

23

პრეზიდენტის მრავალჯერადი წიგნი

ბოლშევიკი

№ 9-10 სექტემბერი—ოქტომბერი № 9-10

1. ნიკოლოზი

2- მარტი 82

თბილისი

გამომცემლობა „კომუნისტი“

1942

ეროვნული საბიბლიოთეკა

გიგლიშვილის

ბოლშევიკი

№ 9-10

საბ. კ. პ. (ბ) ც. კ-ის შოველთმომიური თეორიული
და პოლიტიკური შუხნალი

შ ი ნ ა ა რ ს ი

ამბ. ი. ბ. სტალინის პასუხი ამერიკის სააგენტოს ასოშიეიტედ პრესის კორესპონდენტის კითხვებზე	83
მოწინავე—კიდევ უფრო გავაძლიეროთ ბოლშევიკური პროპაგანდა და აგიტაცია	1
ს. ბოკუჩავა—ლენინი და სტალინი გერმანიის იმპერიალიზმის შესახებ	3
ბ. ჟღენტო—ქართული მწერლობის კლასიკოსები სანშობლოს სადარაჯოზე	7
მ. ალექსიშვილი—ისტორიული სინამდვილე და ფაქსისტური მითი ძველი გერმანელების შესახებ	25
ემ. იაროსლავსკი—თედორე მისიელიის-ძე დოსტოვესკი გერმანელების წინააღმდეგ	45
ვ. ი. ლენინის გამოუქვეყნებელი დოკუმენტები	65

პოლიტიკური შენიშვნები

პ. რეუში—ბერლინერ ობერ-ჯიბგირის სამი სიტყვა	72
ე. გერე—ჭიტლერის პირისპირწყენება მის ყურმოჭრილ მონა კალაისთან	73
ი. ავარი—ყარალები მორალზე მსჯელობენ	74

კ რ ი ტ ი კ ა და ბ ი ბ ლ ი ო გ რ ა ფ ი ა

კ. გ.—„ქართული პატრიოტული პოეზიის ანთოლოგია“	79
დ. მამულაიშვილი—„ლიტერატურისმცოდნეობის საფუძვლები“	83

ამხანაგ ი. ბ. სვადინის პასუხი ამერიკის სააგენტოს ასოშიეიტედ პრესის კორესპონდენტის კითხვებზე

ამერიკის სააგენტოს ასოშიეიტედ პრესის მოსკოველმა კორესპონდენტმა ბ-ნმა კესიდომ სსრ კავშირის სახალხო კომისართა საბჭოს თავმჯდომარეს ამხანაგ ი. ბ. სტალინს მიმართა წერილით, რომელშიც სთხოვა სიტყვიერად ან წერილობით ეპასუხნა სამ კითხვაზე, რომლებიც ამერიკის საზოგადოებრიობას აინტერესებს.

ამხანაგმა ი. ბ. სტალინმა შემდეგი წერილით უპასუხა ბ-ნ კესიდის:
ბატონო კესიდი!

მოუტყულობისა და ამასთან დაკავშირებით იმის გამო, რომ არ შემძლია ინტერვიუ მოგვით, ეჯერდები იმას, რომ მოკლე წერილობით პასუხს გაძლევთ თქვენს კითხვებზე.

1. „მიმდინარე მდგომარეობის საბჭოთა შეფასებით რა ადგილი უჭირავს მეორე ფრონტის შესაძლებლობას?“

პასუხი. მეტად მნიშვნელოვანი, — შეიძლება ითქვას, — პირველხარისხოვანი ადგილი.

2. „რამდენად ეფექტიანია მოკავშირეთა დახმარება საბჭოთა კავშირისადმი და რის გაკეთება შეიძლებოდა ამ დახმარების გასაფართოებლად და გასაუმჯობესებლად?“

პასუხი. იმ დახმარებასთან შედარებით, რომელსაც საბჭოთა კავშირი უწევს მოკავშირეებს იმით, რომ თავისკენ ჰყავს მიზიდული გერმანელ ფაშისტთა ჯარების მთავარი ძალები, — საბჭოთა კავშირისადმი მოკავშირეთა დახმარება ჯერ კიდევ ნაკლებ ეფექტიანია. ამ დახმარების გასაფართოებლად და გასაუმჯობესებლად მხოლოდ ერთი რამ არის საჭირო: რომ მოკავშირეებმა სავსებით და დროულად შეასრულონ თავიანთი ვალდებულებანი.

3. „როგორია კიდევ საბჭოთა კავშირის უნარიანობა წინააღმდეგობის გაწევისა?“

პასუხი. მე ვფიქრობ, რომ საბჭოთა კავშირის უნარიანობა გერმანელ ყაზაქებისათვის წინააღმდეგობის გაწევისა თავისი ძალით ოდნავაც არ ჩამოუვარდება, — თუ კიდევაც არ გადააქარბებს, — ფაშისტური გერმანიის ან რომელიმე სხვა აგრესიული სახელმწიფოს უნარიანობას უზრუნველჰყოს თავისათვის მსოფლიო ბატონობა.

პატივისცემით

ი. სტალინი

1942 წლის 3 ოქტომბერი.

ეროვნული საკრებულო

კიდეჲ უჯრო გავაჲდიაროთ ბოლშევიკუკი პოპაგანდა და აგიტაცია

ჩვენი დიდი სამამულო ომის მრისხანე დღეებში უდიდესი მნიშვნელობა აქვს პარტიული პროპაგანდისა და პოლიტიკური აგიტაციის საომარ ყაიდაზე მოწყობას. ფრონტისა და ზურგის მოვლენებისა და მდგომარეობის სწორი ახსნა-განმარტება—აგიტატორის უდიდესი კეთილშობილური ამოცანაა, რადგან მის ახსნა-განმარტებაზე დიდად არის დამოკიდებული სსრ კავშირის მშრომელთა მიერ თავიანთი გადაუდებელი ამოცანების ნათლად გაგება, ჩვენი ხალხის საფუძვლიანი დარწმუნებულობა მტერზე გამარჯვებაში.

დიდი ლენინი, სამოქალაქო ომის მძვინვარების დროს აღმოსავლეთის ფრონტის მდგომარეობასთან დაკავშირებით, 1919 წ. აპრილში სწერდა: „უაღრესად სერიოზული ყურადღება უნდა მიექცეს აგიტაციის გაძლიერებას, განსაკუთრებით მობილიზებულთა, წითელარმიელთა და იმათ შორის, ვისაც მობილიზაცია ეხება. არ უნდა დავკმაყოფილდეთ აგიტაციის ჩვეულებრივი ხერხებით, ლექციებით, მიტინგებით და სხვ., განვაფითაროთ აგიტაცია ჯგუფებისა და ერთეული მუშების შემწეობით წითელარმიელებში, რიგითი მუშების, პროფესიული კავშირის წევრთა, ასეთ ჯგუფებს შორის უნდა განაწილდეს ყაზარმები, წითელარმიელთა ნაწილები, ფაბრიკები. პროფესიულმა კავშირებმა უნდა მოაწყონ შემოწმება, რათა მათი ყოველი წევრი იღებდეს მონაწილეობას სახლების ჩამოვლაში სააგიტაციოდ, ფურცლების დარიგებაში და პირად საუბრებში“.

და მით უმეტეს ახლა, ფაშისტურ არმიებთან სამკვდრო-სასიცოცხლო ბრძოლის დღეებში, ბოლშევიკური აგიტაციის საშუალებათა უზარმაზარ არსენალიდან უნდა შევარჩიოთ ყველაზე გამახვილებული, ყველაზე მოქნილი საშუალებანი, რათა მათი გამოყენებით საბრძოლო, ალაღმართალი ბოლშევიკური სიტყვა მივაწოდოთ მასებს.

სამამულო ომის პირობებში სააგიტაციო-საპროპაგანდო მუშაობის გამოცდილების ურთიერთ გაზიარებას, ამ მუშაობაში არსებულ ნაკლოვანებათა გამორკვევას და ამჟამად პროპაგანდისა და აგიტაციის მუშაკების წინაშე მდგომ უმნიშვნელოვანეს ამოცანათა განსაზღვრას მიეძღვნა სარესპუბლიკათაშორისო თათბირი, რომელიც ჩატარდა თბილისში 20-22 ოქტომბერს. თათბირმა გამოავლინა საქართველოს, აზერბაიჯანისა და სომხეთის პარტიული ორგანიზაციების მიერ ბოლშევიკური პროპაგანდისა და აგიტაციის დარგში დაგროვილი

დადებითი გამოცდილებები და ამავე დროს ნათელი გახდა ამ საქმეში არსებული მთელი რიგი ნაკლოვანებანიც, რომელთა აღმოსაფხვრელად დასახულ იქნა კონკრეტული ღონისძიებანი.

ომიანობის დროს საქართველოს სააგიტაციო მუშაობაში ფართოდ გავრცელდა მთელი რიგი ახალი ფორმები და მეთოდები. მათ შორის აღსანიშნავია ის, რომ მასობრივად ეწყობა მშრომელთა შეხვედრები სამამულო ომის გმირებთან, ფართოდ სწარმოებს ფრონტისა და ზურგის მიწერ-მოწერა და წითელარმიელთა წერილების ხმა-მაღალი კითხვა, რაც დიდად ხელს უწყობს თვითმუშა მშრომელში პატრიოტიზმის დიად გრძნობის კიდევ უფრო გაღვივებას. ამასთან ერთად ფართოდ ჩაღდება თვალსაჩინო აგიტაცია; რაიონულ ცენტრებში, პარტგანათლების სახლებში, კლუბებსა და სამკითხველოებში ეწყობა გამოფენები, ფოტო-ვიტრინები, რომლებიც ასახავენ ფრონტისა და ზურგის ბრძოლისა და ცხოვრების ცალკეულ ეპიზოდებს და გერმანელ დამპყრობთა მხეცობის მრავალ მაგალითს. ამ გამოფენებს ხალხი ცხოველი ინტერესით ათვალიერებს. საქ. კ. პ. (ბ) აპარის საოლქო კომიტეტის მიერ სამამულო ომის თემაზე მოწყობილი მოძრავი გამოფენა მარტო ქობულეთის რაიონის 19 აგიტპუნქტსა და კოლმეურნეობაში 9 ათასმა კაცმა ინახულა.

ომის ვითარებაში კიდევ უფრო გაძლიერდა საქართველოს პარტორგანიზაციებში პროპაგანდისტული მუშაობა. ლექციები ჩვენი ფრონტისა და ზურგის მდგომარეობაზე და საერთაშორისო საკითხებზე დიდად აინტერესებთ ყველა ფენის ადამიანს. ლექციური პროპაგანდის გაქანებაზე ლაპარაკობს ის ფაქტი, რომ მიმდინარე წლის 9 თვის განმავლობაში მარტო ქუთაისში წაკითხული იქნა 220 ლექცია. მაგრამ ამავე დროს ცალკეულ ქალაქებსა და სოფლებში საპროპაგანდო-სააგიტაციო მუშაობა ადგილობრივ პარტიულ ორგანიზაციათა უყურადღებობის, გამო არასაკმაოდ სწარმოებს. პარტიის ცალკეული რაიკომები (ლენინგორის, ბაშკირეთის და სხვ.) ჯეროვან ყურადღებას არ აქცევენ იმას, რომ ლექციებისა და მოხსენებების წაკითხვაში ჩააბან ხელმძღვანელი რაიონული აქტივი. თბილისის აბრეშუმსაქსოვი და ბამბის ფაბრიკების, რადიოტელეგრაფის ქარხნის და კიდევ ზოგიერთ საწარმოთა პარტორგანიზაციები ჯეროვან ყურადღებას არ აქცევენ ლექციებისა და კონსულტაციების მომზადებას, აუდიტორიის ორგანიზაციას და სხვ.

დღეს, როგორც არასოდეს, უადრესად გაიზარდა აგიტატორის როლი, შეიქმნა აგიტატორის ახალი ტიპი—აგიტატორი ორგანიზატორი. მისი აგიტაცია საბრძოლო, პრაქტიკული ხასიათისაა. ასეთი აგიტატორი მოსახლეობას უხსნის არა მარტო მიმდინარე მომენტს, მომხდარი ამბების პოლიტიკურ აზრს, არა მარტო მოუთხრობს მოქალაქეებს, თუ როგორ უნდა მოიქცნენ საპაეო განგაშის დროს, შექმნილბვის როგორი წესები უნდა დაიცვან, არამედ თვალყურსაც ადევნებს წესრიგის დაცვას თავშესაფარებში საპაეო განგაშის დროს,

ასწავლის როგორ მოიხმარონ აირწინადი, რაზმავს სახლის მომინადრეებს ხერგლების გასათხრელად, ეხმარება თავდაცვის რგოლების მოწყობაში, სახანძრო რაზმში იზიდავს მოხალისეებს, აწყობს ცეცხლგამჩენი ყუმბარების ჩაქრობის სასწავლო ჩვენებას, აქტიურ მონაწილეობას იღებს თავდაცვის ფონდის შექმნაში, გზადაგზა განუმარტავს რა თავდაცვის ფონდის პოლიტიკურ და ეკონომიურ მნიშვნელობას და სხვ. იმ ფაბრიკებსა, ქარხნებსა და კოლმეურნეობებში, სადაც ბოლშევიკური პროპაგანდა და აგიტაცია სათანადო სიმალეზეა დაყენებული, სადაც კარგად მუშაობენ ჩვენი აგიტატორები და რაზმავენ მასებს, სამხედრო-სახელმწიფოებრივი დავალებებიც პირნათლად სრულდება და ყველაფერი თავის რიგზე და დროზე კეთდება ფრონტისათვის, ჩვენი გამარჯვებისათვის.

ამიერ-კავკასიის რესპუბლიკების პირობებში სამხედრო საქმის შესწავლა და სამხედრო ცოდნის პროპაგანდა ჩვენი აგიტატორებისა და პროპაგანდისტების ერთ-ერთი უპირველესი მოვალეობაა. ჩვენს მუშებში, კოლმეურნეებში და ინტელიგენციაში დიდი მისწრაფებაა სამხედრო ცოდნის დაუფლებისადმი. სამამულო ომის დროს ყოველ მოქალაქეს უნდა შეეძლოს იარაღით ხელში დაიცვას ჩვენი სამშობლოს მიწა-წყლის ყოველი მტკაველი. ამიტომ სამხედრო საქმის შესწავლისა და სამხედრო ცოდნის პროპაგანდის საქმეს ჩვენი აგიტატორები და პროპაგანდისტები დაუღალავად უნდა ემსახურონ.

სამამულო ომის პირობებში ფაბრიკებში, ქარხნებში, მრეწველობაში და ტრანსპორტზე მოვიდნენ ათასობით სრულიად ახალი მუშები, რომლებიც უმოკლესი დროის განმავლობაში ეუფლებიან რთულ პროფესიებს. მუშათა ამ ახალ არმიას წარმოების დაუფლებასა და პროდუქციის დამზადებაში უნდა დაეხმარონ ჩვენი აგიტატორები და პროპაგანდისტები; ისინი უნდა დაეხმარონ მათ საჭირობო საკითხებისა და, რაც მთავარია, ჩვენი სამშობლოს მიმდინარე მომენტის ვითარების გარკვევაში. მრეწველობაში მომუშავე აგიტატორი მოვალეა ღრმად ჩასწვდეს საწარმოო ცხოვრებას; მისი ყოველი საუბარი უშუალოდ უნდა უკავშირდებოდეს ქარხნის, ფაბრიკის მუშაობას, ნედლეულის ადგილობრივი რესურსების გამოყენებასა და ლითონების ნამტვრევების შეგროვების ყოველდღიურ საქმიანობაში აგიტატორმა დიდი როლი უნდა შეასრულოს. აგიტაციის ზემოქმედება, მისი ქმედება იმაზეა დამოკიდებული, თუ როგორაა მომზადებული თვითონ აგიტატორი! სადაც პარტოვანიზაციაა—აგიტაცია—პროპაგანდას სერიოზულ ყურადღებას აქცევს, სადაც მომზადებული და ავტორიტეტისანი აგიტატორებია შერჩეული და ყოველდღიურად სწარმოებს მათი სწავლება, იქ პარტიულ პოლიტიკური მუშაობაც კარგად არის დაყენებული, იქ საწარმოო ცხოვრებაც ნორმალურად მიმდინარეობს.

ბევრი აგიტატორი ჯერ კიდევ ვერ მუშაობს ნაყოფიერად. მისი მუშაობის ერთ-ერთი ნაკლია იმის უნარის უქონლობა, რომ შეარჩიონ და დააჯგუფონ თვალსაჩინო აგიტაციის მასალები, მასალები აგიტატორთა საუბრებისა-

თვის. საჭიროა ყოველმა ავტუპუნქტმა და კაბინეტმა შეარჩიოს კონკრეტული ფაქტები დისციპლინის, ორგანიზებულობის მნიშვნელობაზე და სწორედ მოცემულ საწარმოში, მოცემულ კოლმეურნეობაში კონკრეტული მაგალითებით ადგილობრივი ცხოვრებიდან უფრო ქმედითი გახადოს ავტაცია.

ბოლშევიკური ავტატორი სამართლიან საქმეს განმარტავს. ავტატორი ხელს უწყობს საბჭოთა ადამიანებში რკინის დისციპლინის განმტკიცებას, იგი უნერგავს საბჭოთა ადამიანებს სამშობლოსადმი ერთგულების გრძნობას, გერმანელ მტარგალებთან ბრძოლაში უდიდეს სიმტკიცეს, მტრისადმი უაღრეს სიძულვილს. თავისი მუშაობით ავტატორი ხელს უწყობს საბჭოთა ხალხის იმ დიდ მორალურ-პოლიტიკურ ერთიანობას, იმ უდიდეს საწარმოო აღმავლობას, რასაც ამჟამად განიცდის ჩვენი ქვეყანა, რომელიც მთელ ძალებს დაბავს იმისათვის, რომ გაეანადგუროთ მტერი.

დაე ჩვენმა პროპაგანდისტებმა და ავტატორებმა ბოლშევიკური სიმართლით ანთებული სიტყვებით კიდევ უფრო მტკიცედ და შეუპოვრად დარაჯონ ჩვენი ადამიანები პირსისხლიანი ფაშისტების შესამუსრადა!

დაე ჩვენმა პროპაგანდისტებმა და ავტატორებმა მრეწველობაში, ტრანსპორტზე და კოლმეურნეობებში კიდევ უფრო გაზარდონ შრომითი ენტუზიაზმი, კიდევ უფრო დარაჯონ ჩვენი ადამიანები საომარი მასალების დამზადებისა და უხვ სამხედრო მოსავლისათვის.

დაე ბოლშევიკურ ტყვიასთან ერთად ბოლშევიკურმა სიტყვამაც თავზარი დასცეს მტერს!

ლენინი და სვადინი გერმანიის იმპერიალიზმის შესახებ

ჰიტლერის ყაჩაღურმა ურდოებმა სისხლიანი მახვილით მოიარეს ევროპა. ისინი ფეხქვეშ სთელავენ კაცობრიობის მიერ მოპოვებულ კულტურას. მსოფლიოში გერმანიზმის დასამკვიდრებლად ფაშისტურ მხედს სურს მოსპოს მსოფლიოს დიდი და პატარა ერები. „გერმანია ან მსოფლიო სახელმწიფო უნდა გახდეს ან სრულიად არ უნდა იარსებოს“, აშკარად აცხადებს ჰიტლერი.

გერმანიის ფაშისტები არ მალავენ, რომ ისინი მიზნად ისახავენ ჩვენი ქვეყნის გაძარცვას და საბჭოთა კავშირის ხალხთა ამოჟლეტას. გერმანიის ფაშისტური ჯარებისა და მათი ოფიცრების მიერ განოვლინებული ომის წარმოების მხედური მეთოდები გამომდინარეობს თანამედროვე გერმანიაში გაბატონებული პრუსიულ-მილიტარისტული სისტემიდან, რომელიც გერმანიაში იქმნებოდა მთელი ათეული წლების განმავლობაში და რომელმაც ვილჰელმის შემდეგ თავისი დასრულება ჰპოვა ჰიტლერის „მესამე იმპერიაში“.

ლენინი სწერს, რომ გერმანიაში „ჩვენ გვაქვს „უკანასკნელი სიტყვა“ თანამედროვე მსხვილი კაპიტალისტური ტექნიკისა და იმ გეგმაშეწონილი ორგანიზაციისა, რომელიც ექვემდებარება იუნკრულ-ბურჟუაზიულ იმპერიალიზმს“¹.

გერმანიაში გაბატონებული იუნკრულ-ბურჟუაზიული იმპერიალიზმის სისტემა, რომელსაც გასული საუკუნის 70-იან წლებში საფუძველი ჩაუყარა „რკინისა და სისხლის“ კანცლერმა ბისმარკმა პრუსიის ჰეგემონობით, წარმოადგენდა გერმანიის მთელი მოსახლეობის მილიტარიზაციას. მიუხედავად იმისა, რომ გერმანია გაერთიანების შემდეგ სწრაფი ნაბიჯით გაემართა კაპიტალისტური განვითარების გზაზე, მან შეინარჩუნა ნახევრად აბსოლუტური და ფეოდალურ-ბიუროკრატიული, შუასაუკუნეობრივი, იუნკრული სისტემა და მოგვცა ძველი წოდებრივი პრივილეგიისა და კაპიტალისტური არისტოკრატიის ერთგვარი სახელმწიფოებრივი ორგანიზაცია, რომელიც ემყარება უხეშ ფიზიკურ ძალას. ამ უკანასკნელს ექვემდებარება ქვეყნის როგორც შინაგანი, ისე საგარეო ინტერესები. სახელმწიფოებრივი ძალის კონკრეტულ გამოსახატავად, მსოფლიო ჰეგემონიის მოპოვების მიზნით, გამოცხადებულია ომი, კბილებამდე შეიარაღება, როგორც ხმელეთზე, ისე ზღვაზე. გაბატონებული კლასების მიერ ომი გამოცხადებულ იქნა როგორც ცხოვრების შემომქმედი ფაქტორი. ჯერ კიდევ ფელდმარშალი მოლტკე უფროსი სწერდა, რომ ომი სხვა არაფერია თუ არ „ერთი რგოლი ზეციური მსოფლწყობის ჯაჭვში, მაშინ როდესაც მშვიდობიანობა, მით უმეტეს მარადიული მშვიდობიანობა, სიზმარია და ისიც სიზმარი ულამაზო; ომში აშკარადდება და მხილდება ადამიანის ყველაზე ღირსეული სიმამაცე... უო-

¹ ვ. ლენინი, ტ. XXII, გვ. 616—617.

მოდ მსოფლიო მატერიალიზმის კლანქებში მოხვედებოდა“. ცხადია სახელმწიფოს ამგვარი ორგანიზაციის პირობებში, როდესაც ის დამყარებულია უბეშ ძალადობაზე, ხალხთა შორის მშვიდობიანობის შექმნის იდეა მისთვის უცხო უნდა ყოფილიყო, პირიქით ბურჟუაზიულ-იუნკრული პატრიოტიზმის იდეოლოგიები მიისწრაფოდნენ გაელვრებინათ მეზობელ ხალხებს შორის ურთიერთული შუღლი, სისხლში ჩაეხრჩოთ როგორც საკუთარი ქვეყნის, ისე მეზობელი ქვეყნების პროგრესიული ძალები.

ცარიშმთან ერთად გერმანიის იმპერია წარმოადგენდა ევროპის ჟანდარმს და რეაქციული ძალების დამცველს. ცნობილია გერმანიის მთავრობისა და მისი გაბატონებული კლასების პოზიცია საფრანგეთის რევოლუციისადმი 1871 წელს. უცხოეთის სხვა ქვეყნებს შორის გერმანიის იმპერიამ ყველაზე მეტი აქტიური დახმარება გაუწია გერსალის კონტრრევოლუციას. მარქსიზმ-ლენინიზმის კლასიკოსები არა ერთხელ აღნიშნავდნენ გერმანიის ინტერვენციის როლს 1871 წლის პარიზის კომუნის, პირველი მუშათა რევოლუციის სისხლში ჩახრჩობის საქმეში.

ლენინი თავის თეზისებში კომუნის შესახებ სწერს:

„ტიერის გარიგება ბისმარკთან (ბისმარკის როლი-დაქირავებული მკვლე-ლი“) ¹.

მარქსი პარიზის კომუნის სისხლში ჩახრჩობას გერმანელი ინტერვენტების მიერ თვლიდა „საერთაშორისო უფლების გაუგონარ დარღვევად თვით ძველი იურისტების თვალსაზრისითაც კი“ ².

ბისმარკისათვის და გერმანიის გაბატონებული კლასებისათვის საერთაშორისო ვალდებულებებისა და ხელშეკრულებების დაცვა ყოველთვის ქალაქის ნაფლეთებად იქცეოდნენ, როდესაც ამას გაბატონებული კლასების ინტერესები მოითხოვდა. ლენინი სწერს რომ გერმანიის დიპლომატიისათვის, ამ შემთხვევაში კი კერძოდ ბისმარკისათვის, ბისმარკისავე განცხადებით „დიპლომატიების ენაზე“ „პრინციპულად“ მიღება საქმით უარყოფას ნიშნავს“ ³.

კომუნის დამარცხების შემდეგ მარქსმა ინტერნაციონალის გენერალური საბჭოს მანიფესტში ისტორიის სამარცხვინო ბოძზე გააქრა ევრსალელი ჯალათები და მათი მოკავშირეები, გერმანელი ინტერვენტები.

ლენინი სწერს: „საფრანგეთის ბურჟუაზია პროლეტარული მოძრაობის ჩასაქრობად სრულიად უყოყმანოდ შეუთანხმდა საერთო ნაციონალურ მტერს, უცხო ქვეყნის ჯარს, რომელმაც დააქცია მისი სამშობლო“ ⁴.

მარქსი აღმფოთებით სწერდა გერმანიის და მისი გაბატონებული კლასების გამცემლური პოზიციის გამო, რომ ის „... მოქმედებდა როგორც საძაგელი დაქირავებული მკვლელი... პრუსიელები პოლიციის სამუშაოს ასრულებდნენ“ ⁵.

პროლეტარული მოძრაობის განადგურება საფრანგეთში საერთაშორისო რეაქციის მიერ, სადაც პირველი ინიციატივა გერმანიის იმპერიას ეკუთვნოდა, გამოყენებულ იქნა ინტერნაციონალური მუშათა მოძრაობის, მისი მებრძოლი შტაბის, პირველი ინტერნაციონალის წინააღმდეგ ჯვაროსნული ლაშქრობისათვის.

¹ ვ. ლენინი, ტ. XXX—გვ. 112.

² კ. მარქსი, სამოქალაქო ომი საფრანგეთში, გვ. 103.

³ ვ. ლენინი, ტ. XX, გვ. 150.

⁴ ვ. ლენინი, თხზ. ტ. XII, გვ. 187 (?).

⁵ კ. მარქსი, სამოქალაქო ომი საფრანგეთში (1871 წ.) გვ. 61.

გერმანიის იმპერიის სოციალიზმის წინააღმდეგ ჯვაროსნული ლაშქრობის გზით სურდა გაეადვილებინა ბრძოლა გერმანიისა და გერმანიზმის დასამკვიდრებლად მთელს მსოფლიოში. მეორე იმპერია, რომელმაც სისხლში ჩაახრჩო პაროზის კომუნა, ხოლო შემდეგ სათავეში ჩაუდგა ჯვაროსნულ ლაშქრობას მუშათა საერთაშორისო ამხანაგობის წინააღმდეგ, გვევლინება როგორც ევროპის „წესრიგის“ აღმდგენი, მან გამოიყენა ევროპის გაბატონებული კლასების შიში სოციალიზმისადმი ჰოჭენცოლერნთა ჰეგემონიის დამყარებისათვის მთელს ევროპაში.

1939 წელს ჰიტლერის „მესამე იმპერია“ გვევლინება როგორც ევროპის „ახალი წესრიგის“ შემქმნელი და მეორე იმპერიალისტური ომის გამაღმებელი. გამოიყენა რა რეაქციული ბურჟუაზიის შიში საბჭოთა კავშირის მიღწევების წინაშე, კომუნისტური ინტერნაციონალის წინააღმდეგ ბრძოლის საბაზით, თავისი მოკავშირეებითურთ ჯერ სისხლში ჩაახრჩო რესპუბლიკური ესპანეთი, ხოლო შემდეგ თავს დაესხა ევროპასა და საბჭოთა კავშირს.

* * *

1871 წელს, საფრანგეთის დამარცხების შემდეგ იწყება გერმანიის მტაცებლური იმპერიალიზმის სწრაფი ზრდა. ლენინი განსაკუთრებულ ყურადღებას აქცევდა გერმანიის იმპერიალიზმის ზრდის თავისებურებათა შესწავლას. „გაჩნდა ახალი მტაცებელი, — სწერს ლენინი, — 1871 წელს შეიქმნა ახალი კაპიტალიზტური სახელმწიფო, რომელიც განუზომლად უფრო სწრაფად განვითარდა ვიდრე ინგლისი... გერმანიის კაპიტალიზმის ეს სწრაფი განვითარება — ახალგაზრდა და ძლიერი მტაცებლის განვითარება იყო“¹.

ლენინი არა ერთხელ აღნიშნავდა გერმანიის იუნკრული იმპერიალიზმის რეაქციულ როლს ცარიზმთან ერთად. გერმანიის იმპერიალისტები და მათი გვირგვინოსანი ყაჩაღი ვილჰელმ II სასტიკი სიძულვილით იყვნენ გამსჭვალულნი არა მარტო საკუთარი ქვეყნის რევოლუციური მოძრაობისადმი, არამედ მეზობელი ქვეყნების რევოლუციური გამოსვლებისადმისაც. ცნობილია, რომ რუსეთის პირველი რევოლუციის დროს ვილჰელმ II აფინანსებდა ცარიზმს რევოლუციური მოძრაობის ჩასაქრობად.

გერმანიის იმპერიალიზმმა თავისი ყაჩაღური და აგრესიული ბუნება განსაკუთრებით გამოავლინა 1914—1917 წლების იმპერიალისტური ომის დროს.

ლენინმა პირველი იმპერიალისტური ომის გაჩაღების საერთო მიზეზების გამოკვლევასთან ერთად გამოავლინა ამ ომის უშუალო ორგანიზატორი, აგრესორი.

რსდმ პარტიის მანიფესტში „ომი და რუსეთის სოციალ-დემოკრატია“, რომელიც ლენინის მიერ არის დაწერილი, აღნიშნულია, რომ „ნამდვილად გერმანიის ბურჟუაზიამ მძარცველური ომი დაიწყო სერბიის წინააღმდეგ, მოისურვა მისი დაპყრობა და სამხრეთ-სლავების ნაციონალური რევოლუციის ჩახრჩობა; ამასთანავე თავისი სამხედრო ძალების მთავარი მასა მან მიმართა უფრო თავისუფალი ქვეყნების ბელგიისა და საფრანგეთის წინააღმდეგ, რათა უფრო მდიდარი მოქიშპე გაენადგურებია. გერმანიის ბურჟუაზიამ, რომელიც ზღაპრებს ავრცელებს რომ თავდაცვითს ომს ვაწარმოებო, ნამდვილად თავისი თვალსაზრისით

¹ ვ. ლენინი, ტ. XXX, გვ. 337.

ყველაზე უფრო ხელსაყრელი მომენტი აირჩია ომის დასაწყებად, თავისი უკანასკნელი სამხედრო ტექნიკური გაუმჯობესებანი გამოიყენა და რუსეთსა და საფრანგეთს დაასწრო, სანამ ისინი ახალი შეიარაღების უკვე გადაწყვეტილ და მიღებულ გეგმას განახორციელებდნენ¹.

საკითხს პირველი იმპერიალისტური ომის კონკრეტული გამჩაღებლის შესახებ უდიდესი მნიშვნელობა აქვს გერმანიის ფაშიზმის მიერ მეორე იმპერიალისტური ომის გაჩაღების ვითარებაში.

გერმანიის ფაშისტი ისტორიკოსები ცდილობენ ისტორიულ დოკუმენტების გაყალბებით ვილჰელმის გერმანია პირველ იმპერიალისტურ ომში გამოიყენონ როგორც თავდამცველი მხარე, რომელიც იძულებული იყო „თავი დაეცვა“ სხვა სახელმწიფოების თავდასხმისაგან, მაგრამ ცნობილია, რომ არცერთ ქვეყანაში „სისხლისა და რკინის“ რეჟიმის თავყანისმცემლები არ მისულან ომის კულტის ისეთ უკიდურეს საზღვრამდე, როგორც ვილჰელმის გერმანიაში. ბურჟუაზიულ-იუნკრული პატრიოტები და ნაციონალიზმის იდეოლოგები ომის წინ ავრცელებდნენ პროვოკაციის მომწამვლელ ბაცილებს დასავლეთისა და აღმოსავლეთის ხალხებში ომის სწრაფად გაჩაღების მიზნით.

აი რას ფიქრობდნენ გერმანიის მილიტარისტები ომზე და მშვიდობიანობის იდეაზე. პრუსიულ-გერმანული მილიტარიზმის სულიერი წარმომადგენელი ტრეიჩკე სწერდა:

„კიდევ და კიდევ მტკიცდება ის ჭეშმარიტება, რომ მხოლოდ ომი აქცევს ხალხს ხალხად, ომის გარეშე არ იქნებოდა არავითარი სახელმწიფო, ომის წყალობით წარმოიშვნენ ყველა, ჩვენთვის ცნობილი სახელმწიფოები... ცოცხალი ღმერთი იზრუნებს იმაზე, რომ ომი ყოველთვის განმეორდეს, როგორც საშინელი წამალი აღამიანთა მოდგმისათვის“. სამხედრო პარტიის იდეოლოგი გენერალი ბერნგარდი იმპერიალისტური ომის წინ სწერდა, რომ „ომი—ყველაფრის მამაა... მშვიდობიანობაზე ზრუნვა, გერმანული ხალხისთვის ეს ნიშნავს მისი სულის მოშხამვას“... „ჩემის აზრით, ჩვენ არ შეგვიძლია ჩვენი ნაციონალური მოვალეობის შესრულება, თუ მახვილი არ ამოვიღეთ ქარქაშიდან“.

„თუ ჩვენ გვსურს ჩვენს ხალხს მოეუპოვოთ მსოფლიო ერის მდგომარეობა, მთელი ჩვენი იმედი მახვილზე უნდა დავამყაროთ, უარვყოთ მშვიდობიანი ლაჩრული უტოპიები და გაბედულად გაუსწოროთ თვალი ჩვენს გარშემო არსებულ საშიშროებებს“.

ცნობილია, რომ ამაყი და თვითკმაყოფილი ვილჰელმი, რომელიც ყველაზე უძლიერეს მონარქად სთვლიდა ამ ქვეყნად თავის თავს, ყოველგვარ ხერხებს მიმართავდა იმისათვის, რომ დაეჩქარებინა ავსტრიის თავდასხმა სერბიაზე და ამით გამოეწვია დიდიხინიდანვე დამუშავებული იმპერიალისტური გეგმის განხორციელება. აი ოფიციალური გამოსვლებიც „მშვიდობის“ მოყვარე კაიზერისა იმპერიალისტური ომის წინ.

„ამ ქვეყნად არავის არ უნდა გეშინოდეს, გარდა ღმერთისა“.

„გააშიშვლეო მახვილები ყველამ, განურჩევლად—ჰუსარებო, დრაგუნებო, ულანებო და კირასირებო! გასწით ყველამ წინ!“

„შეიძლება ისე მოხდეს, რომ თქვენ იძულებული იქნებით ჩემი ბრძანებით ტყვია დაუშინოთ თქვენს ნათესავებს, ძმებსა და თვით მშობლებსაც, იძულებული იქნებით ხმალი იშვილოთ მათ წინააღმდეგ“.

¹ ვ. ლენინი, ტ.XVIII, გვ. 72.

„მტერს ნუ შეიბრალებთ, ტყვეთ ნუ წამოიყვანთ, მოჰკალით და დასჩეხეთ ყველა უწყალოდ“.

„გერმანიის იმპერია მსოფლიო სახელმწიფოთ უნდა გადაიქცეს“.

„მხოლოდ აშკარად მოელვარე მახვილს შეუძლია იყოს მშვიდობიანობის გარანტიად“.

ასე ლაპარაკობდა ომის და მშვიდობიანობის შესახებ გერმანიის მილიტარიზმისა და იმპერიალიზმის მეთაური კაიზერ ვილჰელმი, რომელსაც აკადემიკოსმა ბებტერემა სამართლიანად სულით ავადმყოფი და „ნერონის ტიპის დეგენერატი“ უწოდა.

ასე ლაპარაკობდა მეორე იმპერიალისტური ომის დაწყების წინ „მესამე იმპერიის“ ყაჩაღთა მეთაური ჰიტლერიც, იგი გაჰკიოდა:

„გერმანია ან მსოფლიო სახელმწიფოდ უნდა გახდეს, ანდა სრულიად არ უნდა იარსებოს“.

„რასაც ნებაყოფლობით არ სთმობენ, ის მუშტმა უნდა აიღოს“

„უნდა გავიგოთ, რომ დაკარგული ოლქების დაბრუნება შეიძლება არა ღვთისადმი საზეიმო მიმართვებით და არა ერთ ლიგისადმი მოკრძალებული იმედებით, არამედ მხოლოდ იარაღით“.

„ტერიტორიის და მიწების შეძენა შეიძლება მხოლოდ ძლევამოსილი მახვილის ძალით“, „მახვილი საგარეო პოლიტიკის ერთადერთი იარაღია“...

„იმ დღეს, როდესაც ნაციონალ-სოციალისტური პარტია გერმანიის ბედ-იღბლის განსაზიერებად იქცევა, მსოფლიო იხილავს მეორე გერმანიას, რომელსაც ის წინად იცნობდა, და ეს იქნება გერმანია, რომელსაც თავს ეხურება არა ცილინდრი, არამედ ფოლადის მუზარადი“.

პირველი იმპერიალისტური ომის დაწყების წინა თვეებში, განსაკუთრებით კი ივლისის კრიზისის დღეებში გერმანიის იმპერიალიზმის ყაჩაღური დიპლომატია სავსებით ადასტურებს გერმანიის იმპერიალიზმის ყაჩაღური და აგრესიული როლის შესახებ, ლენინის მიერ მოცემულ შეფასებას, რომ პირველი იმპერიალისტური ომი გაჩაღებულ იქნა სახელდობრ გერმანელი იმპერიალისტების მიერ.

სარაევოში ავსტრიის ტახტის მემკვიდრის ფრანც ფერდინანდის მკვლელობის შემდეგ გერმანია აჩქარებდა ავსტრო-უნგრეთს დაეწყო ანგარიშების გასწორება სერბიასთან.

გერმანია აიმედებდა ავსტრო-უნგრეთს დაეწყო ენერგიული მოქმედება, პირდებოდა დახმარებას. ავსტრიის ულტიმატუმში სერბიის მიმართ შედგენილ იქნა ბერლინის უშუალო ხელმძღვანელობით იმგვარად, რომ მას ვერ მიიღებდა მთლიანად ვერც ერთი სახელმწიფო, რა გინდ პატარაც არ უნდა ყოფილიყო ის. მაგრამ სერბიამ მიიღო თითქმის ყველა მუხლი გარდა ერთისა, რაც ავსტრო-უნგრეთისათვის ხელსაყრელ საბაბათ გადაიქცა სერბიისათვის ომის გამოსაცხადებლათ. გერმანიის იმპერიალისტებმა თავის მიზანს მიაღწიეს, მათ მოაზხადეს აგრესია, გააკეთეს ყველაფერი იმისათვის, რათა არ დაეშვათ სარაევოს მკვლელობის მშვიდობიანად გადაჭრა. გერმანიას შეეძლო შეეჩერებინა მოახლოებული კატასტროფა, მაგრამ ეს მის ანგარიშებში არ შედიოდა. 25 ივლისს ავსტრიის ელჩი გერმანიაში სეგენი სწერდა ვენას: „საომარი მოქმედების დაწყების ყოველ გაქიანურებაში აქ სხვა სახელმწიფოთა ჩარევის საშიშროებას ხედავენ. ჩვენ დაჟინებით გვირჩევენ დაუყოვნებლივ გამოვიდეთ და მსოფლიო მომხდარი ფაქტის წინაშე დავაყენოთ“.

რუსეთისა და საფრანგეთის წინააღმდეგ ომის გამოცხადებისთანავე გერმანიის იმპერიალისტები ცდილობდნენ დაერწმუნებინათ მსოფლიოს საზოგადოებრივი აზრი იმაში, რომ თითქოს გერმანია იმყოფება იძულებითი „თავდაცვითი“ მდგომარეობაში, რომ მას არა აქვს არავითარი საომარი მიზნები, ხოლო რაკი მას თავზე მოახვიეს ეს ომი, ის იბრძოლებს სამშობლოს, კულტურის დასაცავად და ცარიზმის წინააღმდეგ, რომელიც სჩაგრავს მცირე ერებს. ლენინმა თეზისებში ომის შესახებ („რევოლუციონური სოციალ-დემოკრატიის ამოცანები ევროპის ომში“) ამხილა გერმანელი იმპერიალისტების ეს სიცრუე და ფარისევლობა, რითაც მათ სურდათ გაეზრიყვებინათ მუშათა კლასი. ლენინი სწერს, რომ „როდესაც გერმანელი ბურჟუები თავს იმართლებენ სამშობლოს დაცვით, ცარიზმთან ბრძოლით, კულტურული და ნაციონალური განვითარების თავისუფლების დაცვით, ისინი სტყუიან, ვინაიდან პრუსიის იუნკრები ვილჰელმის მეთაურობით და გერმანიის მსხვილი ბურჟუაზია ყოველთვის მეფის მონარქიის დაცვის პოლიტიკას აწარმოებდნენ და კვლავაც ამ პოლიტიკას დაუპერენ მხარს, როგორადაც არ უნდა გათავდეს ომი: ისინი სტყუიან, ვინაიდან სინამდვილეში ავსტრიის ბურჟუაზიამ ძარცვის მიზნით გაილაშქრა სერბიაზე, გერმანიის ბურჟუაზია სჩაგრავს დანიის ხალხს, პოლონელებს და ფრანგებს ელზას-ლოტარინგიაში, იერიშით მიდის ბელგიასა და საფრანგეთზე უფრო მდიდარი და უფრო თავისუფალი ქვეყნების გასაძარცვად, შეტევას აწყობს იმ მომენტში, რომელიც მას ყველაზე უფრო მოხერხებულ მომენტად მიაჩნდა თავისი სამხედრო ტექნიკის უკანასკნელ გაუმჯობესებათა გამოსაყენებლად“¹.

ლენინი აღნიშნავს რომ გერმანიის ბურჟუაზია, რომელიც ლაქიის როლს ასრულებდა პრუსიის იუნკრების და მათი მეთაურის ვილჰელმ II წინაშე, ყოველთვის ცარიზმის უერთგულესი მოკავშირე და რუსეთის მუშების და გლეხების მტერი იყო; რა შედეგიც არ უნდა მოჰყვეს ამ ომს, გერმანიის ბურჟუაზია იუნკრებთან ერთად ცარიზმს დახმარებას გაუწევს რევოლუციის წინააღმდეგ.

„გერმანიის ბურჟუაზიამ,—სწერს ლენინი,—მძარცველური ომი დაიწყო სერბიის წინააღმდეგ, მოისურვა მისი დაპყრობა და სამხრეთ სლავების ნაციონალური რევოლუციის ჩახშობა“².

„გერმანია ერების განთავისუფლებისათვის კი არ ომობს, არამედ მათ დასამონაწევლად“³.

ლენინი არა ერთხელ აღნიშნავდა, რომ გერმანიის იმპერიალისტები ომობენ იმისათვის რათა მოიპოვონ კოლონიებისა და დამოკიდებული ქვეყნების ძარცვაში პირველობა. „კერძოდ, ომობს ბალკანეთის ქვეყნების და თურქეთის დასამორჩილებლად“⁴.

კაზნერული გერმანიის დიპლომატიის ყაჩაღური როლი სავსებით გამომჟღავნდა საფრანგეთისათვის ომის გამოცხადებისთანავე ბელგიის ნეიტრალიტეტის დარღვევით. ლენინი სწერს, რომ „გერმანიის იმპერიალისტებმა უსირცხვილოთ დაარღვიეს ბელგიის ნეიტრალიტეტი“⁵.

„გერმანელი მტაცებელი თავს დაესხა ბელგიას. ეს შემთხვევა, უეჭველად ჰემმარიტია. დიდი მტაცებელთა ეს ჯგუფი გაუგონარი სიმხეცითა დაესხა ბელგიას“⁶.

¹ ვ. ლენინი, ტ. XVIII, გვ. 51—52.

² ვ. ლენინი, ტ. XVIII, გვ. 71—72.

³ ვ. ლენინი, ტ. XVIII, გვ. 231.

⁴ ვ. ლენინი, ტ. XVIII, გვ. 198.

⁵ ვ. ლენინი, ტ. XXX, გვ. 338

ასეთია გერმანიის იმპერიალიზმის აგრესიული და ყაჩაღური როლი 1914-1918 წლის მსოფლიო ომის გაჩაღების საქმეში. ომის გზით გერმანიის იმპერიალიზმი იმედოვნებდა სულ დიდი—რვა კვირის განმავლობაში მოეპოვებინა გადამწყვეტი გამარჯვება რუსეთსა და საფრანგეთზე და ეკარანახებინა მათთვის ზავის პირობები, მაგრამ გერმანიის იმპერიალისტები სასტიკად მოსტყუდნენ.

მართალია გერმანიის ჯარებმა ომის განმავლობაში დროებით შესძლეს მოეპოვებინათ წარმატებები, მაგრამ რაც დრო გადიოდა, გერმანიის იმპერიალიზმი, რომელიც დიდ სახელმწიფოთა უძლიერესი ბლოკადის კლანკებში იმყოფებოდა, ცხადი ხდებოდა მისი დამარცხების აუცილებლობა, გერმანიის მიერ დროებით მოპოვებულ გამარჯვებებს ლენინი უიპედოთ სთვლიდა.

ლენინი სწერს, რომ:

„გერმანიის იმპერიალისტებმა მტაცებლებმა მთელი რიგი გამარჯვებები მოიპოვეს და ისინი განაგრძობენ თავიანთი მუშების მოტყუებას, რომელთა ერთი ნაწილი მოსყიდულია ბურჟუაზიის მიერ, გადავიდა მათ მხარეზე, იმეორებს საძაგელ სისხლიან სიცრუეს სამშობლოს დაცვის შესახებ, მაშინ როდესაც სინამდვილეში გერმანელი ჯარისკაცები იცავენ იმ გერმანელ კაპიტალისტთა ანგარებიან მძარცველურ ინტერესებს, რომელნიც მათ პირდებიან, რომ გერმანია მათ მოუტანს ზავს, კეთილდღეობას; ჩვენ კი სინამდვილეში ვხედავთ, რომ რაც უფრო ფართოვდება გერმანიის გამარჯვებანი, მით უფრო მეტად ამჟღავნებს მის უიმედო მდგომარეობას“¹.

გერმანიის იმპერიალიზმმა გააჩაღა მსოფლიო ომის ცეცხლი გერმანიის მსოფლიო იმპერიის შექმნის მიზნით. ლამანშიდან სპარსეთის ყურემდე მას უნდა დამორჩილებოდა ყველა ხალხები და კონტინენტები. ეს ყაჩაღური წამოწყება გერმანიის იმპერიალიზმისათვის დამთავრდა სრული დამარცხებით და ბისმარკ—ჰოჭენცოლერნთა „მეორე იმპერიის“ დაღუპვით.

*
* *

რუსეთის პროლეტარიატმა და გლეხობამ ლენინ-სტალინის ბოლშევიკური პარტიის ხელმძღვანელობით 1917 წელს ოქტომბერში დაამხო მეფის ხელისუფლება და შექმნა პროლეტარიატის ძალაუფლება. პროლეტარულმა სახელმწიფომ შესძლო რევოლუციონური გზით თავი დაეღწია იმპერიალისტური ომისათვის, მაგრამ გერმანიის იმპერიალისტები, რომლებიც დასავლეთის ფრონტზე სისტემატურ დამარცხებებს განიცდიდნენ, სურდათ ეს დამარცხება აენახლაურებინათ ახალგაზრდა საბჭოთა რესპუბლიკის ხარჯზე. ამასთან მათ ვერ მოეწონებინათ ის გარემოება, რომ რუსეთში დამხობილ იქნა ბურჟუაზიულ-მემამულური სახელმწიფო, რომელთანაც გერმანიის იმპერიალიზმს ბევრი საერთო რამ ჰქონდა.

გერმანიის იმპერიალიზმის საომარ გეგმებში შევიდა აუცილებლობა საბჭოთა ხელისუფლების დამხობისა. პარტიამ ლენინისა და სტალინის მეთაურობით გააჩაღა ბრძოლა გერმანიასთან და ავსტრიასთან ზავისათვის. ბრესტ-ლიტოვსკში 3 და 5 დეკემბერს წინასწარი ზავის დადებისათვის წარმოებულ მოლაპარაკებების დროს გამოიჩინა, რომ გერმანიის იმპერიალისტებს სურთ დაიპყრონ ყოფილი მეფის რუსეთის უზარმაზარი ტერიტორიები, პოლონეთი, უკრაინა, ბალტიის სახელმწიფოები გადააქციონ გერმანიასთან დამოკიდებულ სახელმწიფო-

¹. ვ. ლენინი, ტ. XXIII, გვ. 79.

ფოვბად. პარტია იძულებული იყო დროებით წასულიყო გერმანიის იმპერიალიზმის მტაცებლების მიერ წამოყენებულ მოთხოვნილებებზე.

„ის პირობები, რომლებიც ჩვენ წარმოგვიდგინეს გერმანიის იმპერიალიზმის წარმომადგენლებმა, გაუგონრად მძიმეა, უზომოდ მჩაგვრელი, მტაცებლური პირობებია. გერმანელი იმპერიალისტები სარგებლობენ რუსეთის სისუსტით, მუხლს გვაჭერენ გულზე“¹.

რუსეთის დამარცხებული კლასების ნაშთები, მათი წარმომადგენლები: მენშევიკები, ესერები, თეთრგვარდიელები ცდილობდნენ ჩაეშალათ გერმანელებთან მოლაპარაკება, გამოეწვიათ გერმანელ ჯარების შემოტევები და ამ გზით დაეხმათ საბჭოთა ხელისუფლებას. ამ ბინძურ საქმიანობაში მათ დახმარებას უწევდა პარტიის შიგნით ტროცკი და ბუხარინი, რადეკთან და პიატაკოვთან ერთად. ისინი ამოეფარნენ „მემარცხენე რევოლუციონურ“ ლოზუნს გერმანიის იმპერიალიზმის წინააღმდეგ რევოლუციონურ ომის წარმოების შესახებ. ისინი ხელს უწყობდნენ აშკარათ გერმანელ იმპერიალისტებს, ვინაიდან ცხადი იყო რომ საბჭოთა ხელისუფლება, რომელსაც ჯერ კიდევ არ ჰყავდა არმია ვერ გაუმკლავდებოდა თავით ფეხებამდე შეიარაღებულ გერმანიის იმპერიალისტურ ჯარს.

ლენინი სტატიაში „მძიმე, მაგრამ აუცილებელი გაკვეთილი“ ამის გამო სწერს, რომ რუსეთის პროლეტარიატს მსოფლიო იმპერიალიზმის თვალსაზრისით წინ უდგა უმნიშვნელო, საზოგადო-უბადრუკი მტრები, რეგვენი რომანოვი, მკვეხარა კერენსკი, იუნკარების და ბურჟუების ბანდები, რომ ესლა ჩვენს წინააღმდეგ წამოიშართა მსოფლიო იმპერიალიზმის გიგანტი, რომლის წინააღმდეგ ბრძოლა უნდა ვიცოდეთ².

ლენინი მუშათა კლასისა და გლეხების ინტერესების გამცემლების მოთხოვნას გერმანიის იმპერიალიზმთან ომის განგრძობის შესახებ უწოდებდა ავანტურას, რომელსაც მარქსისტები ვერ დაუპყრდნენ მხარს.

„ჩვენ ტყვედ ვყევართ გერმანიის იმპერიალიზმს, — სწერს ლენინი, — ჩვენ მოგველის ძნელი და ხანგრძლივი ბრძოლა მსოფლიო იმპერიალიზმის ამ მოთავეს დასამხობად; ეს არის აუცილებლად უკანასკნელი და გადამწყვეტი ბრძოლა სოციალიზმისათვის, მაგრამ დღეს ამ ბრძოლის დაწყება შეიარაღებული აჯანყებით იმპერიალიზმის მოთავეს წინააღმდეგ არის ავანტურა, რომელსაც არასოდეს არ აპყვებიან მარქსისტები“³.

ტროცკის პროვოკატორული, საბჭოთა ხალხის ინტერესების გამცემლური პოლიტიკის შედეგად 1918 წლის 10 თებერვლის ბრესტის მოლაპარაკებაზე, გერმანიის ჯარები, რომლებიც გადმოვიდნენ შეტევაზე, იპყრობდნენ დიდ ტერიტორიებს და უშუალოდ პეტროგრადს ემუქრებოდნენ, ემუქრებოდნენ საბჭოთა ხელისუფლების არსებობას.

პარტიამ ლენინისა და სტალინის ხელმძღვანელობით მთელი საბჭოთა ხალხი დარაზმა სამშობლოს დასაცავად. პარტიის მოწოდებაზე „სოციალისტური სამშობლო საფრთხეშია“, მუშათა კლასმა უპასუხა წითელი არმიის ნაწილების გაძლიერებით. ახალგაზრდა გმირული არმია იგერიებდა გერმანელ მტაცებელთა შემოტევას, ლენინი მოითხოვდა მდგომარეობის ზუსტ შეფასებას, ძალების დაგროვებას, მის აღრიცხვას და მომზადებულ შეტევას მტაცებლების წინააღმდეგ:

¹ ვ. ლენინი, ტ. XXII, გვ. 317

² ვ. ლენინი, ტ. XXII, გვ. 332.

³ ვ. ლენინი, ტ. XXII, გვ. 336.

„მარტო ენტუზიაზმი არ კმარა ომის საწარმოებლად,—სწერს ლენინი,— ისეთ მოწინააღმდეგესთან, როგორც გერმანიის იმპერიალიზმია, უდიდესი გულუბრყვილობა, დანაშაულიც კი იქნებოდა მოუფიქრებელი დამოკიდებულება ახლანდელი, ნამდვილი, შეუპოვარი, სისხლიანი ომისადმი.“

ომი უნდა ვაწარმოოთ ნამდვილად, ანდა სრულიად არ ვაწარმოოთ რაკი ჩვენ გერმანელი იმპერიალისტები ომს გვახვევენ თავზე, ჩვენი წმინდა მოვალეობაა ფხიზლად შევადგასოთ ჩვენი მდგომარეობა, ალერციხით ძალები, შევამოწმოთ სამეურნეო მექანიზმი, ყველაფერი ეს უნდა ხდებოდეს სამხედრო დროის სისწრაფით, ვინაიდან ყოველი დაბრკოლება ჩვენს ახლანდელს მდგომარეობაში ქეშმარიტად „სიკვდილის მსგავსია“.

„კანიაბალი ალაყაფის კარებთან დგას,—ეს არ უნდა გვაფიწყებოდეს არც ერთ წუთს“¹.

გერმანელი იმპერიალისტების ყაჩაღური არმიების წინ წაწევა პეტროგრადისკენ შეჩერებულ იქნა, ნარვასთან და პსკოვთან. ოკუპანტების უკუგდების დღე 23 თებერვალი გახდა მუშურ-გლეხური წითელი არმიის დაბადების დღედ. ტროცკის, ბუხარინის და სხვათა მეოხებით გერმანელ იმპერიალისტებთან დადებულ იქნა ზავი კიდევ უფრო უმძიმესი პირობებით რაც მათ პირველად წამოაყენეს, პარტია იძულებული იყო წესრიგით უკან დაეხია, ვინაიდან მოწინააღმდეგის ძალები ალმატებოდნენ ქვეყნის ძალებს.

საბჭოთა ხელისუფლების განმტკიცებამ, მისმა წარმატებებმა სოციალისტური მშენებლობის საქმეში დიდი შეშფოთება შეიტანეს საერთაშორისო იმპერიალიზმის ბანაკში, რამაც გამოიწვია საერთაშორისო იმპერიალიზმის, ანტანტის ქვეყნების ინტერვენცია საბჭოთა ქვეყნის წინააღმდეგ. მართალია გერმანიის იმპერიალიზმი უშუალო მონაწილეობას არ ღებულობდა ამ ბლოკის ინტერვენციაში, მაგრამ გერმანიის მთავრობა არანაკლები მოსისხლე მტერი იყო საბჭოთა ხელისუფლების. გერმანიის იმპერიალისტები ყოველგვარ ღონეს მიმართავდნენ საბჭოთა ხელისუფლების იზოლირებისა და მისი დამხობისათვის.

ლენინი სწერს ამის გამო რომ:

„გერმანიის ბურჟუაზია და გერმანიის მთავრობა, რომელიც დამარცხდა ომში და რომელსაც შიგნიდან მძლავრი, რევოლუციური მოძრაობა ემუქრება, აქეთ-იქით ეხეტქება ხსნის ძებნაში. გერმანიის მმართველ წრეებში არსებული ერთი მიმდინარეობა ჯერ კიდევ იმედოვნებს გაკიანურებით დრო მოიგოს და ზამთრებამდე და მოამზადოს ქვეყნის სამხედრო თავდაცვა სიმაგრეთა ახალ ხაზზე. მეორე მიმდინარეობა გაფაციცებით ცდილობს შეუთანხმდეს ინგლის-საფრანგეთის ბურჟუაზიას რევოლუციური „პროლეტარიატისა და ბოლშევიკების წინააღმდეგ“².

...„გერმანელი გენერლები და კაპიტალისტები მიმართავენ მოკავშირეებს და ეუბნებიან: თუმცა თქვენ დაგვამარცხეთ, მაგრამ ძალიან ნუ გაგიტაცებთ ექსპერიმენტები ჩვენზე, ვინაიდან თქვენც და ჩვენც გვემუქრება მსოფლიო ბოლშევიზმი, რომლის წინააღმდეგ ბრძოლაში შეიძლება ჩვენ გამოვადგეთ“³.

გერმანელი იმპერიალისტები ცდილობდნენ ახლა საერთაშორისო იმპერიალიზმის დახმარებით თავს დასხმოდნენ საბჭოთა რუსეთს და მოეხდინათ მათი ტერიტორიის ანექსია.

¹ ვ. ლენინი, ტ. XXI, გვ. 397.

² ვ. ლენინი, ტ. XXIII, გვ. 239.

³ ვ. ლენინი, ტ. XXIII, გვ. 243.

ლენინი სწერს რომ გერმანელი იმპერიალისტები მიისწრაფვიან ბრესტის ზავის გაუმჯობესებას იმ მიმართებით რომ „კიდევ მიიღონ რამოდენიმე ანექსია რუსეთის ხარჯზე“¹.

ლენინმა ამხილა გერმანელი იმპერიალისტების საქმიანობა, რომლებიც ჩუქად ეხმარებოდნენ საბჭოთა ხელისუფლების მტრებს, ამარაგებდნენ მათ ფულით და შეიარაღებით, რომ აქ აღგილი ჰქონდა ანტანტის ქვეყნების პირდაპირი შეთანხმებას ჰინდენბურგთან.

ლენინი სწერს:

„...ერთი სიტყვით, შეთანხმების ქვეყნები მთელთავიანთ ძალღონეს იქეთ-კენ მიმართავენ, რომ იხსნან კრასნოვი და სწორედ ამ გაზაფხულზე ძლიერ დაგვარტყან. ექვს გარეშეა, ისინი ჰინდენბურგთან შეთანხმებით მოქმედებენ“².

რუსეთის პროლეტარული რევოლუციის უბოროტესმა მტრებმა გერმანელმა იმპერიალისტებმა უკრაინის ხალხის მტრების, უკრაინის რადისა და იუდეუშკა ტროცკის დახმარებით, რუსეთს მოსწყვიტეს უკრაინა, გერმანელმა იმპერიალისტებმა მიზნად დაისახეს უკრაინაში აღედგინათ ბურჟუაზიულ-მემამულური წყობილება და გადაეციათ ის თავის კოლონიად. უკრაინაში საბჭოთა ხელისუფლების დამყარების გამო გერმანიის იმპერიალიზმის გაბოროტების შესახებ ამხანაგი სტალინი სწერს:

„იმპერიალიზმს არ სურდა დაცემო, მას არაფრის გულისთვის არ სურდა შერიგებოდა ახალ მდგომარეობას. აქედან გამომდინარეობს უკრაინის ძალით დამოწმების „აუცილებლობა“, მისი ოკუპაციის „აუცილებლობა“.

ავსტრია-გერმანიის იმპერიალისტებმა პირველებმა გაბედეს უკრაინის ოკუპაცია“³.

ამხანაგი სტალინი ამჟღავნებს რა გერმანელ ოკუპანტების მძარცველურ გეგმებს უკრაინაში სწერს:

„ავსტრია-გერმანიის შემოსევა მიზნად ისახავს არა მარტო პურის მიღებას, არამედ უმთავრესად, საბჭოთა ძალაუფლების დამხობას უკრაინაში და ძველი ბურჟუაზიული რეჟიმის აღდგენას.

ეს იმას ნიშნავს, რომ მათ სურთ არა მარტო მილიონ ფუთობით პურის გატანა უკრაინიდან, არამედ ცდილობენ აგრეთვე უფლება აპყარონ უკრაინელ მუშებსა და გლეხებს, წაართვან სისხლით მოპოვებული ძალაუფლება და გადასცენ ის მემამულეებსა და კაპიტალისტებს.

ავსტრიისა და გერმანიის იმპერიალისტებს თავის ხიშტებით მოაქვთ ახალი, სამარცხვინო უღელი, რომელიც არაფრით არა სჯობს ძველ, თათართა უღელს, — ასეთია დასავლეთიდან შემოსევის აზრი“⁴.

გერმანელი ოკუპანტები უკრაინის მშრომელი ხალხის მიმართ ტერორის, სახრჩობელის, დახვრეტის და წამების, მშვიდობიან მცხოვრებლებზე საარტილერიო ცეცხლის დაშენის, მთელი სოფლების ცეცხლის ალში გახვევის გზით ცდილობენ უკრაინაში ბურჟუაზიულ-მემამულური წყობილების დამკვიდრებას.

„უსაზღვრო დამცირება და განსაცდელი, სწერს სტალინი, — რაც უკრაინამ განიცადა ავსტრია-გერმანიის მხრით ოკუპაციის განმავლობაში, მუშათა და გლეხთა ორგანიზაციების დანგრევა, მრეწველობისა და რკინიგზის სრული

¹ ვ. ლენინი, ტ. XXIII, გვ. 7.

² ვ. ლენინი, ტ. XXIV, გვ. 208.

³ ი. სტალინი — სტატიები და სიტყვები უკრაინის შესახებ. გვ. 67-68.

⁴ ი. სტალინი — სტატიები და სიტყვები უკრაინის შესახებ. გვ. 40.

მოშლა, სახრჩობელები და დახვრეტა—ვინ არ იცნობს უკრაინის „დამოუკიდებლობის“ ამ ჩვეულებრივ სურათებს დასავლეთის იმპერიალისტების მფარველობის ქვეშ¹.

გერმანელი ოკუპანტების ყაჩაღური გეგმები დამსხვრეულ იქნა უკრაინის მშრომელი ხალხის მიერ ლენინისა და სტალინის პარტიის ხელმძღვანელობით. საბჭოთა რუსეთის უშუალო დახმარებით უკრაინის ხალხი აღიმართა განმანთავისუფლებელი ომისათვის უცხოელ დამპყრობელთა წინააღმდეგ.

„დასავლეთიდან წამოსული უცხოური უღლის წინააღმდეგ საბჭოთა უკრაინა იწყებს განმანთავისუფლებელ სამამულო ომს, ასეთია უკრაინაში გაჩაღებული ამბების აზრი“. სწერს ამხანაგი სტალინი (იქვე).

ამხანაგი სტალინი ჯერ კიდევ 1918 წლის მარტში წინასწარმეტყველებს რა გერმანელ ოკუპანტების აუცილებელ დამარცხებას სწერს:

„გამომტყვრალი იმპერიალისტური მხეცი, რომელმაც კისერი მოიტება საბჭოთა უკრაინაზე,—განა აქეთკენ არ მივყევართ მოვლენათა უღმომებლ ლოგიკას?“ (იქვე).

ლენინი სწერს რომ გერმანელი იმპერიალისტები ფიქრობდნენ უკრაინიდან გერმანიაში გაეტანათ 60 მილიონი ფუთი პური და ამით მოესპოთ გერმანიის ხალხთა მასებში ბოლშევიზმის ჩანასახები, მაგრამ სინამდვილეში კი მივიღეთ სულ სხვა.

„...სულ გაიტანეს მხოლოდ 9 მილიონი ფუთი და დამატებით ისეთი რამ გაიტანეს, რომელსაც ვერ მოინელებენ—ბოლშევიზმი. ამაზე მოიტებეს კისერი გერმანიის იმპერიალისტებმა“. (ლენინი. თხზ. ტ. XXIV, გვ. 75).

1918 წლის 9 ნოემბრის რევოლუციამ გერმანიაში ბოლო მოუღო ვილჰელმ II რეჟიმს. უკრაინის საოკუპაციო არმიის ჯარების უმრავლესობამ, რომლებიც მოექცნენ რუსეთის რევოლუციის გავლენის ქვეშ შეაბრუნა იარაღი თავიანთი ოფიცრების წინააღმდეგ. აჯანყებული მუშებისა და გლეხების მიერ გაჩაღებულ და მოსპობილ იქნა ოკუპანტების ჯარების ის რეაქციური ნაწილი, რომელთაც კიდევ სურდათ წინანდებურად დაესვათ ბურჟუაზიულ-მემამულური წყობილება უკრაინაში. გერმანელი ოკუპანტების „ნაქები“ ჯარების უკან დახევა გადაიტყა პანიკურ უკან დახევად. ლენინი ამ „ნაქები“ ჯარების შესახებ სწერს რომ: „მათი საუკეთესო ჯარები მხოლოდ იმისათვის ვარგან, რომ უკან დაიხიონ უკრაინაში მომქმედ აჯანყებულთა რაზმების წინაშეც კი“².

გერმანელი იმპერიალისტების მიერ უკრაინის ოკუპაცია კრაზით დამთავრდა. ლენინისა და სტალინის პარტიის გენიალური ხელმძღვანელობით უკრაინაში აღსდგა საბჭოთა ხელისუფლება.

* * *

გერმანიის იმპერიალიზმის პირველ იმპერიალისტურ ომში კრაზისა და ვერსალის ზავის დადების შემდეგ, გერმანიაში წარმოიშვა რევნშის იდეა—რომელსაც საბოლოო შედეგად უნდა მიეყვანეთ ახალ იმპერიალისტურ ომამდე. ლენინი და სტალინი მუდამ გვაფრთხილებდნენ, რომ ყოველთვის მოსალოდნელია თავდასხმა საბჭოთა კავშირზე აგრესიულ სახელმწიფოთა და უპირველეს ყოვლისა გერმანიის იმპერიალისტების მხრივ.

¹ „სტალინი, სტატუები და სიტყვები უკრაინის შესახებ გვ. 67-68.

² ვ. ლენინი, იხ. ტ. XXIV, გვ. 235.

2. ბოლშევიკი № 9-10.

ლენინმა გენიალურად განსჯერბიტა, რომ შესაძლებელია ანტისაბჭოთა სამხედრო ბლოკის, გერმანია-იაპონიის ბლოკის შექმნა და თავდასხმა საბჭოთა კავშირზე.

ლენინი სწერს:

„შეიძლება და სარწმუნოცაა, რომ სამხედრო პარტია კიდევ გაიმარჯვებს გერმანიაში (მაშინვე ჩვენზე შემოტევის აზრით) და რომ გერმანია იაპონიასთან ერთად, ფორმალური თუ ჩუმი შეთანხმებით, დაიწყებს ჩვენს დაყოფასა და დახრჩობას“¹.

„ბუნებრივია, რომ სწერს—ლენინი მეორე ადგილას,—საბჭოთა რესპუბლიკა, როცა მხეც მტაცებლების გვერდით ცხოვრობს თავდასხმის უნდა ელოდეს“².

საბჭოთა კავშირზე თავდასხმის საშიშროება გერმანიის იმპერიალიზმის მხრივ კიდევ უფრო გაძლიერდა მას შემდეგ, რაც გერმანიის ხელისუფლების სათავეში მოექცა ჰიტლერის ბანდიტური ნაციონალ-სოციალისტური ფაშისტური პარტია. ფაშიზმის დადგომა ხელისუფლების სათავეში უკვე მომასწავებელი იყო მეორე იმპერიალისტური ომის. ომის ფაშისტური გამაღებლები გაპყვიროდნენ, რომ ისინი მიისწრაფვიან მხოლოდ მოსპონ ვერსალის უსამართლობა, რომ ისინი მოითხოვენ მხოლოდ გერმანიის ხალხის თვითგამორკვევის უფლების მოპოვებას. ამასთან ფაშისტები გაპყვიროდნენ, რომ თითქმის მათ სურთ ბრიტანეთის მიერ დაჩაგრულ ხალხთა „განთავისუფლება“ და ამ ხალხებისათვის „თვითგამორკვევის“ უფლების მინიჭება. გერმანიის ფაშიზმის მიერ ამგვარი სახის პროპაგანდას მიზნად ქონდა და აქვს დასახული არა ხალხთა „განთავისუფლება“ და „თვითგამორკვევა“, არამედ ამ ხალხთა დამორჩილება და დამონება.

ლენინი ჯერ კიდევ 1916 წელს სწერს, რომ „გერმანელი შოვინისტების სიყალბის ფესვი იმაში მდგომარეობს, რომ ისინი, გაპყვირიან ერების დამოუკიდებლობისადმი თანაგრძნობაზე... მორცხვად—ზოგჯერ გადამეტებულად მორცხვადაც სდუმან—იმ ერთა დამოუკიდებლობაზე, რომელნიც დაჩაგრულნი არიან მათი საკუთარი ერის მიერ“³.

მაგრამ მაშინდელი დროის გერმანელი შოვინისტები, რომელიც ლენინს მხედველობაში ყავს, დიდად შორს არიან ისეთი შოვინიზმისაგან, მხეცური რეპრესიებისაგან, რასაც დღეს ადგილი აქვს ფაშისტურ გერმანიაში და რასაც ისინი სჩადიან მცირე ერების მიმართ, რომლებიც მათი ჩეკმების ქუსლქვეშ გმინავენ. გერმანელმა ფაშისტებმა ხელისუფლების სათავეში ჩადგომისთანავე ნაფლეთებათ აქციეს საერთაშორისო ხელშეკრულებები და თანდათანობით ქმნიდნენ მათთვის ხელსაყრელ პირობებს ევროპისა და საბჭოთა კავშირის წინააღმდეგ აგრესიული ომისათვის.

ამხანაგმა სტალინმა 1936 წლის 1 მარტს თავის საუბარში ამერიკის საგაზეთო გაერთიანების—„სკრიპს-ჰოვარდ ნიუსპეიპერისს“ თავმჯდომარე როი ჰოვარდთან აღნიშნა:

„ჩემის აზრით, არსებობს ომის საფრთხის ორი კერა. პირველი კერა იმყოფება შორეულ აღმოსავლეთში, იაპონიის ზონაში, მე მხედველობაში მაქვს

¹ ვ. ლენინი, თხზ. ტ. XXII—გვ. 607.

² ვ. ლენინი, თხზ. ტ. XXII. გვ. 320.

³ ვ. ლენინი, ტ. XIX. გვ. 75.

იაპონიის სამხედრო პირთა არაერთი განცხადებანი, რომელნიც შეიცავენ მუქარას სხვა სახელმწიფოების მიმართ, მეორე კერა იმყოფება გერმანიის ზონაში, ძნელია იმის თქმა, თუ რომელი კერა წარმოადგენს უფრო მეტ საფრთხეს, მაგრამ ისინი ორთავენი არსებობენ და მოქმედებენ¹.

ამხანაგი სტალინი აღნიშნავს, რომ „მათ შეიძლება გაბედონ სამხედრო ავანტურა, როგორც სასოწარკვეთილების აქტი“.

ამხანაგ სტალინის საუბრიდან ექვსი დღის შემდეგ 7 მარტს 1936 წელს გერმანელმა იმპერიალისტებმა ქალაქის ნაფლეთებად აქციეს ლოკარნოს ხელშეკრულება, მოსპეს რეინის დემილიტარიზებული ზონა, შეიყვანეს იქ თავისი ჯარები და დაიწყეს რეინის სანაპიროებზე სიმაგრეების აგება, რაც საფრანგეთის წინააღმდეგ იყო მიმართული. იმავე წელს გერმანიის ფაშიზმმა, იტალიის ფაშიზმთან კავშირში დაიწყო ინტერვენცია რესპუბლიკური ესპანეთის წინააღმდეგ, გერმანიამ შეჰქმნა ფაშისტური აგრესორთა ბლოკი გერმანიის იტალიისა და იაპონიის შემადგენლობით, რითაც გერმანიამ დააჩქარა მეორე იმპერიალისტური ომის დაწყება ევროპის თავისუფლებისმოყვარულ ხალხებისა და საბჭოთა კავშირის წინააღმდეგ.

ამხანაგი სტალინი პარტიის XVII ყრილობაზე თავის საანგარიშო მოხსენებაში აკეთებს რა კაპიტალისტური სისტემის საერთო კრიზისის ანალიზს და ამ კრიზისის საფუძველზე ზოგიერთ ქვეყნებში ფაშიზმის გამარჯვებას, აღნიშნავს, რომ ფაშიზმი არის მონოპოლისტური კაპიტალიზმის აუცილებელი სიკვდილის წინა სტადია, როდესაც უკიდურესად გამწვავებულია კაპიტალისტური სისტემის საერთო კრიზისი და კლასობრივი ბრძოლა, როდესაც ბურჟუაზია მიდის აშკარა ავანტურების გზაზე:

„შოვინიზმი და ომის მზადება, როგორც საგარეო პოლიტიკის ძირითადი ელემენტები, მუშათა კლასის ალაგმვა და ტერორი საშინაო პოლიტიკის დარგში, როგორც აუცილებელი საშუალება მომავალი საომარი ფრონტების ზურგის გასამაგრებლად,—აი რით არიან გართულნი ამჟამად თანამედროვე იმპერიალისტური პოლიტიკოსები.

გასაკვირალი არ არის, რომ ფაშიზმი ყველაზე უფრო მოდური საქონელია ახლა მებრძოლ ბურჟუაზიულ პოლიტიკოსებს შორის. მე ვლაპარაკობ არა მარტო ფაშიზმზე საერთოდ, არამედ უპირველეს ყოვლისა გერმანულ ტიპის ფაშიზმზე, რომელსაც უმართებულოდ უწოდებენ ნაციონალ-სოციალიზმს, ვინაიდან ზედმიწევნით განხილვის დროსაც შეუძლებელია აღმოვაჩინოთ მასში სოციალიზმის ატომიც კი“.

მსოფლიო რეაქციის ავანგარდი, გერმანიის ფაშიზმი, მისი მმართველი ხროვა, ხელისუფლების დაპყრობისთანავე სთხზავს მთელი ევროპის ხალხების, უპირველესად ყოვლისა კი სლავიანების დაპყრობის, მისი დამორჩილების ბოღვითი გეგმას.

ჰიტლერულმა გერმანიამ დროებით შესძლო თავისი სისხლიანი ხელი დაედო საფრანგეთზე, ნორვეგიაზე, ჩეხოსლოვაკიაზე, პოლონეთზე, იუგოსლავიაზე, საბერძნეთზე, ბელგიაზე, დანიაზე. დაპყრობილ ქვეყნებში გერმანიის იმპერიალიზმმა შემოიღო ისტორიაში უნახავი ხალხთა დამონების მეთოდები.

ამხანაგმა სტალინმა პარტიის XVII ყრილობაზე გამოააშკარავა, დღის სინათლეზე გამოიტანა ჰიტლერის ბოღვითი გეგმა მსოფლიოს უძლიერესი

¹ ი. სტალინი, საუბარი რთი ჰოვარდთან. გვ. 9.

ხალხების დაპყრობის შესახებ, რომელსაც საფუძვლად დაედო რასიული თეორია.

ამხანაგი სტალინი ლაპარაკობს:

„მესამენი ფიქრობენ, რომ ომი უნდა მოაწყოს „უმაღლესმა რასამ“, ეთქვას, გერმანულმა რასამ „დაბალი რასის“, პირველ ყოვლისა—სლავების წინააღმდეგ, რომ მხოლოდ ასეთ ომს შეუძლია მდგომარეობიდან გამოყვანა, რადგან „უმაღლესი რასა“ მოწოდებულია გაიანჯოფიეროს „დაბალი რასა“ და იბატონოს მასზე. დაეუშვათ, რომ ეს უცნაური თეორია, რომელიც ისევე დაშორებულია მეცნიერებისაგან, როგორც ცა დედამიწისაგან,—დაეუშვათ, რომ ეს უცნაური თეორია განახორციელებს პრაქტიკულად. რა შეიძლება აქედან გამოვიდეს? ცნობილია, რომ ძველი რომი სწორედ ისევე უყურებდა ახლანდელ გერმანელებისა და ფრანკების წინაპრებს, როგორც ამჟამად „უმაღლესი რასის“ წარმომადგენლები უყურებენ სლავურ ტომებს. ცნობილია, რომ ძველი რომი დაციწვით უწოდებდა მათ „დაბალ რასას“, „ბარბაროსებს“, რომელნიც მოწოდებული არიან მუდამ ემორჩილებოდნენ „უმაღლეს რასას“, „დიდ რომს“, ამასთან, ჩვენს შორის იყოს ნათქვამი,—ძველ რომს ჰქონდა ამის ერთგვარი საფუძველი, რაც არ შეიძლება ითქვას ახლანდელი „უმაღლესი რასის“ წარმომადგენლებზე.

მერე რა გამოვიდა აქედან? გამოვიდა ის, რომ არარომელები, ე. ი. ყველა „ბარბაროსები“, გაერთიანდნენ საერთო მტრის წინააღმდეგ და ჰექა-ქუხილით დაიწყეს ომი. იბადება კითხვა: სად არის გარანტია, რომ ახლანდელი „უმაღლესი რასის“ წარმომადგენელთა პრეტენზიები იმავე საცაღალს შედეგებს არ გამოიწვევენ? სად არის გარანტია, რომ ფაშისტურ-ლიტერატურულ პოლიტიკოსებს ბერლინში უფრო გაუღიმებს ბედი, ვიდრე ძველ და გამოცდილ დამპყრობთ რომში? განა უფრო მართებული არ იქნება წარმოვიდგინოთ საწინააღმდეგო შედეგი? ¹

ჰიტლერულმა გერმანიამ ამ ბოღვითი თეორიის განხორციელებისათვის გადასდგა პრაქტიკული ნაბიჯი—ის ამჟამად თითქმის მთელს ევროპის მრეწველობას ამუშავებს თავის სასარგებლოდ. მაგრამ სამაგიეროდ მოიპოვო ევროპის მთელი ხალხების შეურიგებელი სიძულვილი გერმანელ დამპყრობლების მიმართ. „გერმანელთა ჯარების ზურგი არა მარტო ევროპაში, არამედ გერმანიაშიც წარმოადგენს ეულკანს, რომელიც მზად არის ამოხეთქოს და წაღეკოს ჰიტლერელი ავანტიურისტები? ²

ამხანაგი სტალინი თავის მოხსენებაში კონსტიტუციის პროექტის შესახებ ბოლშევიკებს რღერად აიბარლებს ფაშიზმის წინააღმდეგ. „ახლა როცა ფაშიზმის მღვრიე ტალღა ფურთხს ესვრის მეშათა კლასის სოციალისტურ მოძრაობას და ტალახში სვრის ცივილიზებული მსოფლიოს საუკეთესო ადამიანთა დემოკრატიულ მისწრაფებებს, სსრ კავშირის ახალი კონსტიტუცია იქნება საბრალდებულო აქტი ფაშიზმის წინააღმდეგ, აქტი რომელიც ლაპარაკობს იმაზე, რომ სოციალიზმი და დემოკრატია უძლეველი არიან, სსრ კავშირის ახალი კონსტიტუცია მორალური დახმარება და რეალური საყრდენი იქნება ყველა იმართვის, ვინც ახლა ბრძოლას აწარმოებს ფაშისტური ბარბაროსების წინააღმდეგ“ ³.

¹ ი. სტალინი „ლენინიზმის საკითხები“ გვ. 538—539.

² თავდაცვის სახელმწიფო კომიტეტის თავმჯდომარის ამხანაგ ი. ბ. სტალინის მოხსენება მშრომელთა დემუტატების მოსკოვის საბჭოსა და ქ. მოსკოვის პარტიულ და საზოგადოებრივ ორგანიზაციათა 1941 წლის 6 ნოემბრის სახეიმო სხდომაზე, სახელგამი. 1941 წ. გვ. 24.

³ ი. სტალინი, „ლენინიზმის საკითხები“ II გამოც. გვ. 664.

საბჭოთა მთავრობის ბრძნული სტალინური საგარეო პოლიტიკა, რომელიც წარმოადგენდა და წარმოადგენს მშვიდობიანობის ქვაკუთხედს, ამსხვრევდა და ამჟღავნებდა ფაშისტთა პროვოკაციებს, რომელიც უფრო ნათელი გახდა ჰიტლერული გერმანიის მიერ ევროპაში დანთებული ცეცხლის შემდეგ.

ამხანაგი სტალინი აფრთხილებდა საბჭოთა ხალხს, რომ ომის საშიშროებები რეალურია, ვინაიდან „აგრესორების მიერ სადღე მსოფლიოს შორეულ კუთხეში დაწყებული ყოველგვარი მცირე ომიც კი საფრთხეს წარმოადგენს მშვიდობის მოყვარე ქვეყნებისთვის“.¹

ამხანაგი სტალინი 1938 წლის თებერვალში ივანოვისადმი წერილში პირდაპირ გვაფრთხილებდა ფაშისტების შესაძლებელ თავდასხმისაგან და მოგვიწოდებდა ჩვენი ქვეყნის თავდაცვისუნარიანობის განმტკიცებასაკენ:

„მართლაც სასაცილო და სისულელე იქნებოდა თვალები დაგვეხუჭა და არ დაგვენახა კაპიტალისტური გარემოცვის ფაქტი და გვეფიქრა, რომ ჩვენი გარეშე მტრები მაგალითად, ფაშისტები, თუ მათ შემთხვევა მიეცათ, არ შეეცდებიან მოახდინონ სამხედრო თავდასხმა სსრ კავშირზე“.²

1941 წლის 22 ივნისს გერმანელი ფაშისტების მიერ ჩვენს ქვეყანაზე მუხანათური თავდახმის შემდეგ მთელი მსოფლიოსათვის აქარა გახდა გერმანიის იმპერიალიზმის ლენინურ-სტალინური შეფასება.

გერმანელი იმპერიალისტების თავდასხმამ სერიოზული საფრთხე შექმნა ჩვენს ქვეყანას.

ამხანაგმა სტალინმა რადიოთი წარმოთქმულ თავის სიტყვაში აღნიშნა 1941 წლის 3 ივლისს, რომ ჩვენი სამშობლო სერიოზულ საფრთხის წინაშეა, ვინაიდან ჩვენი ქვეყანა ჩაება სამკვდრო-სასიცოცხლო შეტაკებაში თავის უბოროტეს და ვერაგ მტერთან—გერმანიის ფაშისტთან, რომელიც „მიზნად ისახავს ხელთ იგდოს ჩვენი ოფლით მორწყული ჩვენი მიწა წყალი, ხელთ იგდოს ჩვენი შრომით მოპოვებული ჩვენი პური და ჩვენი ნავთი. იგი მიზნად ისახავს აღადგინოს მემამულეთა ძალაუფლება, აღადგინოს ცარიზმი, დაანგრის რუსთა, უკრაინელთა, ბელორუსთა, ლიტველთა, ლატვიელთა, ესტონელთა, უზბეკთა, თათართა, მოლდაველთა, ქართველთა, სომეხთა, აზერბაიჯანელთა და საბჭოთა კავშირის და სხვა თავისუფალ ხალხთა ნაციონალური კულტურა და ნაციონალური სახელმწიფოებრიობა, გააგერმანელოს ისინი. გერმანელი თავადებისა და ბარონების მონებად აქციოს ისინი ამრიგად. საქმე ეხება საბჭოთა სახელმწიფოს სიკვდილ-სიცოცხლეს, სსრ კავშირის ხალხთა სიკვდილ სიცოცხლეს; საქმე ეხება იმას—თავისუფალი უნდა იყვნენ საბჭოთა კავშირის ხალხები, თუ მონობაში უნდა ჩაყარდნენ“.

ამხანაგი სტალინის სიტყვამ, რომელიც წარმოადგენდა და წარმოადგენს მოქმედების პროგრამას, ფართო გამოძახილი ჰპოვა მთელს საბჭოთა ხალხში, მოახდინა საბჭოთა კავშირში მცხოვრებ ხალხთა ენერგიის მობილიზება, მათი შემკიდროება გერმანიის ფაშისტის გასანადგურებლად, ამ სიტყვამ საბჭოთა ხალხს ჩაუნერგა მტკიცე რწმენა მომავალ გამარჯვებაში. ამხანაგი სტალინი

¹ ი. სტალინი, საანგარიშო მოხსენება პარტიის XVIII ყრილობიდან, ლენინიზმის საკითხები გვ. 710.

² ი. სტალინი, ანბ. ივანოვის წერილი და ამხანაგ სტალინის პასუხი, ჟურნ. „ბოლშევიკი“ № 2, 1938 წ.

აღნიშნავს რომ საბჭოთა ხალხის ომი გერმანელ ფაშისტ დამპყრობთა წინააღმდეგ არაა ჩვეულებრივი ომი, ვინაიდან საბჭოთა ხალხს დაეკისრა დიდი ისტორიული მისია, თავისი ქვეყნის განთავისუფლებასთან ერთად გაანთავისუფლოს ევროპის ხალხები, რომლებიც გმინავენ ჰიტლერელთა უღლის ქვეშ.

სტალინი ლაპარაკობს: „ფაშისტურ გერმანიასთან ომი ჩვეულებრივ ომად არ შეიძლება ჩაითვალოს. იგი არა მარტო ორი არმიის ომია, იგი ამასთან ერთად არის მთელი საბჭოთა ხალხის დიდი ომი გერმანელ ფაშისტთა ჯარების წინააღმდეგ. ფაშისტ მზავრელთა წინააღმდეგ ამსაყველთაო-სახალხო სამამულო ომის მიზანია არა მარტო ჩვენი ქვეყნისათვის შექმნილი საფრთხის ლიკვიდაცია, არამედ ისიც, რომ დაეხმაროს ევროპის ყველა ხალხს, რომელნიც გერმანიის ფაშიზმის უღელქვეშ გმინავენ. ამ განმანთავისუფლებელ ომში ჩვენ მარტონი არ ვიქნებით, ამ დიდ ომში ჩვენ ერთგულ მოკავშირეებად გვეყვლებიან ევროპისა და ამერიკის ხალხები, მათ შორის გერმანელი ხალხი, რომელიც ჰიტლერელმა მმართველებმა დაიმონეს, ჩვენი ომი ჩვენი სამშობლოს თავისუფლებისათვის შეერთების ევროპისა და ამერიკის ხალხთა ბრძოლას მათი დამოუკიდებლობისათვის, დემოკრატიულ თავისუფლებათათვის, ეს იქნება ერთიანი ფრონტი ხალხებისა, რომელნიც იცავენ თავისუფლებას ჰიტლერის ფაშისტური არმიების მიერ დამონების წინააღმდეგ და დამონების საფრთხის წინააღმდეგ“.

ჰიტლერი ანგარიშში მოსტყუვდა, როდესაც მან მხედველობაში არ მიიღო ზემოაღნიშნული გარემოება, როდესაც ის სთხზავდა საბჭოთა კავშირის წინააღმდეგ ომის სტრატეგიულ გეგმას. ამ სტრატეგიული გეგმის მიხედვით ჰიტლერული გერმანია ფიქრობდა, რომ მოაწყობდა სსრ კავშირის წინააღმდეგ საყოველთაო კოალიციას. საბჭოთა კავშირის მოსპობდა „ელვისებური ომის“ საშუალებით. მაგრამ „სსრ კავშირი არა თუ იზოლირებული აღმოჩნდა, არამედ, პირიქით, მან ახალი მოკავშირენი შეიძინა დიდი ბრიტანეთის, ამერიკის შეერთებული შტატების და გერმანელთა მიერ ოკუპირებული სხვა ქვეყნების სახით“. (სტალინი)

გერმანელი ფაშისტები გამოდიოდნენ რა „ელვისებური ომის“ სტრატეგიული გეგმიდან ფიქრობდნენ, რომ ისინი შესძლებდნენ საბჭოთა ზურგის დაშლას, სსრ კავშირში შემავალ ერების აჯანყებას საბჭოთა ხელისუფლების წინააღმდეგ.

მაგრამ საბჭოთა კავშირის ფრონტზე გერმანიის არმია შეხვდა ისტორიის მიღებული წინააღმდეგობის ძალას. აქ, საბჭოთა კავშირის ფრონტზე პირველად დაიშვა ჰიტლერული გეგმა მსოფლიოს დამორჩილების შესახებ.

ჰიტლერელებმა არათუ ვერ შესძლეს საბჭოთა ზურგის დაშლა, არამედ საბჭოთა წყობილება აღმოჩნდა მსოფლიოში ყველაზე უფრო მტკიცე წყობილება. ომი გერმანელ დამპყრობთა წინააღმდეგ იყო და არის ძალების მკაცრი გამოცდა, რაც საბჭოთა წყობილებამ ბრწყინვალედ ჩაატარა.

წითელმა არმიამ მთელი გერმანელთა არმიის უძლევლობის შესახებ ნამსხვრევებათ აქცია. ომის პირველ პერიოდში გერმანელთა „უძლეველმა“ არმიებმა სერიოზული დარტყმები იგემეს მოსკოვის მისადგომებთან და წითელმა არმიამ აიღო რა თავის ხელში ინიციატივა განდევნა გერმანელთა ჯარები და 4 თვის განმავლობაში ზოგ ადგილას 400-ზე მეტი კილომეტრი გაიარა, ამასთან განთავისუფლებულ იქნა ათასობით დასახლებული პუნქტები და ქალაქები.

წითელი არმიის წარმატებებით შეტევითი მოქმედებამ ომის პირველ

პერიოდში დაგვანახვა ის, რომ „წითელი არმია და მისი საბრძოლო კადრები გაიზარდნენ სერიოზულ ძალად, რომელსაც უნარი შესწევს არა მარტო გაუმკლავდეს გერმანელ ფაშისტთა ჯარების შემოტევას, არამედ კიდევ დაამარცხოს ისინი აშკარა ბრძოლაში და უკან გარეკოს“.¹

მიუხედავად იმისა, რომ წითელმა არმიამ ომის პირველ პერიოდში სერიოზულად შეარყია ჰიტლერელთა სამხედრო მანქანა, ჩვენ არასოდეს არ უარყვოდით იმ გარემოებას, რომ ჩვენს წინაშე ჯერ კიდევ სერიოზული ბრძოლები იყო, რომ ჰიტლერელთა სამხედრო მანქანა ჯერ კიდევ ძლიერი იყო, რის გამოც მას შეეძლო სერიოზული საფრთხის შექმნა ჩვენი სამშობლოსათვის. მართლაც ომის მეორე პერიოდში გერმანელებმა და მისმა „მოკავშირეებმა“ — ვასალებმა ისარგებლეს რა ევროპაში მეორე ფრონტის არ არსებობით, თავი მოუყარეს მთელ თავიანთ რეზერვებს, ხელში ჩაიგდეს ინიციატივა და გაარღვიეს ჩვენი ფრონტი სამხრეთ დასავლეთის მიმართულებით, უდიდესი ზარალის ფასად ხელში ჩაიგდეს ჩვენი ტერიტორიის ნაწილი, საფრთხის ქვეშ დააყენეს სტალინგრადი, შავი ზღვის სანაპიროები, ამიერკავკასიის მისადგომები.

მაგრამ აქაც, ისევე როგორც ომის პირველ პერიოდში, წითელი არმიის გამირობისა და სიმტკიცის წყალობით, ჩაიშალა გერმანელთა ზაფხულის შეტევის სტრატეგიული გეგმა. ეს გეგმა ამხანაგმა სტალინმა გენიალურად, გასაგები ენით გამოამჟღავნა თავის ისტორიულ მოხსენებაში მშრომელთა დეპუტატების მოსკოვის საბჭოს და ქ. მოსკოვის პარტიულ და საზოგადოებრივ ორგანიზაციათა 1942 წლის 6 ნოემბრის საზეიმო სხდომაზე დიდი ოქტომბრის სოციალისტური რევოლუციის XXV წლისთავთან დაკავშირებით. ამხანაგმა სტალინმა გვიჩვენა, რომ მიუხედავად გერმანელთა ტაქტიკური წარმატებებისა ჩაიფუშა მათი სტრატეგიული გეგმა, რომელიც მიზნად ისახავდა მოსკოვის შემოვლას აღმოსავლეთიდან, მის მოწყვეტას ვოლგისა და ურალის ზურგისაგან და ამის შემდეგ მოსკოვისათვის დარტყმას და ამით ომის დამთავრებას. მაგრამ გამირულმა წითელმა არმიამ გზა გადაუღომა გერმანელ-ფაშისტთა არმიას. სტალინგრადი გადაიქცა წითელი არმიის უმაღალითო გამირობისა და თავდადების ციტადელათ, რითაც წითელმა არმიამ დაიცვა ჩვენი მშობლური დედაქალაქი მოსკოვი. ამხანაგმა სტალინმა თავის მოხსენებაში გვიჩვენა, რომ სამხრეთში გერმანელთა წარმატებების მთავარი მიზეზია ევროპაში მეორე ფრონტის არ არსებობა, რომ ამ გარემოებამ იხსნა ფაშისტური მძარცველური არმია საბოლოო განადგურებისაგან. ამხანაგი სტალინი აღნიშნავს, რომ მეორე ფრონტი ევროპაში აღრე თუ გვიან აუცილებელია „იგი იქნება არა მარტო იმიტომ, რომ იგი ჩვენ გვესაჭიროება, არამედ უშინარეს ყოვლისა, იმიტომ რომ იგი არა ნაკლებ ესაჭიროებათ ჩვენს მოკავშირეებს, ვიდრე ჩვენ“.

შორს არ არის ის დღე, როდესაც ჩვენი მოკავშირეების უძლიერესი სამხედრო მანქანა თავს დაატყდება ჰიტლერულ გერმანიას და სამი სახელმწიფოს კოალიცია ბოლოს მოუღებს მიხაკისფერ ქირს. გერმანია-იტალიის კოალიციის და ინგლის-საბჭოთა კავშირ-ამერიკის შეერთებული შტატების კოალიციის ძალთა თანაფარდობა და მათი გაერთიანება ერთიან მეტბრძოლ ბანაკად გვაძლევს საშუალებას დავასკვნათ, „რომ ინგლის-საბჭოთა კავშირ-ამე-

¹ი. სტალინი, დიდი ოქტომბრის სოციალისტური რევოლუციის XXV წლისთავი. გვ. 8.

რიკის კოალიციას ყველა შანსი მოეპოვება, რათა გაიმარჯვოს იტალია-გერმანიის კოალიციაზე და იგი უეჭველად გაიმარჯვებს». (სტალინი).

პირველ იმპერიალისტურ ომში ინგლის-ამერიკის შეერთებული შტატების კოალიციას, ლენინი სთვლიდა გერმანიის დამარცხების გარდუვალ ფაქტორად, მიუხედავად იმისა, რომ გერმანიის იმპერიალისტებმა ამ ომში დიდ წარმატებებს მიაღწიეს. ლენინი სწერდა:

„რაც უფრო მეტად იმარჯვებს გერმანია, მით უფრო ცხადი ხდება ყველასათვის, თვით გერმანიის მსხვილი ბურჟუაზიის ბევრი წარმომადგენლისათვისაც, რომ ომი უიმედოა, რომ გერმანელებმა კიდევაც, რომ შესძლონ წინააღმდეგობის გაწევა დასავლეთის ფრონტზე, ეს სრულადაც არ მოახლოვებს ომის ბოლოს, მხოლოდ შექმნის კიდევ ახალ დამონებულ ქვეყანას, რომლის ოკუპირება და გერმანიის რაზმებით დაკავება საჭირო იქნება, საჭირო იქნება ომის განგრძობა; გაიხრწნება გერმანიის არმია, რომელიც არმიის ნაცვლად იქცევა და გადაიქცევა მძარცველთა ბრბოდ, აღამიანებად, რომლებიც ძალადობას მიმართავენ სხვა ხალხთა მიმართ, უიარაღო ხალხთა მიმართ, გააქვთ იქიდან საკვები პროდუქტები და ნედლი მასალის უკანასკნელი ნარჩენები, მიუხედავად მოსახლეობის უდიდესი წინააღმდეგობისა. რაც უფრო უახლოვდება გერმანია ევროპის განაპირა ნხარეებს, მით უფრო ნათელი ხდება, რომ მის წინაშე დგანან ინგლისი და ამერიკა, რომ ისინი გაცილებით უფრო განვითარებული არიან, მეტი საწარმოო ძალები აქვთ“.

ყველასათვის ცნობილია კაიზერულ გერმანიის ავანტურისტული პოლიტიკის შედეგი.

„... ჯერ ის წარმოუდგენლად გაიბერა ევროპის სამი მეოთხედის ოდენად, გასუქდა, შემდეგ კი იქვე გასკდა და საშინელი სიწყრაღე დასტოვა“ (ლენინი).

ექვი არ არის დღევანდელ ჰიტლერულ გერმანიასაც, რომელიც კიდევ უფრო გაიბერა და გასუქდა და რომელმაც კიდევ უფრო მძიმე უღელი დაადგა დაპორჩილებულ ხალხებს, ასეთივე ბედი მოელის. წითელმა არმიამ თავის გმირულ ბრძოლაში მოაშხადა ნიადაგი ყველა თავისუფლებისმოყვარე ხალხთა საერთო მტრის წინააღმდეგ გამარჯვებისათვის, წითელი არმიის ამოცანას ამ ომში წარმოადგენს ჰიტლერული სახელმწიფოს და მისი სულისჩამდგმელების მოსპობა, ჰიტლერული არმიის და მისი ხელმძღვანელების მოსპობა, ევროპის „ახალ წესრიგის“ დამსხვრევა და მისი მშენებლების დასჯა. საბჭოთა ხალხი ღრმად და რწმუნებული თავის გამარჯვებაში, ჰიტლერულმა არმიამ უკვე საკუთარ ტყავზე გამოსცადა წითელი არმიის წინააღმდეგობის ძალა, შორს არ არის ის დღე, როდესაც ის ხელახლა გაიგებს წითელი არმიის ახალი დამამსხვრეველი დარტყმების ძალას, რათაც ჩვენი ქვეყანა საბოლოოდ გაიწმინდება ჰიტლერული სიბილწისაგან.

ბ. შლენტი**ქართული მნეალოგის კლასიკოსები
სამშობლოს საღაიაჯოზე**

უმავალითო გმირობითა და შეუღარებელი თავგანწირულებით იგერიებს დევ-გმირი საბჭოთა ხალხი თავისი სიცოცხლისა და თავისუფლების უბოროტესი მტრების, გერმანელ ფაშისტ დამპყრობლების გაცოფებულ ჯარებს. მთელი პროგრესული კაცობრიობა განცვიფრებულია და აღტაცებული იმ გაუტეხელი ნებისყოფით და ვაჟკაცობით, რომელსაც ამ დიად ბრძოლაში ჩვენი სახელოვანი და ძლევამოსილი წითელი არმია იჩენს. მის რიგებში დიდი რუსი ხალხისა და ჩვენი სამშობლოს სხვა მოძვე ხალხთა შეილებთან ერთად რაინდულად, ჭეშმარიტი პატრიოტული თავდადებით იბრძვიან ქართველი ხალხის შეილები.

არა მარტო ახლა, როდესაც ბრძოლის ველი უშუალოდ მოეგვინა ქალაქი კაკასიონის კალთებს, არამედ საბჭოთა ხალხის დიადი სამამულო ომის პირველივე დღეებიდან ჩვენი სამშობლოს გმირ დამცველთა შორის ყოველდღიურად გაისმის მამაცი ქართველი მფრინავების, ტანკისტების, ნაღმტყორცნელების, ყოველი სახის იარაღის გამოჩენილ მებრძოლთა სახელები, რომელთა საგმირო საქმეებში ცოცხლდება და ახალი შარავანდედით იმოსება თავისუფლებისმოყვარე ქართველი ხალხის მრავალსაუკუნოვანი ბრწყინვალე პატრიოტული და საბრძოლო ტრადიციები.

ქართველმა ხალხმა კარგად იცის, რომ თავისი მრავალსაუკუნოვანი ისტორიის მანძილზე მას არასოდეს ჰყოლია ისეთი მძვინვარე და სახიფათო მტერი, როგორც ჰიტლერული იმპერიალიზმია, რომ ახლა, სამამულო ომის ვეებერთელა ბრძოლის ველის ყოველ უბანზე, მთელი ჩვენი სამშობლოს ყოფნა-არყოფნის საკითხთან ერთად, მთელი კულტურული კაცობრიობის მომავლის საკითხთან ერთად სწყდება ქართველი ხალხის სიკვდილ-სიცოცხლის საკითხიც.

ამიტომ, რომ ასეთი ერთსულოვნებით და დაუტყრომელი პატრიოტული მგზნებარებით იბრძვის ქართველი ხალხი სამამულო ომის ფრონტებზე, თუ ზურგში ვერაფერზე ჩვენი დიადი გამარჯვების გამოსაქედათ, ჰიტლერის ჯოჯოხეთური საომარი მანქანის სრული განადგურების დიადი დღის მოსახლოვებლად.

ამ ისტორიული გამოცდის მძაფრსა და მრისხანე ვითარებაში ქართველი ხალხი კანონიერი სიამაყის გრძნობით იგონებს თავის სახელოვან წარსულს, თავის გმირულ ისტორიას, თავისი დიადი წინაპრების თავდადებულ ბრძოლებს მამულის ღირსებისა და თავისუფლების დასაცავად ყოველი ჯურის უცხოელი დამპყრობლებისა და მოძალადეებისაგან.

ქართველი ხალხის ისტორია აღსავსეა თავისუფლებისმოყვარეობისა და პატრიოტული თავგანწირულობის ისეთი ამაღელვებელი მაგალითებით, რომლებიც ყოველივეს აღაფხვნიან ჩვენი ქვეყნის ყოველ ღირსეულ შვილს სამშობ-

ლოს მტრებისადმი მომაცდინებელი სიძულვილის წმინდა გრძნობით, სამშობლოს დიდებისა და უკვდავებისათვის თავგანწირვის უკეთილშობილესი მისწრაფებით. საუფუნეთა მანძილზე, დასავლეთიდან თუ აღმოსავლეთიდან მოსულ სისხლისმღვრელ დამპყრობელთა წინააღმდეგ გამუდმებულ ბრძოლათა ქარცეცხლში გამოიწრთო ქართველი ხალხის გმირული სული, შემუშავდა ის დიდებული პატრიოტული ტრადიცია, რომლის მეოხებითაც ჩვენმა ქვეყანამ შესძლო შეენარჩუნებია, დაეცვა და ჩვენს დიად სოციალისტურ ეპოქამდე მიეტანა თავისი ნაციონალური და სახელმწიფოებრივი არსებობა, თავისი ენა, კულტურა, მწერლობა.

თანამედროვე მსოფლიოში ბევრი როდია ისეთი ხალხი, რომელსაც ასე ხანგრძლივად ებრძოლოს და ამგვარი გამძლეობით გამოეტარებინოს თავისი სიცოცხლე და თავისუფლება განუწყვეტელი სისხლისმღვრელი ომების ხანძარში.

დიდი ნაციონალური სიამაყის გრძნობით მიმართავდა ილია ჭავჭავაძე თავის სამშობლოს:

„სხვა რომელია, რომ ათასთ წელთ ბრძოლა მედგარი
გამოველოს და სრულიად მტერად არ აღგვილიყოს?
შენ ხარ, მარტო შენ! მაგალითი სხვა არსად არი,
რომ სხვა ქვეყანას, სხვასა ერსა ეგ შეძლებიყოს.
შენთა შვილთ გული შენთა მტერთა შეაკლეს ზედა,
ორი-ათასის წლის ბრძოლაში მათ სისხლი ჰღვარეს,
მაგრამ ამაყი თვისი თავი ქვეყანაზედა
არავის წინა საჩუდამოდ არ მოიხარეს“.

ამ ქედუხრელი თავისუფლებისმოყვარეობით, სამშობლოს დამოუკიდებლობისა და თავისუფლებისათვის ბრძოლის ვაჟკაციური სულისკვეთებით არის გამსჭვალული ქართველი ხალხის ისტორია და ბუნებრივია, რომ ეს გარემოება თავისებურ ხასიათს აძლევს ქართულ კულტურას და კერძოდ ქართულ მწერლობას მისი განვითარების მთელ მრავალსაუკუნოვან მანძილზე.

რაკი მწერლობა ერის ცხოვრების მეტყველი სარკეა, რაკი იგი ცხოველი ანარეკლია და გამოხატულება ხალხის საუკეთესო მისწრაფებებისა, ბუნებრივია, რომ ქართული მწერლობა მთლიანად გამსჭვალულია სამშობლოსადმი თავგანწირული სიყვარულისა და მებრძოლი პატრიოტიზმის იმ უწმინდესი გრძნობით, რომელიც ქართული ისტორიის მასულდგმულმებელ და მამოძრავებელ ძალას წარმოადგენდა საუფუნეთა მანძილზე.

თავისი პატრიოტული მგზნებარებით და გმირული სულისკვეთებით ქართულ მწერლობას განსაკუთრებული ადგილი უჭირავს მსოფლიო ლიტერატურაში. ამ გარემოების ნათელსაყოფად საკმარისია თვალი გადავაგლოთ ქართული მწერლობის განვითარების ძირითად საფეხურებს და გავითვალისწინოთ ჩვენი კლასიკური ლიტერატურის უდიდეს წარმომადგენელთა შემოქმედების ძირითადი შთამავალნებელი იდეები. ასეთი ექსკურსი ცხადად დაგვანახებს, რომ გმირობისა და პატრიოტიზმის იდეა, თავისუფლებისმოყვარეობის მაღალი გრძნობა ასაზრდოებდა ქართულ მწერლობას არა მისი განვითარების ამა თუ იმ ცალკეულ საფეხურზე, არამედ განუწყვეტლივ, მისი მრავალსაუკუნოვანი ისტორიის მთელს მანძილზე.

სწორედ ამაში მდგომარეობს ქართული მწერლობის სპეციფიკური ღირ-

სება და სიდიადე, რაც თავის მხრივ განპირობებულია ქართველი ხალხის ისტორიული ცხოვრების თავისებური ხასიათით.

თვით დასაწყისი ქართული მწერლობისა, მისი აღმოცენება პატრიოტიზმის იდეით, სამშობლოსათვის, თავისი ხალხის რწმენისა და ღირსებისათვის თავგანწირულების იდეით არის განათებული. თავისი ისტორიის უძველეს, დაწყებით ხანაშიც კი, მაშინ, როდესაც ჩვენი მწერლობა ჯერ კიდევ უმთავრესად სასულიერო-საეკლესიო ხასიათისა იყო, იგი ცხოვლად ეხმაურებოდა და ასახავდა ქართველი ხალხის ბრძოლას უცხოელი დამპყრობლების წინააღმდეგ, უმღეროდა და დიდებით მოსავდა მშობელი ქვეყნისათვის გმირულად თავდადებულ ადამიანებს.

ამ აზრით არის გამსჭვალული უძველესი ქართული ჰაგიოგრაფიული მწერლობა და კერძოდ მისი პირველი ძეგლი, იაკობ ცურტაველის ნაწარმოები „შუშანიკის წამება“.

ჩვენამდე მოღწეული ეს პირველი ძეგლი ქართული მწერლობისა იმ საზოგადოებრივ ვითარებაში იქმნებოდა, როცა ქართველ ხალხს თავისი გმირი მეფის—ვახტანგ გორგასლანის მეთაურობით უხდებოდა უდიდესი მსხვერპლის გაღებით შეენარჩუნებია თავისი ნაციონალური არსებობა მასზე გაცილებით ძლიერი და მრავალრიცხოვანი უცხოელი დამპყრობლებისაგან. და სწორედ თავისი რწმენისადმი, თავისი სამშობლოსადმი ხალხის ამგვარი თავგანწირულობის გამომხატველი სახე შექმნა იაკობ ცურტაველმა მოწამებრივად დაღუპული შუშანიკის სახით. ვერავითარმა მუქარამ, ტანჯვამ, წამებამ, მიყენებულმა სამშობლოს მტრების მხარეზე გადასული, თავისი ხალხის მოღალატე ქმრის პიტიხშ ვარსკენის მიერ, ვერ გასტეხა შუშანიკის ნებისყოფა, იგი უშიშრად შეეგება სიკვდილს, მაგრამ ბოლოჯედ ერთგული დარჩა თავისი რწმენისა, თავისი ხალხისა.

ადამიანის ამ უმაღლეს ღირსებას, ამ გმირულ სულისკვეთებას, ამ პატრიოტულ თავგანწირულებას უმღერის და აღიდებს ქართული მწერლობის ეს უძველესი ძეგლი და ამით იგი თითქმის იმ თავითვე განსაზღვრავს ქართული ლიტერატურის მთელი შემდგომი განვითარების ხასიათს, მის ძირითად მამოძრავებელ იდეას.

„შუშანიკის წამება“ ამ მხრივ გამონაკლისის როდი წარმოადგენს უძველეს ქართულ მწერლობაში. მეტად დამახასიათებელ დოკუმენტს წარმოადგენს ამ თვალსაზრისით მერვე საუკუნის ქართველი მწერლის იოანე საბანისძის წიგნი, რომელშიაც ღრმა პატრიოტული გზნებაარებით არის აღწერილი თბილისში მოწამებრივად დაღუპული ჰაბოს თავგადასავალი.

იოანე საბანისძე ცხოვრობდა და მოღვაწეობდა ქართველ ხალხზე არაბთა ბატონობის ბნელსა და სუსხიან ხანაში. ხალხი ქედს არ იხრიდა უცხოელი დამპყრობლების წინაშე, იგი არ სთმობდა თავის რწმენას, ღირსებას, თავისუფლებას და მიუხედავად მტრების ქარბი ძლიერებისა და სიმრავლისა, ქართველი ხალხი პატრიოტული აჯანყებების ცეცხლით უპასუხებდა დამპყრობელთა ვერაგობას.

ხალხის ამ საბრძოლო სულისკვეთებით არის აღბეჭდილი უძველესი ქართული ჰაგიოგრაფიული მწერლობის დასახელებული ძეგლი, რომლის ავტორმაც მოხერხებულად გამოიყენა ქართველი ხალხისადმი მტკიცე ერთგულებისათვის არაბების მიერ სიკვდილით დასჯილი ჰაბოს ისტორია, რათა ქართველ ხალხში

ნაციონალური გრძნობის გაშლდევებელი, მებრძოლი სულის გამაღრმავებელი მხატვრული სახე შეექმნა.

არაბ დამპყრობელთა მიმართ მღელვარე სიძულვილით გამსჭვალული ღრმა პროტესტის ხმად გაისმოდა იმდროინდელ საქართველოში იოანე საბანისძის სიტყვები, რომლებითაც მწერალი ქართველთა მონურ მდგომარეობას ახასიათებდა: „ვართ... მძლავრებასა ქვეშე დამონებულ და ნაკლულევანებითა და სიგლაბაკითა შეკრულნი, ვითარცა რკინითა—ხარკსა ქვეშე მათსა გვეუღლნი და ქენჯინლნი, ძვირძვირად ზღვეულნი“. მწერალი დაუნდობლად ჰკიცხავდა და გმობდა უცხოელ დამპყრობელთა სიმძლავრით დაშინებულ მხდალ და მერყევ აღამიანებს, რომელთაც დაეკარგათ სულიერი სიმტკიცე და თავისი ხალხისადმი ერთგულების ღირსება. „შიშითა განილევან და ირყევან, ვითარცა ლერწამნი ქართაგან ძლიერთა“-ო, ზიზღით ამბობდა მათ შესახებ იოანე საბანისძე და მთელი თავისი ქმნილებით უშიშროებას, ურყევობას, პატრიოტულ სიმტკიცეს ნერგავდა თანამემამულეთა გულში.

ქართველი ხალხის ეროვნული თვითშეგნების გაძლიერების ცხოველ ანარეკლს წარმოადგენენ მეთერთმეტე საუკუნის მწერლის ლეონტი მროველის თხზულებანი — „მეფეთა ცხოვრება“ და „წამება არჩილ მეფისა“. ბუნებრივია, რომ მე 11—მე-12 საუკუნეებში, ძველი საქართველოს სამეურნეო-პოლიტიკური და კულტურული აღმავლობის ამ „ოქროს ხანაში“, ქართველი ხალხის პატრიოტულ შეგნებას, ნაციონალური სიამაყის გრძნობას უმაღლეს დონემდე უნდა მიეღწია და მას თავისი ცხოველი და მკაფიო გამოხატულებაც უნდა ეპოვა ამ ეპოქის ქართულ პოეზიაში.

რუსთაველის უშუალო წინამორბედთა ქმნილებაში, შავთელისა და ჩახრუხადის სახოტბო პოეზიაში დავითისა და თამარის სადიდებელი ჰიმნი ამავე დროს ჟღერს, როგორც საქართველოს ძლიერებისა და უკუდავების ცხოველ-მყოფელი საგალობელი. თვით დავითისა და თამარის სახეები აქ შეადგენენ ამაღლებული და გაძლიერებული საქართველოს სიდიადის ერთგვარ სიმბოლიურ გამოხატულებას. განა ამ ეპოქის საქართველოს სახეს არ ეხედავთ და განვიცდით ჩახრუხადის მიერ თამარისადმი მიძღვნილ შემდეგ სტრიქონებში:

„სიუხვედ ზღვებრი, სიმაღლედ ცებრი
მდაბლად მოწყალე, ქვრეტად ნარნარი,
მძლეთა მძლეველი, თვით უძლეველი,
კედრით კედრამდის მძლეთ სასმენარი“.

ძველი ქართველი მწერლობის ეს რამოცენიმე მაგალითიც ცხადად გვიჩვენებს, თუ როგორ თანმიმდევრულად და განუწყვეტლად ყალიბდებოდა ქართული ლიტერატურის ის ბრწყინვალე პატრიოტული და გმირული ტრადიცია, რომლის უმაღლესს და სრულყოფილ გამოხატულებასაც რუსთაველის უკუდავი ქმნილება „ვეფხისტყაოსანი“ წარმოადგენს.

ქართველი ხალხის გმირულმა სულმა, მისმა დაუცხრომელმა თავისუფლებისმოყვარეობამ, მისმა მებრძოლმა პატრიოტულმა სულისკვეთებამ სწორუპოვარი პოეტური განსახიერება ჰპოვა „ვეფხისტყაოსანში“.

პოემის ყოველი სტრიქონი გმირობისა და ვაჟკაცობის სულისკვეთებით არის გამსჭვალული, ხოლო გმირობა აქ გაგებულა და განსახიერებული არა მარტო როგორც ფიზიკური ძლიერების ცნება, არამედ ამასთანავე როგორც

სულიერი რაინდობა, განათებული ზნეობრივი სიმაღლით, მორალური კეთილშობილებით.

რუსთაველის პოემის სიუჟეტის ცენტრალურ მომენტს შეადგენს ტარიელისა და მისი მეგობარი რაინდების ბრძოლა ქაჯეთის წინააღმდეგ. აქ რუსთაველმა ერთმანეთს დაუპირისპირა, ერთი მხრით, სიყვარულისა, მეგობრობისა და გმირობის გრძნობით შთაგონებული ადამიანები, და მეორე მხრით, სიბნელის, მონობის, ძალადობისა და მჩაგვრელობის სიმბოლო—ქაჯეთის ტლანქი და უხეში ციხე-კოშკი. ბრძოლა სწარმოებს ქაჯების მიერ დატყვევებული ნესტან-დარეჯანის განთავისუფლებისათვის. მაშასადამე, მონობისა და მჩაგვრელობის სამყაროს დამხობა, ტყვეობიდან დახსნა, თავისუფლებისმოყვარეობა წარმოადგენს ქაჯეთის წინააღმდეგ ამხედრებულ რაინდთა მასულდგმულებელ იდეას და სწორედ ამიტომაც იმარჯვებენ ისინი, მიუხედავად იმისა, რომ მათ წინააღმდეგ მიუვალი და პირქუში ქაჯეთია აღმართული.

ამგვარი დაპირისპირებით, ამ ბრძოლაში სამი მეგობარი რაინდის გამარჯვებით რუსთაველმა დიადი განმანთავისუფლებელი სიტყვა უთხრა საშუალოსაუქუნეობრივი მონობისა და ბნელების წყვედიადი მოცულ მსოფლიოს. თავისი გენიალური ქმნილებით რუსთაველმა განამტკიცა ის აზრი, რომ თავისუფლებისა და სამართლიანობის იდეით შთაგონებული ადამიანი უძლეველია, რომ მის წინაშე აუცილებლად დაემხობა და გაცემტევრდება მონობისა და მჩაგვრელების სამყარო, როგორი ჯოჯოხეთური საშუალებებითაც არ უნდა გამაგრდეს და შეიარაღდეს იგი.

ეს რწმენა ასულდგმულებდა პროგრესულ კაცობრიობას თავის ყოველ ბრძოლაში ისტორიის ბნელი და რეაქციული ძალების წინააღმდეგ და ეს ნათელი რწმენა მიგვიძღვის წინ დღესაც ჩვენს დიად განმანთავისუფლებელ სამამულო ომში ფაშისტური ტირანიის, ჰიტლერული ქაჯეთის წინააღმდეგ.

თავისი მძიმე და სუსხიანი, თანაც საამაყო და სახელოვანი ისტორიის მთელს მანძილზე ქართველ ხალხს არასოდეს არ დაუფიწყნია რუსთაველის მიერ ნასწავლები რაინდული სიბრძნე, „სჯობს სიცოცხლესა ნაძრახსა სიკვდილი სახელოვანი“. ამ გადაწყვეტილებით გადიოდა ქართველი ხალხი ბრძოლის ველზე უამრავ თავდამსხმელების წინააღმდეგ. ამ აზრით შთაგონებული ჩვენი წინაპრები მონურსა და შეურაცხყოფილ სიცოცხლეზე მალა სასახელო სიკვდილს აყენებდნენ და სწორედ ამიტომ უკვდავყო თავისი არსებობა ჩვენმა ქვეყანამ.

რუსთაველმა ასწავლა ქართველ ხალხს: „ჭირსა შიგან გამაგრება ისე უნდა, ვით ქვიტკირსა“ და, მართლაც, ჩვენი ხალხი საღი კლდის სიმტკიცით უძლებდა იმ უამრავ ჭირსა და განსაცდელს, რომელიც არაერთხელ დატრიალებულა მის თავზე.

ხალხთა მეგობრობისა და ძმობის მაღალი იდეით შთაგონებული პოემა რუსთაველისა ამავე დროს სამშობლოსადმი ერთგულების, პატრიოტიზმის უწმინდესი გრძნობით არის გამსჭვალული. პოემის ერთ-ერთი ცენტრალური პერსონაჟი ნესტან-დარეჯანი ავტორს პატრიოტული გრძნობის განსახიერებად ჰყავს წარმოდგენილი.

მაღალი ტრფიალების, ქეშმარიტი მიჯნურობის მასაზრდოებელ ძალად ნესტან-დარეჯანს გმირობა, „საქმენი საგმირონი“ მიაჩნია;

ბედითი ბნედა, სიკვდილი რა მიჯნურობა გვონია
სჯობს საყვარელსა უჩვენე საქმენი საგმირონია.

სწერს იგი თავის ტარიელს. მხოლოდ საგმირო საქმემ უნდა განამტკიცოს ყოველი წრფელი და კეთილშობილური გრძნობა და, მაშასადამე, მიჯნურობაც. მაგრამ როგორ საგმირო საქმეს მოითხოვს ნესტან-დარეჯანი თავისი მიჯნურისაგან?

„ხატაეთს მყოფნი ყველანი ჩვენნი სახარაჯონია,
ან მათნი ჯავრნი ჩვენზედა ჩვენგან არ დასათმონია“.

და აი თავისი სამშობლოს სახელისა და ღირსებისათვის ბრძოლას მოითხოვს იგი ტარიელისაგან, რათა ამით დაამტკიცოს მან თავისი სიყვარულის სიწრფელე და კეთილშობილება.

„წა, შეები ხატაელთა, თავი კარგად მამაჩვენე“-ო, სწერს ნესტანი ტარიელს და ამ სიტყვებში განსახიერებელია ისტორიულად შემუშავებული თვალსაზრისი ქართველი ხალხისა, რომლის მიხედვითაც ადამიანის პირადი ბედნიერება, მისი ყოველი პირადი მისწრაფება, უკიდურესად ინტიმური გრძნობებიც კი ღრმად და განუყოფლად არის დაკავშირებული სამშობლოს სახელისა და ღირსებისათვის ბრძოლასთან.

პოემის სხვა ადგილას კიდევ უფრო მკვეთრად არის განსახიერებული ნესტან-დარეჯანის განუზომელი პატრიოტული ერთგულება და სიყვარული სამშობლოსადმი. ქაჯეთის ტყვეობაში მყოფი, უკიდურეს ტაჯვასა და მწუხარებაში ჩავარდნილი ნესტან-დარეჯანი შემთხვევას იშოვის, რომ წერილი მისწეროს თავის გმირ მიჯნურს. და რას მოითხოვს ასეთ ვითარებაში მყოფი ნესტანი ტარიელისაგან? ამ შემთხვევაშიაც ნესტან-დარეჯანის საზრუნავს უპირველეს ყოვლისა თავისი სამშობლოს ბედი შეადგენს და იგიც სამშობლოსათვის ბრძოლისაკენ მოუწოდებს ტარიელს:

წადი, ინდოეთს მიმართე, არგე რა ჩემსა მშობელსა
მტერთაგან შეიწრებულსა, ყოვლგნით ხელ-ალუფყრობელსა,
გულსა ალხინე ჩემისა მოშორვებისა მთმობელსა,
მომიგონებდი მტირალსა, შენთვის ცრემლ-მეუშრობელსა.

რაკი სამშობლო განსაცდელშია, რაკი იგი მტერთაგან შევიწროვებულია, ადამიანი ვალდებულია დაივიწყოს თავისი ყოველი პირადი ინტერესი და მისწრაფება და ყოველივე თავისი მშობელი ქვეყნის კეთილდღეობას დაუმორჩილოს. ყოველი პირადი მწუხარებისა და უბედურების განქარვებას ადამიანი სამშობლოს ღირებულებისათვის ბრძოლაში უნდა ჰპოვებდეს; ყველაფერზე ძვირფასი, უპირველესი საბრძოლო და საზრუნავი საგანი ადამიანისა სამშობლოს ღირება, მისი სიცოცხლე და თავისუფლება. ასეთია ნესტან-დარეჯანის რწმენა და ამ შემთხვევაში თავისი პოემის გმირის სახით თვით რუსთაველი გველაპარაკება, რომელიც, თავის მხრივ, ქართველი ხალხის თვალსაზრისს, ჩვენი წინპრების რწმენასა და სულისკვეთებას განასახიერებს.

თუ რუსთაველმა, ერთი მხრით განავითარა და სრულყოფილად გამოხატა უძველეს ქართულ მწერლობაში შემუშავებული პატრიოტული და გმირული ტრადიცია, მეორე მხრით, მან ეს ღირებული ტრადიცია უანდერძა ქართული მწერლობის მომავალ თაობებს და ღრმად დანერგა იგი ჩვენი ლიტერატურის მთელს შემდგომს განვითარებაში.

და ჩვენ ვხედავთ, რომ როგორც კი მონღოლთა სისხლისმღვრელი შემოსეგვებით განადგურებული ქართული კულტურა მე-16, მე-17 საუკუნეებში კვლავ

აღორძინებას იწყებს, დაუყოვნებლივ ქართულ მწერლობაში კვლავ თავს იჩენს პატრიოტული მოტივი, როგორც ჩვენი ლიტერატურული ცხოვრების ამ ახალი პერიოდის ძირითადი მამოძრავებელი ძალა.

უცხოელ დამპყრობელთა წინააღმდეგ ქართველი ხალხის გმირულ ბრძოლათა ასახვას, სამშობლოსათვის თავდადებულ ქართველთა სხივმოსილი პოეტური სახეების შექმნას შეალია თავისი ნიჭი და ძალა ე. წ. „აღორძინების ხანის“ ქართული მწერლობის ისტორიულ-ნაციონალურმა მიმართულებამ, რომლის დასაწყისიდან სამართლიანად ითვლება თეიმურაზ პირველის პოემა „ქეთევანიანი“.

დიდი პატრიოტული მგზნებარებით აღწერა ამ პოემაში თეიმურაზ პირველმა ქართული ისტორიის ერთ-ერთი ბრწყინვალე გმირი ქალის — ქეთევან დედოფლის სასახელო თავგადასავალი. ქეთევანი, როგორც თავისი ხალხის ღირსეული შვილი, მეჩვიდმეტე საუკუნის დამდეგს სათავეში ჩაუდგა კახეთის აჯანყებას სპარსელ დამპყრობელთა წინააღმდეგ.

ეს სახალხო აჯანყება ქართველთა გამარჯვებით დამთავრდა. აჯანყებულებმა შემუსრეს სპარსელთა ლაშქარი და მოჰკლეს სამშობლოს მოღალატე, ვერაგი კონსტანტინე ბატონიშვილი, რომელმაც შახაბაზის კარნახით დაუნდობლად, ჭურდულად მოჰკლა თავისი მამა და ძმა — კახეთის მეფე ალექსანდრე და მისი ვაჟი — გიორგი.

რამდენიმე წლის შემდეგ გამძვინვარებულმა შახაბაზმა ხელთ იგდო ქეთევან დედოფალი, ტყვედ წაიყვანა იგი ირანს და სიკვდილით დასჯის მუქარის ქვეშ მოსთხოვა მას ელაღატნა თავისი რწმენისათვის, ხალხისათვის, სამშობლოსათვის.

ქედუხრელმა ქართველმა პატრიოტმა ქალმა მოწამებრივი სიკვდილი ამჯობინა სამშობლოს ღალატს, თავისი ქვეყნის მოსიხსლე მტრების წინაშე ქედის მოხრას. აუწერელი ვერაგობით აწამეს შახაბაზის ჯალათებმა ქეთევანი, მაგრამ იგი ამაყად შეხვდა ამ მოწამებრივ სიკვდილს და უკანასკნელ წუთებში თავისი ხალხისათვის, თავისი მშობელი ქვეყნისათვის ლოცულობდა.

ქეთევან დედოფალის ამ იშვიათმა სულიერმა რაინდობამ განცვიფრებაში მოიყვანა იმ დროს ირანში მყოფი უცხოელი მისიონერები და ამ მკაფიო ისტორიულმა ფაქტმა ცხოველი გამოხმაურება ჰპოვა იმდროინდელ ევროპულ პრესაში და ლიტერატურაში.

თავისი დიდებული დედის, ქეთევან დედოფლის ეს იშვიათი პატრიოტული თავგანწირულება აღწერა თეიმურაზ პირველმა თავის „ქეთევანიანიში“ და ამ ნაწარმოებით დასაწყისი მისცა ისტორიულ-პატრიოტულ თემატიკას ქართულ მწერლობაში.

„აღორძინების ხანის“ მეორე პოეტმა არჩილმა ხოტბა შეასხა მე-17 საუკუნის საქართველოს გამოჩენილ სახალხო გმირს გიორგი სააკაძეს. ქართულ ლიტერატურაში არჩილი პირველი გამოეხმაურა ამ შესანიშნავი მხედართმთავრისა და სახელმწიფო მოღვაწის თავგანწირულ პატრიოტულ ბრძოლას და შთამომავლობას უანდერძა მისაბამ მაგალითად გაეხადათ გიორგი სააკაძის საგმირო საქმენი. აღწერს რა გიორგი სააკაძის მიერ ზურაბ ერისთავის თანამშრომლობით სპარსელ დამპყრობელთა წინააღმდეგ გაჩაღებულ ცნობილ აჯანყებას, პოეტი ამბობს:

„ესე საქმე მოურავმა უცხო ჰქმნა და საკვირველი,

ვით შეჰმართა ამ საქმესა, არის თუმცა გულად რვალი..

სახელისთვის მათ ცოლშვილი ორთავ დასთმეს, ეს იცოდეთ,

ვინ არ მიყვებოდა მათ საქმესა, არ იცით, რომ დიდად სცოდნენ?
რჯულისა და ქვეყნისათვის რა იქნების რასაც ჰყოფდნენ?
აჲ ეს ჰქმენით, ქართველებო, ანდერძსავით შეიღოს ეტყოდნით“.

ამრიგად, პოეტი ანდერძად უბარებს ქართველ ხალხს, რომ გიორგი სააკაძის მსგავსად ყველაფერი ანაცვალოს სამშობლოს სახელსა და დიდებას, მისი სიცოცხლისა და დამოუკიდებლობის საქმეს.

გიორგი სააკაძის გმირულ ბრძოლათა ისტორიულ მასალაზე ააგო აგრეთვე აღორძინების პერიოდის პოეტმა იოსებ თბილელმა (იოსებ სააკაძემ) ღრმა პატრიოტული გრძნობით და ვაჟკაცური სულისკვეთებით გამსჭვალული თავისი პოემა „დიდმოურავიანი“.

ძველი ქართული მწერლობის ეს დიდი პატრიოტული ტრადიცია ბრწყინვალედ დაავიზგინა მე-18 საუკუნის დიდმა ქართველმა პოეტმა დავით გურამიშვილმა. მისი „ქართლის ქირი“ სამშობლოსადმი უანგარო სიყვარულით, სამშობლოს მტრებისა და ორგულების მიმართ შეურიგებელი გულისწყრომით შთაგონებული ნაწარმოებია, რომელიც ცხოველ პოეტურ სახეებში მოგვითხრობს იმ დიდი ისტორიული განსაცდელის შესახებ, რომელიც თავს გადახდა საქართველოს მე-18 საუკუნის მანძილზე.

„ქართლის ქირსა ვერვინ მოსთვლის,
თუ არ ბრძენი ენამქვერი.
იფქლი ღვარძლად გარდაიქცა,
ზედ მობრუნდა ცეცხლის კვერი“.

ამბობს პოეტი და იგი შეუდარებელი პოეტური ენაქვერობით მხურვალე პატრიოტის გულშემატკივრობით გვიამბობს უცხოელ თავდამსხმელთა მიერ სისხლისაგან დაცლილი და ერთმანეთთან მოქიშვე ფეოდალთა შორის წვრილ სამფლობელოებად დაქუცმაცებული საქართველოს თავზე ამ „ცეცხლის კვერის“ დატრიალების შემზარავ ამბავს.

ბედის უკუღმართობით სამშობლოდან გადახვეწილი პოეტი თანაბარს გულისტკივილით გოდებს თავისი პირად უბედურებას და თავის მშობელი ქვეყნის დარბევა-აწიოკებას. პირადი და ეროვნული ორგანულად გაერთიანებული პოეტის შეგნებაში და იგი მგზნებარე ზიზლით გმობს და ჰკიცხავს საქართველოს მთლიანობისა და ძლიერების ყველა შემარყვევლს, რომლებიც პოეტს თავის ამომთხრელად და „ამომბზარავად“ მიაჩნია:

„მე კი ვფარავ, მაგრამ ჩემი
სატკივარი არა ჰფარავს.
მეტად მწარედ გული მტკივა
მაყრეოლებს და ტანში მზარავს.
ვერ მოვითმენ, რომ არ დავგმო
აღმა მხენელსა, დაღმა მბარავს
და ჩემი ცოდვამც მისცემია,
ჩემს ამომთხრელს, ამომბზარავს!“

მთლიანი, გაერთიანებული და ძლიერი საქართველოს იდეით შთაგონებული დავით გურამიშვილი დაუნდობლად ამახლს, ჰკიცხავს და აძაგებს მათ, ვინც პირადი ანგარებისა და პატივმოყვარეობის ნიადაგზე საქართველოში

ძმათა შორის სისხლისღვრა გააჩაღა და ამით საფუძველი შეურყია ერის თავდაცვის ძლიერებას:

„ვინც ძმის სისხლი გამოიცხოს,
ან თვით ძმასა გამოაცხოს,
მისი სული სატანამა
თუ არ კუპრში, რაში გარცხოს?“

მწვავე გულის ტკივილით აღბეჭდილ ლექსებში გამოსთქვა დავით გურამიშვილმა თავისი უსაზღვრო სიყვარული სამშობლოსადმი, თავისი მწუხარება სამშობლოდან გადახვეწილობის გამო, თავისი მისწრაფება, რომ მშობლიურ მიწა წყალზე ღირსებოდა დამარხვა. პოეტი იშვიათად მდიდარი მხატვრული ფანტაზია სახეთა ამოუწურავი სიუხვით გადმოგვცემს თავის პატრიოტულ განცდებს, ხატავს რა სამშობლოს ხან მზის ცხოველმყოფელი ნათელის, ხან თავისი სატრფოს, უტურფესი და უსაყვარელესი არსების სახით. ღრმა სევდით გამსჭვალული პოეზია დავით გურამიშვილისა მაინც განათებულია ნაციონალური სიამაყის მაღალი გრძნობით. იგი უმღერს თავისი სამშობლოს სიღიადეს და მზიურობას, მას ღრმად სწამს თავისი ქვეყნის უკვდავება და მომავალი:

„საწუთროს მზის თინათინი
მოგიტხრა რაცა ფერია:
სარკის მზის შუქით ციალსა
უწოდენ ქართველთ ერია,
ვერას ხორციელს სულდგმულსა
ბჰალში ვერ დაუქერია,
და მე თინათინით მინათებს
სახლთ კედელ ყურე, ჰერია“.

დავით გურამიშვილი არა მარტო პოეტი იყო, არამედ მებრძოლიც და გულადი მეომარი. მას მრავალ ომში მიუღია მონაწილეობა და სხვათა შორის შვიდწლიანი ომის დროს რუსეთისა და უკრაინის ხალხთა შეილებთან ერთად უბრძოლია პრუსიული იმპერიალიზმის შესამუსრავად. დიდის კმაყოფილებით და სიამაყით მოგვითხრობს ამის შესახებ პოეტი:

„ჩვენი გითხრა სამსახური,
სხვა რა გვექნა ამის მეტი:
ათას შვიდას ოცდა ცხრამეტს
ხოთინას კარს ვთხლიშეთ კეტი,
ორმოცდა ორს ფინდრიღავანს
ცეცხლით გამოვბუგეთ შვეცი
და ორმოც-ჩვიდმეტს პრუსის კოროლს
შეურყიეთ ტახტის სვეტი“.

მე-19 საუკუნის დამდეგდან, როდესაც ცარიზმმა საქართველო თავის დამონებულ კოლონიად აქცია, ქართულ მწერლობაში კიდევ უფრო მძლავრად და ცხოველმყოფელად გაისმა პატრიოტული საგალობელი, სამშობლოსადმი თავგანწირული სიყვარულისა და ერთგულების გრძნობით გამსჭვალული ჰანგი.

დიდი ქართველი რომანტიკოსი პოეტები შთაგონებულად უმღეროდნენ ქართველი ხალხის გმირულ წარსულს, აღადგენდნენ თანამედროვეთა ცნობი-

რებაში გმირ წინაპართა სახეებს, რათა მათს მაგალითზე აღეზარდათ და გამოეწროთოთ ხალხის პატრიოტული საბრძოლო სულისკვეთება:

„დავნატრი მათ, ვინც თვისი სიცოცხლე
თვისსა მამულსა შესწირა მსხვერპლად,
დავნატრი დღეთა, რის აქვნდათ ტრფობა
მამულისადმი გულს აღბეჭდილად“.

ამბობდა გრიგოლ ორბელიანი თავის შესანიშნავ ლექსში „თამარ მეფის სახე ბეთანიის ეკლესიაში“. გრიგოლ ორბელიანმა ღრმა სიწრფელით და დიდი პოეტური ძალით გამოსთქვა მგზნებარე სიყვარული ჩვენი ხალხის დიადი წარსულისადმი, რასაც უდიდესი მნიშვნელობა ჰქონდა ხალხის პატრიოტული აღზრდისათვის. თითქოს ქართველი ხალხის მთელი გმირული ისტორიაა პერსონიფიცირებული თამარ მეფის სახეში, რომელსაც პოეტი აღტაცებითა და მოწიწებით აღსავსე სტრიქონებს უძღვნის:

„შენს წმინდა სახეს,
მშვენებით საესეს,
სახიერებით გაბრწყინებულსა,
ვუშვებ კრძალვითა,
თაყვანცემითა
ცრემლმორეული ვემთხვევი ფერხთა!
მიხარის გიმზერ,
ვწუხვარ—და გიმზერ
და ესრეთ მზერა მსურს სიკედელამდე“.

უშრეტო პატრიოტული გრძნობით, გმირული თავგანწირულების სულისკვეთებით არის გაჟღენთილი გრიგოლ ორბელიანის ერთ-ერთი საუკეთესო ნაწარმოები—პოემა „სადღეგრძელო“. პატრიოტი-პოეტი ამაყობს თავისი მშობელი ქვეყნის მშვენებითა და სიმდიდრით, თავისი ხალხის რაინდული ქედუხრელობით, გამძლეობით, ბედის სიღუხპირესთან ბრძოლის უტეხი ნებისყოფით.

პოეტი მოგვითხრობს ხსენებულ პოემაში ჩვენი ხალხის გმირული ისტორიის ყველაზე მკაფიო და საამაყო ეპიზოდებს და მოგვაგონებს, თუ როგორის თავდადებით აღდგებოდნენ ხოლმე ჩვენი წინაპრები უტხოვლ თავდამსხმელთა უკუსაქცევად და შესამუსრავად. გამარჯვება—ან სიკვდილი—ასეთი იყო ქართველ გმირთა მტკიცე გადაწყვეტილება მამულის მტრებთან ბრძოლაში:

„თუ გავიწყრება ღმერთი და
ვერა განვდევნეთ მტრის ძალი,
იყოს შერცხვენილ, ვინც ჩვენგან
შინა წავიდეს ცოცხალი!“

ამგვარად შეჰფიცეს ერთმანეთს ბძოლის ველზე გასულმა სამასმა არაგველმა და ყოველმა მათგანმა ვაჟკაცურად და წარბშეუხრელად შეასრულა მამულის წინაშე დადებული ეს რაინდული ფიცი.

სამშობლოს სახელის ხსენებაც კი აღტაცებითა და სიხარულით აღავსებს ხალხის ღირსეული შვილის გულს,—გვეუბნება გრიგოლ ორბელიანი. პოეტის აზრით შეუძლებელია ადამიანმა თავისი სამშობლო განსაცდელში ნახოს და თავისი სიცოცხლე არ ამსხვერპლოს მისი დაცვის, მისი კეთილდღეობის საქმეს.

პოეტი გვასწავლის, ჩვენი სიცოცხლის უმაღლეს დანიშნულებას მამული-

სათვის ბრძოლა და თავგანწირვა შეადგენს, რომ ყველაფერზე მაღალი და წმინდა მოვალეობა ადამიანისა—სამშობლოს ბედნიერებისათვის ბრძოლაა, რომ ადამიანის ნამდვილი ბედნიერება და უკვდავება მხოლოდ მშობელი ქვეყნისათვის თავდადებით მოიპოვება:

„უმეტეს ჩვენთა სიცოცხლეთ
გრაჯიდეთ ჩვენსა მამულსა,
მის დიდებისთვის სიამით
წინ შეგხედეთ ათას მახვილსა“.

სიცოცხლეს მხოლოდ მაშინ აქვს აზრი, გვეუბნება გრიგოლ ორბელიანი, თუ იგი სამშობლოს დიდებისა და სახელისათვის იქნება მოხმარებული. ამის გარეშე ცხოვრება ფუჭეა და უსარგებლო. ასეთ სიცოცხლეს მამულის სადიდებლად სიკვდილი უნდა ვამჯობინოთ:

„სოფელი იმად არა ღირს
კაცი ნატრობდეს ჟამს გრძელსა,
თუ ფუჭი მისი სიცოცხლე
ვერა რას არგებს მამულსა,
მის სადიდებლად ჩვენც შეგხედეთ
უშიშრად ათას მახვილსა,
და მოგვკდეთ, თუ კი სიკვდილით
ვადიდებთ მისსა სახელსა“.

ასე მგზნებარედ და შთაგონებულად უმღერის გრიგოლ ორბელიანი სამშობლოსათვის თავგანწირულების იდეას, ასე მკვეთრად და ცხოვლად გამოხატავს იგი თავის პოეზიაში გმირობისა და ვაჟკაცობის გრძნობას, საბრძოლო—პატრიოტულ სულისკვეთებას.

გრიგოლ ორბელიანმა გაამდიდრა ქართული პატრიოტული ლირიკა გმირობისა და ვაჟკაცობის სადიდებელი ისეთი შესანიშნავი სტრიქონებით, რომლებიც არასოდეს არ დაკარგავენ თავის აქტუალობას, ცხოველმყოფელობას.

დღესაც, ჩვენს ახლანდელ დიად ბრძოლაში, ჩვენ შეგვიძლია სამამულო ომის სახელოვან გმირებს მივმართოთ გრიგოლ ორბელიანის დიდებული სიტყვებით:

„გმირნო, მამულის მადიდნო,
თქვენა ხართ ჩვენი დიდება,
თქვენთა სახელთა ამაყად
წარმოსთქვამს შთამომავლობა.
თქვენთა საქმეთა მოთხრობით
მოხუც ცრემლ მოედინება,
მხნეობით აღტაცებული
ქაბუკი ხმაღსა მისწვდება!“

გმირული თავგანწირულების, ქედუხრელობისა და სამშობლოსადმი უნახესი სიყვარულის გრძნობით არის შთაგონებული აგრეთვე ჩვენი გენიოსი პოეტის ნიკოლოზ ბარათაშვილის შემოქმედება.

ბარათაშვილის „მერანი“ მსოფლიო პოეტური კულტურის ერთი ისეთი შედეგთაგანია, რომელშიც შეუღარებელი პოეტური მგზნებარებით არის გამოხატული ადამიანის დაუცხრომელი ბრძოლა უკუღმართ ბედთან, მისი რაინდული ქედუხრელობა და ამაყი, შეუკავებელი სწრაფვა თავისუფლებისაკენ.

„გასწი, გაფრინდი ჩემო მერანო, გადამატარე ბედის სამძღვარი, თუ აქამომდე არ ემონა მას, არც აწ ემონოს შენი მხედარი“.

პოეტის მღელვარე სულისკვეთება ვერ შეურიგდებოდა მონობასა და ძალადობას და ამიტომაც თავისი ქვეყნის მონური ვითარება ისე მწვავე და მტკივნეულ გამოძახილს პოულობდა მის უკვდავ პოეტურ ქმნილებებში.

ღრმა სიყვარულით დასტრიალებდა თავს ბარათაშვილის აზრი და გრძნობა მშობლიურ მიწაწყალს—ყაბახს, შემოღამებულ მთაწმინდის კალთებს, არაგვის მობიბინე მიდამოებს, მტკვრის სანაპიროებს და ამ სიყვარულით შთაგონებულ მის ლექსებში მხურვალე პატრიოტის, დიდი მამულიშვილის გულის ძეგრა მოისმის.

თავისი დამონებული სამშობლოს ხვედრი ბარათაშვილმა ზამთრის სუსხისაგან დამზრალ, დახშულ ჰაერში შეხუთული სუმბულის ალეგორულ სახეში გამოხატა, სუმბულისა, რომელიც გულმოკლულად სჩივის:

„ვით გააღიმებს ჩემს შვენებას ხშული ჰაერი?“

მაგრამ ბარათაშვილის სევდიანი ლირიკა არა მარტო დასტიროდა მშობელი ქვეყნის უბედურებას, არამედ დიად გამამხნევებელ სიტყვასაც ეუბნებოდა ქართველ ხალხს:

„ზამთრით ბუნება არა ჰკვდება,—სევდით იმოსვის,
რომ თავის სატრფოს, გაზაფხულსა განეშორების!
და მყის ვითარის შვენებითა კვლავ შეიფურცვლის,
ოდეს მერცხალნი ახარებენ მოსვლას საყვარლის!“

ცხადია, რომ ამ მერცხლის მოფრენაში, გაზაფხულის შემობრუნებაში, ბუნების ხელახლა აყვავებაში პოეტი თავისი მშობელი ქვეყნის აღორძინებას გულისხმობდა, ამ მხატვრულ სახეებში იგი თავის დიად პატრიოტულ, ეროვნულ-განმათავისუფლებელ იდეალს განასახიერებდა.

ნიკოლოზ ბარათაშვილის პატრიოტული მრწამსი უფრო მკაფიოდ და უშუალოდ არის გამოხატული ლექსში „საფლავი მეფის ირაკლის“, ხოლო კიდევ უფრო ღრმად და სისავსით ეს იდეა პოეტმა განასახიერა თავის ისტორიულ პოემაში „ბედი ქართლისა“.

შეუდარებელია პატრიოტული ცხოველყოფილობის მხრივ ამ პოემის დასაწყისში დახატული დიდებული სურათი, რომელიც ასახავს უცხოელ თავდამსხმელთა შესამუსრავად ქართველი ხალხის საუკეთესო შვილთა საბრძოლო ამხედრებას. უკნობი შარავანდდით არის შემოსილი ამ პოემაში ქართული ისტორიის დიდი გმირის, საქვეყნოდ სახელმწიფო მხედართმთავრის ერეკლე მეორის მონუმენტალური სახე. თავის ჯარისადმი ერეკლეს მიერ წარმოთქმული საბრძოლო მოწოდება ბარათაშვილმა ისეთ უკვდავ სტრიქონებში ჩამოაყალიბა, რომლებიც დღესაც, ახლანდელს მძაფრსა და სუსხიან ვითარებაში, შეიძლება გაიმეოროს ყოველმა ქვეყნისათვის საბჭოთა პატრიოტმა:

„საქართველოს დღეს გარდაუწყვდება
თავისი ბედი და უბედობა
დღეს ეჭირება მამულს მხნეობა...
დღეს გამოჩნდება ვინ არს ერთგული,
ვის უფრო გვიყვარს, ძმანო, მამული“.

ეროვნული თავისუფლების იდეით გამსჭვალულ ამ პოემაში ნიკოლოზ ბარათაშვილმა სოლომონ ლეონიძეს ათქმევინა:

„ირაკლიმ იცის, რომა ქართველებს
არად მიაჩნისთ უბედურება,
თუ აქვთ თვის ჭერ ქვეშ თავისუფლება“,

ხოლო ლეონიძის მეუღლის—სოფიის სიტყვებით პოეტმა ყოველი ქართველი პატრიოტის აზრი და გრძნობა გამოხატა:

„უწინამც დღეც კი დამელევა მე,
უცხოობაში რაა სიამე,
სადაც ვერვის იკარებს სული
და არს უთვისო, დაობლებული?“

პოეტი რომ ამ სიტყვებში თავისი პოემის გმირი ქალის სახით საკუთარ თვალსაზრისს, საკუთარ პატრიოტულ მრწამსს გამოსთქვამდა, ამას ასაბუთებს სოფიოსადმი და საერთოდ ძველი გმირი ქართველი ქალებისადმი მიძღვნილი პათოსური ტირადა ბარათაშვილისა:

„ჰოი დედანო, მარად ნეტარნო,
კურთხევა თქვენდა, ტკბილ სახსოვარნო,
რა იქნებოდა, რომ ჩვენთა დედათ
სულიცა თქვენი გამოჰყოლოდათ!“

გასული საუკუნის სამოციანი წლებიდან ქართული მწერლობა სათავეში ჩაუდგა საქართველოში გაშლილ ნაციონალურ-განმათავისუფლებელ რევოლუციურ მოძრაობას. ამ მოძრაობის იდეური მედროშე და სულისჩამდგმელი იყო ილია ჭავჭავაძე, რომლის მთელი ცხოვრება, მრავალმხრივი საზოგადოებრივი მოღვაწეობა და ლიტერატურული შემოქმედება სამშობლოსადმი განუსაზღვრელი სიყვარულის, მეტრძოლი პატრიოტიზმის ცოცხალ განსახიერებას წარმოადგენს:

„აინთე ცეცხლით გული
მტერსა დაეცი მეხად
ან ვით შვილი ერთგული
დააკვდი მამულს მსხვერპლად“.

ჩასძახოდა ილია ჭავჭავაძე ჯერ კიდევ აკვანში მწოლარე ყრმას და თავისი პოეტური შემოქმედების მთელი ძლიერებით იგი ამგვარი თავგანწირულების გრძნობას ნერვავდა ქართველი ხალხის ცნობიერებაში.

ქართველი ხალხის დიად პატრიოტულ ტრადიციას, ხალხის აზრსა და რწმენას, მის ნებისყოფას გამოსთქვამდა პოეტი, როცა ჩვილი ყრმისადმი სასიმღეროდ შეთხზულ სიტყვებში იგი ქართველ დედას ათქმევინებდა:

„მას დედის ძუძუ ტკბილი
შხამადაც შერგებია,
მამულისათვის სიკვდილი
ვისაც დაზარებია!..“

„ქართველის ბედი“ განსაზღვრავდა ილია ჭავჭავაძის ცხოვრებისა და შემოქმედების მასოლდგმულებელ იდეას. ტყუილად როდი ეუბნებოდა პოეტი თავის კალამს:

„ავგიყოლია სიყრმიდანვე ჩვენ ქართველის ბედმა
და დაე გვეძახონ, ჩვენ მის ძეგნით დავლიოთ სული“.

პოეტის უმაღლესსა და უპირველეს დანიშნულებას ილია იმაში ხედავდა, რომ „წარუძღვეს წინა ერსა“, „რომ ერისა მოძმედ იყოს კმუნვასა და სიხარულში“ და ყველაზე სრულად და სახელოვნად მან თვითონ განახორციელა მის მიერ დასახული ეს იდეალი.

ილია ჭავჭავაძე ნათელი მომავლის იმედით ამხნევებდა თავისუფლებაზე დილ სამშობლოს. საქართველოს შვილთა პატრიოტული ერთგულება სამშობლოსადმი, მათი თავგანწირულება მამულის დიდებისა და უკვდავებისათვის ბრძოლაში შეადგენდა პოეტის ამგვარი რწმენისა და იმედის ერთადერთ საფუძველს.

„წვირლ-შვილნი წამოგვესწრნენ ნაზარდნი, გულმტკიცები,
მათი ზრუნვის საგანი შენ ხარ და შენ იქნები...
მათი გული შენისა ტრფობის ფართო ბუდეა,
მათი გულთა ფიცარი შენი მტკიცე ზღუდეა,
ვერ წაბილწავს მათს გრძნობას სიმუხთლე, სიმრუდე!
მათ თვის მკერდით შემუსრონ მტერთა სიმაგრენია!“

ამბობდა პოეტი ქართველი ხალხის ღირსეულ შვილთა შესახებ და სამშობლოსადმი მიმართულ ამ გამამხნეებელ სიტყვებში ამავე დროს მკაფიოდ არის გამოთქმული ხალხის საბრძოლო და სამოქმედო იდეალი, მისი ცხოვრების მაღალი პატრიოტული პროგრამა.

ჩვენს ახლანდელ წმინდა და სამართლიან სამამულო ომში, ჩვენი დედა-სამშობლოს მძარცველთა და დამარბეველთა შესამუსსრავად წარმოებულს ამ დიად ბრძოლაში ახალი, აღმაგზნებელი ძლიერებით ჟღერს ილიას მიერ „აჩრდილში“ თქმული დიდებული სიტყვები:

„მართალი არის ხმალი ზღვევისა,
როს ხელს ჰკიდებს მას მამულის ტრფობა“.

პატრიოტული იდეის მკვეთრ პოეტურ განსახიერებას წარმოადგენს ილიას დრამატიული პოემა „დედა და შვილი“, რომელშიაც პოეტმა დიდი დამაჯერებელი და შთამაგონებელი ძალით მხატვრულად დაასაბუთა ის აზრი, რომ სამშობლოს სიყვარულის გრძნობა ადამიანის უპირველესსა და უმაღლეს ღირსებას შეადგენს, რომ პატრიოტული გრძნობა იმორჩილებს და ჩრდილავს ადამიანის ყველა სხვა ინტერესსა და მისწრაფებას.

მოხუცი დედის არსებაში ერთმანეთს შეეჯახა და დაუპირისპირდა ორი გრძნობა: ერთი მხრით, შვილისადმი სიყვარული და, მეორე მხრით, მამულის წინაშე პატრიოტული მოვალეობის გრძნობა. ამ უკანასკნელმა გაიმარჯვა მოხუცი ქართველი ქალის არსებაში და მანაც დაუზარებლად გაგზავნა თავისი ერთადერთი ვაჟი მამულისათვის საბრძოლველად, რადგან დედის აზრით ადამიანს სიცოცხლე მხოლოდ იმიტომ ეძლევა, რომ მან მამულისათვის სიკვდილი შესძლოს:

„ეჰა, ამ დღისათვის გაგიზარდე მამულო შვილი,
სიცოცხლე მივეც, რომ შეიძლოს შენთვის სიკვდილი“,

მიმართავს ქართველი დედა სამშობლოს და ბრძოლის ველზე თავისი ვაჟის გაგზავნისას იგი მხოლოდ ერთ რამესა სწუხს:

„მე ვსწუხარ მასზედ, რომ ჩემს მამულს ამ ნეტარს დღესა მხოლოდ ღა ერთი შეაკვდება ჩემგან შობილი“.

ქართველ დედას შვილისადმი სიყვარულის უმაღლეს გამოხატულებად მიაჩნია მისი გაგზავნა სამშობლოს თავისუფლებისათვის წარმოებულ ბრძოლაში:

„ვინც მამულისთვის არ იმეტებს თავისა შვილსა, მას შვილი თვისი, ჩემო კარგო, არ ჰყვარებიან!“.

დედის ამგვარი ქცევით გამხნეებული ვაჟკაცი, ბრძოლის ველზე გამგზავრებისას აღზნებული პატრიოტული სიტყვებით მიმართავს სამშობლოს და მის ამ სიტყვებში ილია ჭავჭავაძემ ამაღლელებელი და დაუვიწყარი პოეტური აგზნებით გამოხატა სამშობლოსადმი სიყვარულის უმაღლესი გრძნობის ყოვლისშემძლეობა:

„ეჰა, მამულო! შენის ტრფობის ძალსა ღვთიურსა რა დაუდგება? კლდის სიმაგრეს აძლევს უძლურსა. ოდეს შენდამი სიყვარული აღიძვრის გულში, დედაც კი შვილის სიყვარულს ჰკლავს შენს სიყვარულში. რა სხივისანი შენი შუქი აღმობრწყინდება კაცისა გულში, ყველა გრძნობა მასშია ჰქრება, ვითა მზის შუქში უმცირესი მნათობი ცისა, ვითა ზღვაშია დაცემული წვეთი წვიმისა“.

ილიას ეს შესანიშნავი სტრიქონები ყოველთვის იცოცხლებენ ჩვენი ხალხის მეხსიერებაში, როგორც პატრიოტული გრძნობის ძლევა მოსილობის საუკეთესო პოეტური განსახიერება და სწორედ ასევე არასოდეს არ დაჰკარავს თავის ბრწყინვალეობას და სიდიადეს თავისუფლებისმოყვარეობის იდეით შთაგონებული დიდებული სიტყვები ილია ჭავჭავაძის იმავე „დედა და შვილში“:

„თავისუფლებავე, შენ ხარ კაცთა ნავთსაყუდარი,
შენ ხარ ჩაგრულის, წვალებულის წმინდა საფარი,
შენ ხარ მშვიდობა და სიმართლე ამა ქვეყნისა,
შენ ხარ აღმზრდელი ღვთაებამდე კაცთ ბუნებისა“.

ამ რწმენით აღზრდილი ქართველი ხალხი არავის დაუთმობს თავისი სამშობლოს თავისუფლებასა და დამოუკიდებლობას; იგი თავისი სისხლით, თავისი სიცოცხლის საფასურით დაიცავს თავის მშობელ ქვეყანას, რადგან საქართველოს ყოველ ღირსეულ შვილს გულის სიღრმეში აქვს ჩამარხული დიდი ილიას ანდერძი, რომელიც გამოთქმულია მის პატრიოტულ-ისტორიულ პოემაში „დიმიტრი თავდადებულში“:

„არ არის მკვდარი, ვინც მოჰკედეს
და ხალხს შესწიროს დღენია,
მკვდრად იგი თქმულა, ვისაც აქ
სახელი არ დარჩენია“.

ილია ჭავჭავაძეს მხარში ედგა მისი დიდი თანამედროვე, საქართველოს უკუდავი ბულბული, ქართველი ხალხის უსაყვარელესი პოეტი აკაკი წერეთელი, რომელიც ნახევარი საუკუნის განმავლობაში განუწყვეტლივ აწრთობდა და აფოლადებდა ხალხის აზრსა და გრძნობას იმ აზრით, რომ:

„ცოცხალ მიწაზე უკეთესია
თავისუფლების ძებნაში მკვდარი,
იმისი საქმე შთამომავლობას
გზას გაუნათებს, როგორც ლამპარი“.

დედა სამშობლოსადმი მგზნებარე სიყვარული შეადგენს აკაკის მთელი პოეტური ცხოვრების დედაფარს. სამშობლო დასახა მან თავის სათაყვანებელ ხატად, რომლის წინაშეც სანთელივით წვწ და დნობა მიიჩნია პოეტმა თავის უმაღლეს იდეალად:

„ჩემი ხატია სამშობლო,
სახატე მთელი ქვეყანა,
და რომ ვიწვოდე, ვდნებოდე
არ შემძლია მეც განა?“

ამბობდა პოეტი და, მართლაც, აკაკის მთელი პოეზია განათებული იყო სამშობლოს ბედნიერებისათვის ბრძოლაში წვისაგან გამონაკრობი შუქით. მსოფლიო პოეზიაში იშვიათად თუ მოიპოება ლექსი, რომელიც თავისი პატრიოტული მგზნებარებით შეედარებოდეს აკაკის „განთიადს“, პატრიოტული ლირიკის ამ შესანიშნავ შედეგს, ამ შთაგონებულ სიმღერის, აქლერებულს მშობელი ქვეყნის სადიდებლად.

„ცაფირუხ-ხმელეთზურმუხტო,
სულის ჩამდგმელო მხარეო,
შენი ვარ, შენთვის მოვკვდები,
შენზედვე მგლოვიარეო...
ნურც მკვდარს გამწირავ, ნურც ცოცხალს,
ზე კალთა დამაფარეო...
და რომ მოვკვდები, გახსოვდეს
ანდერძი დავიბარეო:
დედაშვილობამ, ბევრს არ გთხოვ:
შენს მიწას მიმაბარეო,
ცაფირუხ-ხმელეთზურმუხტო
ჩემო სამშობლო მხარეო!“

ამაზე უფრო წრფელი, გულის სიღრმეში ჩამწვდენი და აღმაგზნებელი სიტყვებით არავის უმღერია სამშობლოსადმი თავდადებული სიყვარულის უწმინდესი გრძნობისათვის. აზრის სიღრმეს, გრძნობის სიწრფელეს აქ ორგანულად შეჰხამებია პოეტური ფორმის გენიალური სისადავე, მხატვრული სიტყვის, მართლაც რომ მომაჯადოებელი ძალა.

მრავალ თავის ლირიკულ შედეგში აკაკიმ ცხოვლად ასახა ცარიზმის მიერ დამონებული საქართველოს მწარე ხვედრი, ხატავდა რა მას კავკასიონის ქედზე მიჯაჭულს, ყვავ-ყორნების მიერ გულ-მკერდ დაფლეთილი ამირანის, თუ ქაჯების მიერ დატყვევებული ნესტან-დარეჯანის, თუ საღათას ძილით შეპყრობილი ავადმყოფის მაღალ-პოეტურ სახეებში.

იმედი და რწმენა, გმირობის წარმომშობი უტეხი ნებისყოფა ასულდგმულედა აკაკის პატრიოტულ ლირიკას და მისი ლექსი სწორედ გმირობისა და გაქვაცობისაკენ მოუწოდებდა ხალხს:

„არა, აყვავდეს იმედი!..
გულს ვერ გამიტეხს ჭალარა!..
გმირებს უძახის... უყივის
ჩემი დაფი და ნალარა!..“

თავისი ქვეყნის ცხოვრების უაღრესად ბნელსა და სუსხიან ვითარებაში აკაკი ასალკოდევებდა ქართველ ხალხს იმ ნათელი რწმენით, რომ:

„მოვა დრო და თავს აიშვებს
იმ ჯაჭვს გასწყვეტს გმირთა-გმირი,
სიხარულად შეეცვლება
ამდენი ხნის გასაჭირი!“

სამშობლოსადმი სიყვარულის გრძნობა, პატრიოტული სულისკეთება აკაკის პოეზიაში განათებულია და განაყოფიერებული სამშობლოს მტრებისადმი მომაკდინებელი ზიზღისა და გულისწყრომის წმინდა სახალხო გრძნობით. ვისაც სამშობლო უყვარს და მისი სიცოცხლისა და თავისუფლებისათვის ბრძოლა უნდა, მას მგზნებარედ უნდა ეზიზღებოდეს თავისი ხალხის მტრები, ისწრაფვოდეს მათი დაუნდობელი განადგურებისაკენ.

ამ მაღალი პატრიოტული აზრით არის გამსჭვალული აკაკის ერთ-ერთი საუკეთესო ლექსი „ხანჯალი“, რომელშიაც პოეტი ასე მიმართავს სამშობლოს მტრების შესამუსრავად აღმართულ ბასრ იარაღს:

„იმოციქულე მტრის გულთან,
მიუძღვენ ჩემი სალამი;
ის ვითომ საწერელია,
ჩაერქვე, როგორც კალამი —
მისი წითელი მელნითა
შემაღებინე ჭალარა,
იმისი კენესა იქნება
ჩემთვის დაფი და ნალარა!“

პოემაში „ნათელა“, რომელშიც აკაკი წერეთელმა წარმოადგინა პოეტური სიუჟეტისა და ფერადოვანი სურათების საშუალებით მაღალი პოეტური განსახიერება მისცა ქართველი ხალხის გმირულ ტრადიციას, სამშობლოსადმი თავგანწირული ერთგულების გრძნობას, კიდევ ერთხელ განმეორებულია ის აზრი, რომ მტრის კენესა და გოდება უნდა შეადგენდეს ქვეყნის პატრიოტისათვის დამატკბობელ მუსიკას:

„ერთობა ჩვენთვის ტახტია,
მტრებისთვის — სახრჩობელია!..
მტრებს „ვაი-დედა“ ვაძახოთ
და ჩვენ ვთქვათ „დედა-დედაო!“

თავის უპიკნობ ეპიკურსა და დრამატიულ პოეტურ ნაწარმოებებში („თორნიკე ერისთავი“, „ბაგრატ დიდი“, „პატარა კახი“, „თამარ ციხერი“ და სხვ.) აკაკი წერეთელმა წარუშლელი შთაბეჭდილების მოწმადენი მხატვრული სახეებით გააცოცხლა მრავალი საამაყო ეპიზოდი ქართველი ხალხის გმირული ისტორიისა და მათი სახით მისაბამი პატრიოტული მაგალითები დაუყენა თვალწინ ქართველ ხალხს.

აკაკის მიერ დიდი მხატვრის ხელით დახატული ეს სურათები ყოველ-

თვის აღაგზნებენ ქეშმარიტი პატრიოტის გულს სამშობლოსათვის თავდადებული ბრძოლის წყურვილის, გმირობისა და ვაჟკაცობის სულისკვეთებით.

ილიასა და აკაკის პატრიოტულმა პოეზიამ ღირსეული გამგრძელებელი ჰპოვა მათი უმცროსი, მათსავით დიდი—თანამედროვის ვაჟა-ფშაველას სახით.

ვაჟას გმირული პოეზია მაღალი და წრფელი პატრიოტული შეგნებით არის განათებული. მას სრული უფლება ჰქონდა ეთქვა თავისი თავის შესახებ:

„ხარს ვგევარ ნაიალდარს,
რქით მიწასა ვჩხვერ, ვბუზუნებ,
ღმერთო, სამშობლო მიცოცხლე—
მძინარიც იმას ვდუღუნებ.
საწყალთ საწყლობა რო მესმის,
იმათ მაგივრად ვწუწუნებ,
ხანდახან ჟინი ამიღებს,
სიმღერას დავაგუგუნებ“.

ახლაც, საგმირო საქმეებისათვის აღმაგზნებელი მოწოდების ზარით გაისმის ქართველი ხალხისათვის ნანდერძევი სიტყვები დიდებული პოეტისა:

„არ ვაქელვინოთ სამშობლო
მეტოქეს ათასგვარასა!“

ახლაც, ჩვენს დიად სამამულო ომში, ჩვენ ხალხს შეუძლია სრული სიამაყით გაიმეოროს ვაჟა-ფშაველას უკვდავი სტრიქონები, რომლებშიაც მან სამართლიანი, თავდაცვითი ომის, კეთილშობილური პატრიოტული სიამაყის—განსახიერება მოგვცა:

„სამშობლოს არვის წავართმევთ,
ჩვენც ნურვინ შეგვეცილება,
თორემ ისეთ დღეს დავაყრით,
მკვდარსაც კი გაეცინება“.

ჟაშისტ დამპყრობელთა ურდოების წინააღმდეგ მებრძოლ ჩვენს მამაც წითელარმიელს შეუძლია ვაჟა-ფშაველას სიტყვებით მიმართოს თავის საომარ საქურველს:

გასჭერ, გამიძებ წინაო,
თუ სახელს არ მაშოვნიებ,
როგორ დავბრუნდე შინაო?“

ოთქოს საბჭოთა ხალხების ახლანდელ დიად ბრძოლას, ჩვენს ახლანდელ ერთსულოვან პატრიოტულ საბრძოლო აღფრთოვანებას შეჰხაროდეს ვაჟა-ფშაველა:

„რა ტურფა სანახავია
ქვეყანა ჭკუათმყოფელი,
ერთის ფიქრით და გრძნობითა
გამტკიცებული სოფელი
მტერს რა ლამაზად დახვდება
არსებით განუყოფელი.“

ასე ცოცხლდება ჩვენს ეხლანდელ წმიდა სამამულო ომში და ჩვენი ამ უდიდესი პატრიოტული ბრძოლის მონაწილე ხდება ჩვენი დიდი წინაპრების პოეტური გენია, რადგან პატრიოტიზმის წმინდა გრძნობით განათებული პოეტური სიტყვა მუდამ ცოცხალი და დაუბერებელი დარჩება.

გაეხსენოთ თუნდაც ვაჟა-ფშაველას ეპიური პოეზიის შედევრი, „სტუმარ-მასპინძელი“, რომელშიაც პოეტში ადამიანის გმირული ქედუხერლობის, რაინდული უშიშროების, თავისი რწმენისა და ღირსებისათვის თავგანწირულების ამაღელვებელი დიადი სურათი დახატა. ქისტებს ხელთ ჩაუვდიათ ხევსური ზვიადაური, რომელსაც ქისტების სისხლი მართებს. იგი ხელფეხშეკრული მიუყვანიათ ხევსურების მიერ მოკლულ ქისტის საფლავთან, მისთვის ყელზე ხმალი მიუბჯენიათ და მოითხოვენ მისგან დაემორჩილოს ხედერს—მსხვერპლად შეეწიროს მოკლულ ქისტს. ზვიადაური ქედს არ იხრის სიკვდილის წინაშეც კი. იგი არ ღალატობს თავის თემს, თავის რწმენას და ღირსებას და ამაყად შესძახის მოძალადეებს: „ძალდ იყოს თქვენის მკვდრისადა!“ გმირულად და წარბშეუხრელად დიდიუბა ზვიადაური:

„სიცოცხლე ჰქრება, სისხლი დის—

ზვიადაური კედებოდა

გული ვერ მოჰკლა მტრის ხელმა,

გული გულადვე რჩებოდა“.

როგორ მოგვაგონებს დიდი პოეტის მიერ დახატული ეს სურათი ჩვენი ახლანდელი სამამულო ომის ერთერთ ფრონტზე მომხდარ ამაღელვებელს, დიდი პატრიოტული და გმირული სულისკვეთებით აღბეჭდილ ფაქტს! გერმანელმა დამპყრობლებმა ტყვედ წაიყვანეს 17 მამაცი წითელარმიელი, უდიერად აწამეს ისინი და შემდეგ სისხლისაგან დაცლილნი, მშვიერ-მწყურვალნი დააყენეს კინო-აპარატის წინაშე და სიკვდილის მუქარის ქვეშ მოსთხოვეს მათ დაეძახათ „ჰაილ ჰიტლერ“. ვაჟკაცმა საბჭოთა პატრიოტებმა სიკვდილი ამჯობინეს ამ სამარცხვინო, საბჭოთა ადამიანის სახელისა და ღირსების შეურაცხყოფელ საქციელს და მათ გაბედულად, აღგზნებულად შესძახეს:

„გაუმარჯოს სტალინს!“

ასე ეხმაურება ქართული კლასიკური ლიტერატურის დიდი პატრიოტული ტრადიცია ჩვენი ხალხის ახლანდელ წმინდა სამამულო ომს ჰიტლერელი დამპყრობლების წინააღმდეგ.

წმინდა პატრიოტული გრძნობით, გმირული და ვაჟკაცური სულით არის აღბეჭდილი აგრეთვე ჩვენი შესანიშნავი ბელეტრისტის—ალექსანდრე ყაზბეგის მთელი შემოქმედება. თავის წარმტაცსა და მომხიბლველ მოთხრობებში ალექსანდრე ყაზბეგმა ღრმა სიყვარულით და თანაგრძნობით ასახა ქართველი ხალხის, კერძოდ მთის ხალხის თავგანწირული ბრძოლა თავისი მამულის, თავისი რწმენისა და ადამიანური ღირსების დაცვად უცხოელი დამპყრობლების, კოლონიზატორების წინააღმდეგ. მწერალმა მოგვცა ამ ბრძოლის შესანიშნავ ადამიანთა ტიპების მდიდარი და ცოცხალი გალერეა. ყაზბეგის მიერ დახატული ვაჟია, ელგუჯა, კობა და მრავალი სხვა ყოველთვის დარჩებიან უცხოელ მოძალადეთა წინაშე ქედუხერლობის, რაინდული თავგანწირულების, სამშობლოსადმი ვაჟკაცური ერთგულების ხორცშესხმულ სიმბოლოებად.

რა დიდი აღმზრდელობითი ძალა აქვს ხალხის პატრიოტული შეგნების წრთობის თვალსაზრისით, მაგალითად, ალ. ყაზბეგის მოთხრობას „ხევის ბერი გოჩა“. ბრძენმა მოხუცმა, ხევის ბერმა გოჩამ ხალხის წინაშე უყოყმანოდ, დაუნდობლად ხანჯლით გაუშვა მკერდი თავის ერთადერთ საყვარელ ვაჟს ონისეს, რომელმაც ვერ შეასრულა თავისი მოვალეობა სამშობლოს წინაშე და თავის გულისთქმას, ვნებათა ღელვას აყოლილმა დასთმო მასზე მინდობილი საგუშაგო, მტერს გაულო მამულის კარები.

ვერავითარმა გარემოებამ, თვით მამაშვილური გრძნობის ძალამაც კი ვერ იხსნა სამშობლოს წინაშე ნაკისრი ვალდებულების დამრღვევი ონისე თავის მამის რისხვისაგან, რომელიც ამ შემთხვევაში სამშობლოს სახელით მოქმედებდა, ხალხის ნებისყოფას გამოხატავდა.

სამშობლოს კეთილდღეობა ყველაფერზე მაღლა და უპირველეს ყოვლისა! — ასეთია ქართველი ხალხის ტრადიციული რწმენა და ამ რწმენის მკვეთრ გამოხატულებას გვაძლევს ალექსანდრე ყაზბეგი თავის შემოქმედებაში.

ქართული კლასიკური მწერლობის გმირული და პატრიოტული ტრადიციების მიმოხილვისას არ შეიძლება არ გავიხსენოთ აგრეთვე რაფიელ ერისთავის უაღრესად პოპულარული ლექსი „სამშობლო ხევსურისა“, რომელშიც პოეტმა ღრმა სიმართლით და სიწრფელით გამოსთქვა ჩვენი ხალხის გმირული პატრიოტული მრწამსი:

„არ გავცვლი სალსა კლდეებსა უკვდავებისა ხეზედა,
არ გავცვლი მე ჩემს სამშობლოს სხვა ქვეყნის სამოთხეზედა...
სამშობლო დედის ძუძუა და არ გაიცვლების სხვაზედა
ორნივ ტკბილია ძმობილო, მირჩვენის ორთავ თვალზედა“.

ასეთია ქართული კლასიკური მწერლობის დიადი პატრიოტული და გმირული ტრადიციები. საბჭოთა ეპოქის ქართული ლიტერატურა ღირსეულად აგრძელებს და ანვითარებს თავისი დიდი წინამორბედების ამ ბრწყინვალე და საამაყო მემკვიდრეობას.

ქართველ კლასიკოს მწერალთა შემოქმედებაში ცხოვლად არის გამოხატული ჩვენი ხალხის გმირული სული, მისი მრავალსაუკუნოვანი პატრიოტული ბრძოლების ჰეროიკა. მათს აღმაგზნებელ გმირულ ნაწარმოებებში სამამულო ომის ფრონტებზე გასული ქართველი საბჭოთა ხალხი სამშობლოს სიკვდილსიცოცხლის გადამწყვეტ ახლანდელ ვითარებაში ისმენს თავისი საამაყო წინაპრების ხმას, მათს საბრძოლო ყიჟინას, მათს მოწოდებას ვაჟკაცობისა და თავდადებისაკენ.

ჩვენი კლასიკოსების ზემოთმოყვანილ უკვდავ ქმნილებაში ცოცხლდება და ჩვენს თვალწინ აღიმართება ჩვენი საამაყო წარსული, ჩვენი გმირი წინაპრების მრავალი თაობა, რომელიც, როგორც მოხდენილად უთქვამს თანამედროვე ქართველ პოეტს ალ. აბაშელს სამამულო ომის ქართველი გმირისადმი მიძღვნილ ლექსში:

„თავის მამულის ვარსკვლავს იცავდა,
წინაპართ გულის სიმების ქლერას,
ბევრი ვაება თუმც განიცადა,
მტერს არ დაუთმო თავისი კერა.
წავიდა გმირი ნამუსიანი
შრომით და ბრძოლით მოუქანცველი,
შენ დაგიტოვა მიწა მზიანი
და დღეს შენა ხარ მისი დამცველი“.

საბჭოთა მეომრებმა კარგად იციან, რომ ისტორიამ მათ დააკისრა თავისი მკერდით დაიცვან წინაპართა ამდენი ბრძოლით შენახული, მათი უანგარიშო სისხლით გაპოხიერებული მშობლიური მიწა-წყალი და ჩვენი ხალხი ღირსეულად შეასრულებს ამ დიად ისტორიულ მისიას, როგორც მსხვერპლიც არ უნდა მოითხოვოს ამ წმინდა სამამულო ომმა.

ისჯორიული სინამდვილე და ჟაჟისჯური მითი ძველი გერმანელების შესახებ

(შეშველეს ისტორიკოსთა ცნობების მოქლე მიმოხილვა
ძველი გერმანელების შესახებ)

ძველი გერმანელების ქებასა და გაიდეალებზე ჰიტლერის მესამე იმპერიაში აუარებელ წიგნებს ჯღაბნიან. ამ მჯღაბნელთა მთავარი მიზანია დაამტკიცონ ძველი გერმანელი ბარბაროსების ფიზიკური და გონებრივი უპირატესობა ყველა სხვა დანარჩენ, მათ თანამედროვე ხალხებზე. ამით ფაშისტი „მკვლევარებს“ სურთ ისტორიული საყრდენი მოუნახონ ყბადალებულ თავიანთ რასიულ თეორიას. ძველი გერმანელების ხელოვნური გაიდეალების საჭიროება ფაშისტებისათვის გამომდინარეობს რასიული თეორიის მთელი სისტემის „დაცვის“ აუცილებლობისაგან.

მაგრამ ფაშისტებს სრულებით არ სწყალობს ისტორიული ფაქტები. ჰიტლერელი შიზოფრენიკები ცდილობენ მთელი ძველი ისტორიის გაქურდვას და მის გაუგონარ გაყალბებას. ძველი გერმანელების ასეთი გაიდეალება და უზომო ქება ფაშისტი ისტორიკოსების მიერ სრულიად არაფრით არ საბუთდება და არ შეეფერება ისტორიულ სინამდვილეს.

გერმანელები ევროპის თავდაპირველ მკვიდრად არ ითვლებიან. მკვლევართა დიდი ნაწილის აზრით, მათი წინაპრები, ძველი გერმანელი ტომები ევროპაში აზიის ცენტრალური ნაწილიდან უნდა იყვნენ მოსულნი.

პირველ ცნობებს ძველი გერმანელების შესახებ ჩვენ გვაძლევს ბერძენი გეოგრაფი, ასტრონომი და მათემატიკოსი პიტეასი, რომელმაც დაახლოებით 325 წლებში ძვ. წ. იმოგზაურა მარსელიდან ჩრდილოეთ გერმანიისა და ბალტიის ზღვის ნაპირებამდე. 180 წ. ძ. წ. გერმანელი დაქორავებული ჯარისკაცები, როგორც ენგელსი აღნიშნავს, იბრძოდნენ რომის წინააღმდეგ მაკედონიის მეფე პერსეის ჯარში.¹

მეორე საუუენის დამლევიდან კი, ძვ. წ. გერმანელები უკვე იწყებენ შემოტევას რომის სახელმწიფოს ჩრდილოეთ პროვინციებზე. ამ დროიდან დაწყებული, ცნობები ძველი გერმანელი ტომების შესახებ რომისა და საბერძნეთის ისტორიოგრაფიაში თანდათან მატულობს. ეს ცნობები შესაძლებლობას იძლევა შესწავლილ იქნას ძველი გერმანელების ისტორია, ზნეჩვეულება, ყოფაცხოვრება, ეკონომიკა, სოციალური წყობილება, რელიგია და სხვ.

ეკონომიურად ძველი გერმანელები უაღრესად ჩამორჩენილნი ყოფილან. მათი არსებობის ძირითად საშუალებას წარმოადგენდა მესაქონლეობა და მონადირეობა. მიწათმოქმედებას მათთვის ცეზარის დროს (100 — 44 წ.) დამხმარე

¹ Энгельс „К истории древних германцев“. 1938 წ. გვ. 14.

მნიშვნელობა ჰქონია. კერძო საკუთრება მიწაზე ჯერ კიდევ განვითარებული არ ყოფილა. გერმანელთა დახასიათებისას ცეზარი სწერს: „მიწა იმათთან გაყოფილი არ არის და არ იმყოფება კერძო საკუთრებაში, მათ არა აქვთ უფლება ერთ წელიწადზე მეტს დარჩენენ ერთსა და იმავე ადგილზე მიწის დასამუშავებლად. ისინი იკვებებიან არა იმდენად პურით, რამდენადაც—და უმთავრესად რძითა და ხორცი“¹. მესაქონლეობის გარდა გერმანელი ბარბაროსები, როგორც ამას არა ერთხელ აღნიშნავს ცეზარი, დიდ ყურადღებას აქცევდნენ ნადირობასაც: „მთელი მათი სიცოცხლე—სწერს ცეზარი—მიმდინარეობს ნადირობასა და სამხედრო ვარჯიშში“².

ისტორიკოს ტაციტის დროს (55—117), მიწათმოქმედების როლი გაზრდილა, მაგრამ ძირითად წყაროდ გერმანელებისათვის მაინც მესაქონლეობა დარჩენილა: „გერმანელებს უყვართ—სწერს ტაციტი,— რომ საქონელი იყოს ბევრი: ამაში არის ერთადერთი და მათთვის ყველაზე სასურველი სახე სიმდიდრისა“³.

ბერძენი გეოგრაფი სტრაბონი კი თავის „გეოგრაფიაში“ სწერს ძველ გერმანელებსა და გერმანიაზე: „ამ ქვეყნის ყველა მცხოვრებლებისათვის ერთნაირად დამახასიათებელია ადვილად აყრა გადასასახლებლად. [ამის მიზეზი არის] მათი ცხოვრების პირობების სიმარტივე და ის, რომ ისინი არ ეწევიან მიწათმოქმედებას და არ აგროვებენ განძეულობას, არამედ ცხოვრობენ ქოხებში და უზრუნველყოფენ თავს მხოლოდ მოცემული დღისათვის. მათი საკვები მიიღება უმთავრესად საქონლისაგან, როგორც მომთაბარეებთან; ამიტომ ისინი, ჰბაძავენ რა ამ უკანასკნელთ, ალაგებენ მთელ თავიანთ საოჯახო ხაბაკს საზიდზე და მიდიან თავიანთი საქონლით იქ, სადაც გადასწყვეტენ“⁴.

ეკონომიური ჩამორჩენილობა, მიწათმოქმედების სუსტი განვითარება და მომთაბარე ცხოვრება იყო იმის ერთერთი მიზეზი, რომ ძველი გერმანელი ბარბაროსები ხშირად ვარდებოდნენ შიმშილსა და გაჭირვებაში, რაც ამ „წმინდა სისხლის არიელებს“ არა იშვიათად აიძულებდა ცხოველებით ეძოვნათ ბალახი და ესვათ წვიმის წყალი.

ამის შესახებ II საუკუნის ისტორიკოსი აპიანე სწერს: „გერმანელები გაჭირვების დროს სჭამდნენ ბალახს, ხოლო მათი ცხენები მერქანს“⁵. პლინიუს უფროსი კი (23—77 წ.) სწერს გერმანელთა ერთერთ ტომ ხავკებზე, რომ „მათ არა აქვთ არავითარი სასმელები, გარდა წვიმის წყლისა, რასაც ისინი აგროვებენ ორმოებში“⁶.

გერმანელთა მიერ ყოველწლიურად ადგილის გამოცვლასთან იყო დაკავშირებული მათი საცხოვრებელი სახლების დაბალი ხარისხიც. გერმანელებიდან „არავინ არ იჩენს ერთობ დიდ მზრუნველობას—სწერს ცეზარი—საცხოვრებელი ბინების აშენებაზე სიცივესა და ჰაჰანაქებისაგან თავის დასაცავად“⁷.

ცეზარის დროს გერმანელებს არც ტანსაცმელის დამზადება-მოხმარება სცოდნიათ, გარდა ტყავისა. იგი სწერს: გერმანელები, მიუხედავად დიდი სი-

¹ Цезарь „Записки о галльской войне“. წიგ. IV, თ-1.

² იქვე წიგ. VI, თ-21.

³ Тацит „Германия“. თ-5.

⁴ Страбон „География“ „წიგნი VII, თავი I, §-3.

⁵ Аппиан „Римская история“. წიგ. IV, თ. 3.

⁶ Плиний Старший „Естественная история“. წიგ. XVI, თ. 2-4.

⁷ Цезарь „Записки о галльской войне“ წიგ. VI, თ-22.

ცივეებისა, არ ატარებენ“ არავითარ სხვა ტანსაცმელს, გარდა მხეცების ტყავისა, რომლის სიპატარავის გამო სხეულის დიდი ნაწილი დაუფარავი რჩებათ“. ტაციტის დროს გერმანელებს უკვე აქვთ სელის ტანსაცმელი, მაგრამ მათი დიდი ნაწილი, ისევე მხეცების ტყავს იყენებს ტანსაცმელად.

ასეთია მოკლედ ძველი გერმანელების ეკონომიური მდგომარეობა და საცხოვრებელი პირობები ცეზარის, ტაციტის, სტრაბონის, პლინიუს უფროსის და აპიანეს გადმოცემით. რა არის აქ საამაყო? რაში სჩანს აქ ძველი გერმანელების უპირატესობა და განსაკუთრებულობა? ისტორიული ფაქტები ცხადყოფენ, რომ ფაშისტ „მკვლევარების“ ყოველი ცდა — დაგვიხატონ ძველი გერმანელები, როგორც განსაკუთრებული შემოქმედებითი ნიჭის მქონე ხალხი, რომელთაც თითქმის საკუთარი და უფრო იოლი გზა ჰქონდა ისტორიულ განვითარებისათვის სრულიად მახინჯი შეხედულება.

გერმანელების სოციალური წყობილება ცეზარის დროს გვაროვნულია. მაგრამ იგი უკვე განიცდის რღვევას, რაც ასე რელიეფურად სჩანს უკვე შემდეგ ტაციტის დროს.

როგორც ენგელსი გადმოგვცემს, ცეზარისა და ტაციტის დროის გერმანელები, მათი ეკონომიკის, ტექნიკის, პოლიტიკური წყობილებისა და ყოფაცხოვრების მიხედვით, ბარბაროსობის ზედა საფეხურზე იდგნენ.¹ ისინი ჯერ კიდევ მთელი ეპოქით იყვნენ დაცილებული ცივილიზაციას. მათი საერთო რიცხვი I საუკუნეში 6 მილიონს უდრიდა; აქედან 5 მილიონი „დიდ გერმანია“-ში ცხოვრობდა, სადაც ერთ კვადრატულ კილომეტრზე 10 სული მოდიოდა. მიუხედავად ძველი გერმანელების მიერ დაკავებული ტერიტორიის უდიდესი სივრცისა და ხალვათობისა, მათ მაინც აღმოაჩნდათ ერთი საბედისწერო „ავადმყოფობა“, რომლის დიაგნოზით მიჩნეულ უნდა იქნას „სულის ხუთვა“ და „ხრჩობა“, გამოწვეული, ახლანდელ ფაშისტთა ტერმინით რომ ვსთქვათ, „სასიცოცხლო სივრცის“ უქონლობით.

ძველმა გერმანელმა ბარბაროსებმა, რომელთაც, როგორც ვნახეთ, მეტად ჩამორჩენილი ტექნიკა და უაღრესად მძიმე საცხოვრებელი პირობები ჰქონდათ, არჩიეს სხვისი მიწაწყლისა და სხვისი შრომით შექმნილი სიმდიდრის ძალით მითვისება.

ამ მიზნით II საუკუნის დასასრულს ძვ. წ. ისინი აწყობენ თავიანთ პირველ ექსპანსიას სამხრეთით, რომის სახელმწიფოს ჩრდილოეთ პროვინციების წინააღმდეგ.

პირველი შეტაკება რომის არმიასთან, რომელსაც ცნობილი მარიუსი (156—86) მეთაურობდა, მათ მოუხდათ 102 და 101 წელს. რომაელების და გერმანელების ეს პირველი გრანდიოზული შეტაკება გერმანელი ბარბაროსების თითქმის სრული მოსპობით დამთავრდა. ცნობილი ძველი ბერძენი ისტორიკოსი პლუტარქი მარიუსის ბიოგრაფიაში სწერდა, გერმანელთა ერთერთი ყველაზე ძლიერი და მრავალრიცხოვანი ტომი — ტევტონები, მარიუსმა ისე გაანადგურა, ბრძოლის ველზე მათი იმდენათ ბევრი გვამები დარჩა, რომ მასალიოტებმა (თანამედროვე მარსელის მცხოვრებლებმა მ. ა.) დახოცილთა „ძვლებით ვენახები შემოსარეს და მათი მიწები კი დახოცილთა სხეულის გახრწნიდა და ზამთარში მოსული წვიმების წყალობით, ისეთი ნოყიერი გახდა და ისე ღრმად

¹ ფ. ენგელსი „ოჯანის, კერძო საკუთრებისა და სახელმწიფოს წარმოშობა“, გვ. 27.

აივსო ლპობადი ნივთიერებით, რომ წლის სათანადო ღროს დაიწყო უდიდესი მოსავლის, მოცემაო".¹

რომაელი ისტორიკოსი ფლორის ცნობით კი „ბრძოლა ისეთი ცხარე და მტრისათვის ისეთი სისხლისმღვრელი იყო, რომ გამარჯვებული რომაელები სისხლით გავსებულ მდინარიდან სვამდნენ ბარბაროსთა სისხლს, არა ნაკლები რაოდენობით, ვიდრე წყალს“.²

მიუხედავად ტეტონების ასეთი განადგურებისა, გერმანელთა, მეორე დიდ-სა და მრავალრიცხოვან ტომს—კიმერებს, მაინც ჰყოფნით თავხედობა ბრძოლა გაუმართონ იგივე მარიუსს მომდევნო 101 წელს—როგორც სჩანს გერმანელ ბარბაროსებს, არც იმდენი მიხედვრილობა ჰქონიათ, რომ დასკვნა გამოეყვანათ თავიანთ თანამოგვარეთა წინა წლის კატასტროფიდან. ამით კიმერებმა თავს დაიტყვნეს ერთერთი უდიდესი საშინელება, რომელსაც კრ ადგილი ჰქონია ძველი გერმანელების ისტორიაში.

რომის ვეტერანების მძლავრი შეტევით ბრძოლაში დაიღუპა, პლუტარქის ცნობით 120 ათასამდე კიმერი. დიდი ნაწილი ტყვედ ჩაუვარდა რომაელებს, ხოლო ნაწილმა სცადა გაქცევით ეშველა თავისათვის. როდესაც რომაელებმა, ეს „გაქცეულები მირიგეს რა მათ ბანაკამდე—სწერს პლუტარქი—ისინი (რომაელები) წააწყდნენ ყველაზე ტრაგიკულ სცენებს. შავებში ჩაცმული ქალები იდგნენ საზიდარებზე და ხოცავდნენ გამოქცეულებს: ერთნი—ქმრებს, მეორენი—ძმებს, მესამენი—მამებს. ისინი ახრჩობდნენ თავისი ხელებით ბავშვებსა და ჰყრიდნენ მათ საზიდართა თვლებისა და მასში შებმული პირუტყვის ფეხქვეშ, თვითონ კი თავს იგმირავდნენ. ერთი ქალის შესახებ ამბობდნენ, რომ მან თავი დაიხრჩო საზიდრის ხელნახე, ხოლო მის ორივე კოჭებზე ეკიდა ბავშვი მოკერილი ყულფით.—შემდეგ პლუტარქი მოგვითხრობს, რომ მამაკაცები, ხეების ნაკლებობის გამო, კისრით ებმებოდნენ ხარების რქებზე ან ფეხებზე, შემდეგ კი სჩველტდნენ დეზებით და ილუპებოდნენ, მოთრეულნი და გათელილნი დამფრთხალი ხარებით. მაინც ამ სახით დაღუპულთა გარდა ტყვედ წამოყვანილ იქნა 60 ათასზე მეტი კაცი, ამბობენ, დაღუპულთა რიცხვი ორჯერ მეტი იყოო“³.

ფლორი სწერს, რომ ამ ბრძოლაში გერმანელები დიდი ხელოვნებით იყენებდნენ თავის დასახრჩობად თავიანთ საკუთარ თმებსაცო. იგივე ფლორის გადმოცემით, ბრძოლაში მოკლულთა სახით „კიმერებმა დაჰკარგეს 65 ათასი კაცი, რომაელებმა კი—300 კაცზე ნაკლები“⁴. ფლორის შემეცირებული რიცხვითაც თუ ვიანგარიშებთ ორივე მხარის დანაკლისის შეფარდებას, მივიღებთ, რომ ბრძოლაში დაცემულ ერთ რომაელზე—დაახლოებით 216 მოკლული გერმანელი მოდის. ასეთი კატასტროფით დამთავრდა გერმანელ ბარბაროსთა პირველი, დიდი მასშტაბის ბრძოლები.

აი რას ამბობს ისტორია, და აი რას ივიწყებენ გერმანელი ფაშისტი ისტორიკოსები და ყველა მათი ჯურის მჯღაბნელები, როდესაც იწყებენ ისინი უზომო ქებასა და ღრიალს ძველი გერმანელების რაღაც „განსაკუთრებული მამაცობისა და უძლეველობის შესახებ“.

ქეშმარიტად მხოლოდ გერმანელ ფაშისტებს შეუძლიათ ჩასთვალონ შეშინებული და დაბნეული ადამიანების ასეთი უმიზნო დალაჩრული სიკვდილი ხა-

¹ Плутарх „Биография Гая Мария“ т-21.

² Люций Анней Флор „Из истории римского народа“ 1, 38.

³ Плутарх „Биография Гая Мария“ т. 27.

⁴ Л. А. Флор „Из истории римского народа“ 1, 38.

რების კუდებზე და რქებზე გმირობად, ვიდრე ცხარე შეტაკებაში მოწინააღმდეგის მახვილით განგმირვა ბრძოლის ველზე.

კიმერებისა და ტევტონების განადგურებისათვის რომის სარდალმა მარიუსმა დამასახლებულად შეიქმნა ავტორიტეტი. როგორც პლუტარქი მის ბიოგრაფიაში სწერს, მას უწოდებდნენ რომის მესამე დამმარსებელს და ღმერთების თანასწორად სწირავდნენ მსხვერპლს.

მარიუსის შემდეგაც, რომის არმიამ გერმანელების წინააღმდეგ ბრძოლაში კოლოსალურ წარმატებას მიაღწია. ეს იყო ცნობილი გაი იულიუს ცეზარის (100—44) სარდლობის დროს. ცეზარი 8 წლის განმავლობაში ებრძოდა გალებსა და გერმანელებს.

გერმანელ და გალ ტომებს ერთმანეთისაგან ჰყოფდა მდინარე რაინი, რომლის მარჯვენა მხარეზე გერმანელები ცხოვრობდნენ, ხოლო მარცხენა მხარეზე — გალები.

გერმანელი ბარბაროსები „სასიცოცხლო სივრცის“ ძიების დროს ცდილობდნენ გადასულიყვნენ რაინის მარცხენა მხარეზე, დაეპყროთ და გაეძარცვათ გალია და შემდეგ კი რომის სახელმწიფოს ჩრდილოეთ პროვინციები. ასეთი მარშრუტით მიდიოდნენ მარიუსის მიერ განადგურებული კიმერები და ტევტონებიც, მათი განადგურების შემდეგ გერმანელი ბარბაროსები ერთხანს ველარ ბედვდნენ რაინის მარცხენა ნაპირზე გადასვლას. 80 წლებში გალი ტომების ერთმა ნაწილმა ედუების მეიაურობით ბრძოლა დაუწყო მეორე ნაწილს, რომელსაც არვერნელები და სეკვანები მეთაურობდნენ.

ამ უკანასკნელებმა ედუების წინააღმდეგ დახმარება სთხოვეს იმ დროისათვის გერმანელთა ყველაზე ძლიერ ტომს — სვეებებს. სვეეთა ბელადმა არიოვისტმა, ისარგებლა რა შემთხვევით, 72 წელს 15 ათასი სვევით მდინარე რაინის მარცხენა ნაპირზე გადავიდა.

არიოვისტმა დაამარცხა ედუები, მაგრამ ამის შემდეგ იგი არ გადმოვიდა უკან რაინის მარჯვენა ნაპირზე, არამედ დარჩა გალიაში და შეუდგა თანდათანობით მის მთლიან დაპყრობას თავისთვის. „მას შემდეგ, — ამბობს ედუების მეთაურ დივიტიაკის პირით ცეზარი, — რაც ამ ველურ ბარბაროსებს მოეწონათ მიწაც, ცხოვრების პირობებიც და გალების სიმდიდრეც, ისინი დიდი რაოდენობით გადმოვიდნენ“ და მალე მათმა რიცხვმა 120000 კაცამდე მიაღწიაო. ედუების დამარცხების შემდეგ, გერმანელებმა თავიანთი მასპინძლების, სეკვანელების დაპყრობაც დაიწყეს და წაართვეს მათ ყველაზე უკეთესი მიწები, გერმანელების დასასახლებლად.

არიოვისტი მას შემდეგ უფრო მძვინვარე გახდა, რაც ადმაგეტობრიგესთან გალების ჯარი დაამარცხა. მაშინ მან დაიწყო „ბავშვების მოთხოვნა მძევლებად ყველაზე წარჩინებული (გალებისა) და სჯიდა მათ ყოველგვარი მკაცრი სასჯელითა და წამებით, თუ კი რაიმე მისი ბრძანება დაუყოვნებლივ არ იქნებოდა მოყვანილი სისრულეში. იგი ველური, თავხედი და დიდგულააო“. ¹ ამბობს ცეზარი.

არიოვისტის გაძლიერებამ გალიაში საფრთხე შექმნა გერმანელი ბარბაროსების შესვლისა რომის ჩრდილოეთ პროვინციებში, ამის თავიდან ასაცილებლად და აგრეთვე სხვა მოსახრებებით ცეზარმა ულტიმატუმი წაუყენა არიოვისტს და მოსთხოვა მას: შეეწყვიტა გერმანელების გადაყვანა რაინის მარცხენა

¹ Цезарь „Записки о галльской войне“ წიგ. I, თ-31.

ნაპირზე, დაებრუნებინა ედუებისათვის მძევლები, არ დაეწყო ომი არც ედუებთან და არც მათ შოკავშირებთან და სხვ.

გათავხედებული არიოვისტი, რომელსაც ასე მალე დაავიწყდა კიმერებისა და ტევტონების ბედი, ცეზარს ამაყად პასუხობს: „ომის კანონია, რომ გამარჯვებულები ისე გამგებლობენ დამარცხებულებზე, როგორც სურთ“.¹

შემდეგ, გაიძვრა არიოვისტი, ჰიტლერის ეს უძველესი წინამორბედი, ცეზარს თავხედურათ უთვლის, რომ ედუები მე იმიტომ ვაქციე ჩემს მოხარკეებად, რომ მათ გაბედეს და შეიარაღებული წინააღმდეგობა გამიწიეს, ე. ი. უბრძოლველად არ მოისურვეს ჩემს მონებად გახდომაო.

აი ძველი გერმანული მართლმსაჯულების ტიპური ნიმუში: თუ ნებაყოფლობით არ გამოაცხადე თავი ჩემს მონად, არამედ მე ძალით ვაქციე შენ ასეთად, მაშინ შენ ღირსი ხარ განადგურებისა და ყოველგვარი უხამსი მოპყრობისა. უფრო მეტიც, როგორც ვნახეთ, არიოვისტი სექვანელებმა და არვენელებმა დასახმარებლად მიიწვიეს, მიიპატიჟეს, მაგრამ მათდა საუბედუროდ მოპატიჟებული სტუმარი ყაჩაღი, და ისიც ნამდვილი გერმანელი ტიპის ყაჩაღი, აღმოჩნდა, საშინელი თვით განთქმული პროკლუსტეზედაც კი.

კანიბალისტების ეს ქრისტეს წინააღმდეგი ფიურერი, როგორც კი გალების მდიდარ ქვეყანაში მოხვდა, მაშინათვე ამჯობინა იგი თავის ლატაკ ქვეყანას „დიდ გერმანიას“, სადაც ხშირად—მისი მრავალი თანატომელის მენიუ მხოლოდ წვიმის წყლითა და ბალახით განისაზღვრებოდა. და ასეთ პირობებში, როდესაც სხვისი თავისას სჯობდა, და როდესაც გერმანელის მხარეზე იყო ძალა, რომელსაც შეეძლო ეს „სხვისი“ „მისად“ ექცია—ისევე შეუძლებელი იყო ძველი გერმანელი ბარბაროსის შეკავება: პატიოსნების, სამართლიანობის და სხვა ასეთ მორალურ ნორმებზე მითითებით, როგორც ეს შეუძლებელია მათი ახლანდელი ნაშეიკრი, უბადრუკი ფაშისტებისათვისაც, ამიტომ ვერ მოხერხდა სვავი არიოვისტის შეკავებაც და მან მალე აღძრული მხეცის სიძლიერით დაიღრიალა:—ჰიერ გუტ. (აქ კარგია). და ამის შემდეგ მალე 100 ათასმა გერმანელმა რაინი გადალახა და გალიაში ჩასახლდა.

ამ მომენტიდან გალების გერმანელი სტუმრები მასპინძლებად იქცნენ, ხოლო გალი მასპინძლები მათ მონებად. საუბედუროდ გერმანელ სვავებს დიდხანს არ ეწერათ გალების ნაოფლარზე პარპაში.

არიოვისტმა კატეგორიულად უარყო ცეზარის ულტიმატუმი და თან დარწმუნებული თავის უძლეველობაში თავხედურად მისწერა ცეზარს: „ჯერ არავინ იმათავან, ვინც კი მასთან (არიოვისტთან) დაობდა, არ გადარჩენილა მთელი. გაუშვი ცეზარმაც დაიწყოს იარაღით ხელში მასთან ბრძოლა, როდესაც მას მოესურვება: მაშინ ის ძიხვდება, თუ რას ნიშნავს დაუძლეველი გერმანელების გმირობა, რომელნიც ზედმიწევნით გამოცდილნი არიან ომში და რომელთაც თოთხმეტი წლის განმავლობაში არ უნახავთ თავიანთ თავზე სისხლი“.²

ულტიმატუმის უარყოფის შემდეგ, ცეზარმა თავისი ლეგიონები დასძრა არიოვისტის წინააღმდეგ. არიოვისტმა დროის მოგების მიზნით, ელჩების საშუალებით საზავო მოლაპარაკება შესთავაზა ცეზარს. ამ საზავო მოლაპარაკების დროს ცეზარმა კვლავ განიმეორა თავისი ულტიმატუმი და მიუთითა არიოვისტს იმ უკანონო მოქმედებაზე, რომელიც მან ჩაიდინა გალების მიმართ.

¹ იქვე. წიგ. 1, თ-36.

² Цезарь „Записки о галльской войне“ წიგ. 1, თ-36.

არიოვისტი არ ლებულობს ამ ბრალდებებს და ცეზარს ეუბნება, რომ ის „რაინს აქეთ გადმოვიდა არა საკუთარი გულისწადილით, არამედ გალების თხოვნით და მოწვევით... გალიაში მას აქვს მიწები დასასახლებლად რომელიც მას თითონ გალებმა დაუთმეს; მძევლებიც მათ თითონ მისცეს თავიანთი საკუთარი სურვილით; ხარკს კი, რომელსაც გამარჯვებული ჩვეულებრივ ადებს დამარცხებულს, ის ლებულობს ომის უფლების ძალით; მან კი არ წამოიწყო ომი გალებთან, არამედ გალებმა მასთან; გალების ყველა ტომები შეიკრიბნენ მასზე თავდასხმისათვის და დაიწყეს ომი მის წინააღმდეგ და მთელი ეს ჯარი მან გაჰყვანა და გაიმარჯვა მასზე ერთ ბრძოლაში; თუ მათ უნდათ ერთხელ კიდევ სცადონ ბედი, ის მზად არის შეებას მათ ერთხელ კიდევ“¹.

ბრიყვი და გაიძვერა არიოვისტი ცდილობს მამაცი და გამარჯვებული წარმოგიდგინოს ამ ქვეყანაზე ყველაზე სულელ ადამიანებად, რომელთაც გერმანელებს თავისი სურვილით მისცეს მიწებიც, მძევლებიც, ხარკიც, ერთი სიტყვით რაინის იქით მიიპატიჟეს ისინი: მოდიო შეგვჭამეთ, მოდიო თქვენ ბატონები იყავით, ჩვენ კი მონებიო.

შემდეგ არიოვისტი ამბობს: „რაც შეეხება იმას, რომ მან დიდძალი გერმანელები გადაიყვანა გალიაში, ეს მან გააკეთა თავის დასაცავად და არა გალიაზე თავდასასხმელად“. ამას ისიც ამტკიცებს, რომ გალიაში „ის კი არ იწყებდა მტრულ მოქმედებას, არამედ მხოლოდ იგერიებდა მას“.²

როგორც ვხედავთ, წარმართ ფიურერ არიოვისტს ზომაზე მეტად ჰყოფნის დემაგოგია, უტიფრობა და თავხედობა ამტკიცოს დაუმტკიცებელი და ყველაფერი თავდაყირა წარმოგიდგინოს. იგი ცდილობს დააჯეროს ცეზარი იმაში, რომ ის კი არ დაესხა თავს გალებს, არამედ გალები დაესხნენ მას თავს, რომ მან გერმანელი ურდოები რაინზე შეტევისათვის კი არ გადაიყვანა, არამედ თავდაცვისათვის, და რომ ის გალიაში ეწეოდა არა შეტევით, არამედ თავდაცვითს ომებს და სხვ.

როგორც ვხედავთ, არიოვისტი აქ ისე მსხვილად ცრუობს, რომ ჰებელსს თავისი ცნობილი უტიფარი თქმა: იცრუე ისე დიდი, რომ მისი სიდიდის გამო, მის რეალობაში ექვი არავის შეეპაროსო, წამოღებული უნდა ჰქონდეს სწორედ არიოვისტიდან. აი რა მოჰპარა ფილოსოფიის დოქტორმა კაცუნია ჰებელსმა თავის ბარბაროს წინაპარ არიოვისტს.

არიოვისტთან მრავალი საერთო აქვს თვით მთავარ ატამან, ეფრეიტორ ადოლფ შუკელგრუბერსაც. ეს მეოცე საუკუნის კერბერიც არიოვისტივით გაჰყვრის, რომ მან კი არ დაიწყო ეს საშინელი ომი, რომელიც ათეული მილიონობით სიცოცხლეს და ასეული მილიარდობით სიმდიდრეს ნთქავს, არამედ სხვამ, რომ იგი ეწევა არა ყაჩაღურ შეტევითს ომს, არამედ თავდაცვითს.

საკვირველი მხოლოდ ის არის, თუ ამ თავდაცვითი ომების დროს როგორ აღმოჩნდნენ არიოვისტის ურდოები ამ ოცი საუკუნის წინათ საკუთარი ქვეყნის საზღვრებიდან ასეული კილომეტრით დაცილებული, რაინის იქით, გალიაში, ახლა კი ეფრეიტორის ჯარები მდინარე სენისა, დონისა და ნილოსის ველებზე, ეგეოსისა და ნორვეგიის ზღვების ბასეინებში. ქეშმარიტად ჰიტლერს აქვს საფუძველი თავი ჩასთვალოს არიოვისტის მემკვიდრედ და გაიზიაროს მისი ბედი, ხოლო არიოვისტს უფლება აქვს ეძიოს საპატიო ადგილი ჰიტლერის უძველეს წინაპართა პანთეონში.

¹ Цезарь „Записки о галльской войне“ წიგ. I, თ-44.

² იქვე.

არიოვისტისა და ცეზარის მოლაპარაკება უშედეგოდ დამთავრდა. ორი დღის შემდეგ არიოვისტი კვლავ უგზავნის ელჩებს ცეზარს და სთხოვს მოლაპარაკების გაგრძელებას, ხოლო თუ ცეზარი არ მოისურვებს პირადად შეხვედეს არიოვისტს, მაშინ არიოვისტი სთხოვს მას დელეგატები მაინც გაგზავნოს მასთან.

როდესაც ცეზარის ამ დელეგატებს არიოვისტი დიანახავს თავის ბანაკში მისულებს, დაუწყებს მათ ყვირილს: „რატომ მოხვედით თქვენ ჩემთან?— იმიტომ, რომ მიჯაჭუშოთ?“ მან არ მისცა მათ ლაპარაკის საშუალება და ბორკილები დაადო.¹ უფრო მეტიც, თავის მიერ მიპატიეხულ ელჩ ვალერი პროციუსს არიოვისტმა სამჯერ უყარა კენჭი იმის შესახებ, დაუყოვნებლივ დაეწვათ თუ დაეტოვებინათ შემდეგი დროისათვის.

არიოვისტის ასეთი ვერაგული მოქცევა უდანაშაულო ელჩებისადმი აიხსნება არა მისი გულმაგიწყობით, არამედ მისი სურვილით—რა გზითაც არ უნდა ყოფილიყო ხელთ ეგდო „ოცხალი ენები“ და მძევლები. არიოვისტი აქ მაკიაველივით მისდევს დებულებას: „მიზანი ამართლებს საშუალებას“. აი სად და აი რაში ვლინდება წარმართი ფიურერის მთელი სიმუხთლე.

გადამწყვეტი ბრძოლა არიოვისტსა და ცეზარს შორის მოხდა 58 წ. ა. წ. ქ. ვეზონტიონთან. ცეზარმა სასტიკად გაანადგურა არიოვისტის ყბადღებულნი და „უძლეველი“ არმია, რომლის ნაშთებმაც უკანმოუხედავად ხუთი ათასი ნაბიჯის გარბენის შემდეგ მდინარე რაინს მიაღწიეს. ამ ნაშთების ნაწილმა შესძლო მდინარის გასურვა, ნაწილი კი ჩაიხრჩო შიგ. მდინარე გასცურა ნავით არიოვისტმაც და იგი მეორე ნაპირზე გადავიდა დამარცხებული და ბრძოლის ველიდან გაქცეული. აქამდე მას ქვეყნის დანგრევა უფრო წარმოედგინა, ვიდრე საკუთარი დამარცხება. არიოვისტმა ამ ბრძოლასა და გაქცევაში დაკარგა არმია, ორი ცოლი და ორი ქალიშვილი.

ისტორიკოსი დიონ კასიუსი, ეხება რა ცეზარის ამ ბრძოლას არიოვისტთან, სწერს: „შეშინებული და მორალურად დაცემული გერმანელები ერთ ადგილზე გროვდებოდნენ მეტად მჭიდროდ, დაახლოვებით სამას-სამასი კაცის რაოდენობით და სცდილობდნენ ირგვლივ დაცვით გადაერჩინათ თავი. მაგრამ რომელთა მძფრი შეტევის გამო „ამ მომენტიდან მრავალი მათგანი პირველი დარტყმისთანავე ეცემოდა, ბევრი კი ისე კვდებოდა, რომ დაცემასაც ვერ ასწრებდა, რადგანაც მათი წყობის სიმჭიდროვის გამო მკვდრებიც კი ფეხზე იდგნენო“.²

არიოვისტის მთელი ისტორიიდან ნათლად სჩანს, რომ ჯერ კიდევ უძველეს გერმანულ „ფიურერებს“ დიდი დოზით ახასიათებდათ, ერთი მხრით, ვერაგობა და სიმუხთლე ყველაზე საძაგელი ფორმით, სიტყვისა და საქმის სრული წინააღმდეგობა, ხოლო მეორეს მხრით, უსაფუძვლო რწმენა საკუთარი თავის უძლეველობაში, რაც სულ მალე სასიციხელო დამარცხებად და განადგურებად იქცეოდა ხოლმე.

არიოვისტი ჰიტლერის ოცი საუკუნის წინადროინდელი ერთერთი წინაპარია, რომლის არასახარბილო ბედიც გარდაუვლად მოელის მის ახლანდელ ნაშეირსაც.

სვეების განადგურების შემდეგ ცეზარს შეტაკება უხდება გერმანელების

¹ Цезарь „Записки о галльской войне“ წიგ. I, თ-47.

² Дион Кассий „Римская история“, წიგ. 38, თავი 49.

ახალ ურდოებთან, უზიპეტების და ტენქტერების ტომთან, რომელნიც რაინის შესართავთან მის მარცხენა ნაპირზე გადმოვიდნენ გალიაში.

როდესაც ცეზარი რამდენიმე დღის სავალი მანძილით მიუახლოვდა მათ, მათ ელჩები შეაგებეს ცეზარს, რომელთაც სასტიკი დიპლომატიური და „ფსიქიური“ იერიში მიიტანეს ცეზარზე. მათ თავი მოაბეზრეს ცეზარს გერმანელების ქებით: რომ ისინი არიან უძლეველნი, ბრძოლის სტიქიონები და ბრძოლის ხელოვნების ვირტუოზები. ამ ელჩებმა ყველა მსხვილ გერმანულ ტომს მიუძღვნეს „კუთვნილი“ ქება და „დაფნის გვირგვინები“. რა თქმა უნდა, არ დაივიწყეს საკუთარი თავიც, რომელსაც სვევების შემდეგ მეორე ადგილი აკუთვნეს. და ბოლოს ამ „ფსიქიურ-დიპლომატიური“ იერიშის ეპილოგი, ცეზარის გადმოცემით, სიტყვა-სიტყვით ასე დაამთავრეს: „ისინი (ე. ი. უზიპეტები მ. ა.) პირველობას აკუთვნებენ მხოლოდ სვევებს, რომლებთანაც თვით უკვდავ ღმერთებსაც კი არ შეუძლიან შედარება, მეტი კი დედამიწაზე არ არის არავინ, ვისი დამარცხებაც იმათ არ შეეძლოთ“.¹

ქეშმარიტად თავისათვის კატაზე ღონიერი მხეცი ქვეყნად არ არის. საწყალი უზიპეტები, რამდენი იწვალეს და რა სისულელეზე ააშენეს მთელი თავიანთი დიპლომატია და იერიშები! განა ცეზარს შეეძლო დაეჯერებინა სახელდახელოდ და უნიკოდ შეთხზული ზღაპარი იმ სვევების უძლეველობაზე და ღმერთებთან შედარებაზე, რომლებსაც სულ ცოტა ხნის წინათ იგივე ცეზარმა კუდიტ ქვა ასროლინა მათ მეფე არიოვისტთან ერთად.

უზიპეტების უნიკო დიპლომატიამ გასცა თვით მათი საკუთარი სისუსტეც. იმით, რომ მათ ცეზარის მიერ სასტიკად განადგურებულ სვევებზე დაბლა დაიყენეს თავი, თითონვე დაარწმუნეს ცეზარი გერმანელმა რეგენებმა იმაში, რომ ცეზარისათვის უზიპეტების დამარცხება უფრო ადვილი უნდა იყოს, ვიდრე ეს ამ უზიპეტების მიერ გაღმერთებულ და უძლეველად ჩათვლილ სვევების დამარცხება იყო. ეს ასეც მოხდა. რამდენიმე დღის შემდეგ ცეზარმა მაგრად დაარტყა უზიპეტებსა და ტენქტერებს, რომელთა რიცხვი 430 ათას კაცამდე აღწევდა. მათი დიდი ნაწილი იქვე დაეცა ბრძოლაში, ხოლო ნაწილმა სცადა გაქცევით ეშველა თავისთვის, მაგრამ როდესაც მათ მიიბრინეს მდინარე რაინისა და მოზის შესართავთან, დაინახეს, რომ შემდგომი გაქცევა უიმედო იყო. მათი ძალიან დიდი რიცხვი განადგურებული იქნა, დანარჩენები კი მდინარეში დაიღუპნენ, რომელსაც არ დაუკარგავთ არც ერთი კაცი (მოკლული), და დაჭრილების მცირე რიცხვით დაბრუნდნენ ისინი ლაშქრობიდან ბანაკში.

როგორც აპიანე თავის „რომის ისტორიაში“ სწერს, ამ ბრძოლაში „განადგურებულ იქნა 400 ათასი უზიპეტი და ტენქტერი“.²

ასეთი ბრწყინვალე გაპარჯებებით დაამთავრა ცეზარმა თავისი პირველი შეტაკებანი სვევების, უზიპეტების და ტენქტერების ტომებთან. მაგრამ რომაელებს როდი ეკუთვნით პირველობა ძველი გერმანელების მიმეგვასა და განადგურებაში. თვით ცეზარის განცხადებით, ეს საპატიო სახელი ადრევე დაიმსახურეს მამაცმა გალბმა. „ოდესღაც იყო დრო, — სწერს ცეზარი, — როდესაც გალები სიმამცით სკარბობდნენ გერმანელებს, ისინი საკუთარი თაოსნობით იწყებდნენ ომს მათთან და მოსახლეობის სიხშირისა და მიწის ნაკლებობის გამო აწყობდნენ კოლონიებს რაინის იქით“.³

¹ Цезарь „Записки о галльской войне“ წიგ. IV, თავი 7.

² Аппиан „Римская история“ წიგ. IV, თავი-4.

³ Цезарь „Записки о галльской войне“ წიგნი — VI, თავი 24.

ცეზარმა, მოათავა რა რაინის მარცხენა მხარის გერმანელების განადგურება, გადასწყვიტა ბრძოლა გადაეტანა „დიდ გერმანიაში“ რაინის მარჯვენა მხარეზე. ამ მიზნით ათ დღეში აღიდებულ რაინზე ხიდის გადების შემდეგ, რამაც უდიდესი განცვიფრება გამოიწვია იმ დროის ბარბაროსულ და ცივილიზებულ მსოფლიოშიაც, ცეზარის ლეგიონები გადავიდნენ რაინის მარჯვენა მხარეზე, დღევანდელ ქალაქ ბონის მიდამოებში. ცეზარმა საშინლად ააოხრა და გაანადგურა სუგამბურებისა და სხვა ბარბაროსების მიერ უპატრონოდ დატოვებული სამფლობელოები. 18 დღის შემდეგ დაბრუნდა რაინის მარცხენა ნაპირზე და დაიწყო მზადება ბრიტანეთში შესაჭრელად.

ბრიტანეთიდან დაბრუნების შემდეგ ცეზარს კვლავ უხდება შეტაკება გერმანელ ბარბაროსებთან და იგი კვლავ ამარცხებს და ანადგურებს მათ.

ასეთია მითი და ასეთია სინამდვილე ქრისტეს წინადროინდელი ძველი გერმანელების „უძლეველობის“ შესახებ. ჩვენ ფაქტების მიხედვით ვნახეთ, რომ ეს მითი ისევე დაცილებულია ისტორიულ სინამდვილეს, როგორც ცა დედამიწას.

ძველი გერმანელების ისტორიის შესწავლის დროს ირკვევა, როგორც ტაციტის სწერს თავის „ანალებში“, რომ „სწორი ბრძოლისა და ადგილმდებარეობის ჩვეულებრივ პირობებში გერმანელები ყოველთვის განიცდიდნენ დამარცხებას“¹ და თუ კი ისინი რაიმე სამხედრო წარმატებას აღწევენ ამ პერიოდში, ეს უფრო მეტად მათი ვერაგობითა და სიმუხთლით აიხსნება, ვიდრე მათი სიმამაცითა და ვაჟკაცობით. ასე, მაგ. 9 წელს (ახ. წ.) ტევტობურგის ტყეში, გერმანელებმა შესძლეს მოტყუებით და სიმუხთლით გაენადგურებინათ რომის არმია, რომელსაც კეინტილი ვარი სარდლობდა. ეს განადგურება შემდეგ პირობებში მოხდა.

კეინტილი ვარი რომის არმიის სარდლად გერმანიაში დაინიშნა ახ. წ. პირველ წლებში.

ვარის წინააღმდეგ გერმანელებმა მოაწყეს შეთქმულება, რომელსაც ხერსუკების ტომის ბელადი არმინიუსი მეთაურობდა.

არმინიუსის პოლიტიკა იმაში მდგომარეობდა, რომ რაც შეიძლებოდა დაექსაქსა ვარის ჯარები და გაენადგურებინა ისინი ცალ-ცალკე. ამ მიზნით, როგორც ძველი ისტორიკოსი დიონ კასიუსი გადმოგვცემს (150—230), არმინიუსმა თავისი რჩევით ვარის ერთი ნაწილი ვარის გააგზავნინა დასახლებული პუნქტების დასაცავად, მეორე ნაწილი — გზების დასაცავად, მესამე — აჩაღთა შესაპყრობად და სხვა. ბოლოს ახ. წ. 9 წელს შემოდგომაზე გერმანელმა მუხანათებმა ვარის მოულოდნელად აცნობეს, რომ თითქმის საღამო შორს, რომის წინააღმდეგ დაიწყო დიდი აჯანყება. ამ მოგონილი აჯანყების ადგილისაკენ მიმავალ ვარის გზად უნდა გაეღო ტევტობურგის ტყე. სწორედ აქ დაარტყეს მას მოულოდნელად „მეგობარ“ არმინიუსის ჩასაფრებულმა ჯარებმა. ერთდროულად არმინიუსის ჯარებმა დაარტყეს და მოსპეს რომის არმიის ის ჯგუფებიც, რომელნიც თვითონ იმავე არმინიუსმა ვარის გააგზავნინა სიმაგრეების, გზებისა და სხვათა დასაცავად.

ამ ბრძოლაში ვარიმ დაჰკარგა 20 ათასი ქვეითი, 9 ათასი ცხენოსანი და თვითონაც თავი მოიკლა.

კეინტილი ვარის თავგადასავალი პირველი და უკანასკნელი მზაკვრობა

¹ П. К. Ташит „Анналы“. წიგნი II, თავი-5.

როდია ძველი გერმანელების არსენალში. ამაზე ადრე მათ ცეზარის მიმართაც სცადეს თავიანთი საყვარელი მოტყუების მეთოდის გამოყენება. ასე, მაგ., უზიპეტების ტომის ელჩებმა დიდი თხოვნის შემდეგ ცეზარიდან მიიღეს თახხმობა, რომ ცეზარი რამოდენიმე დღეს არ დაიწყებდა მათ წინააღმდეგ საომარ მოქმედებას. ისარგებლეს რა ამ გარემოებით, გერმანელმა ყალბისმკმნელებმა მოულოდნელად თვითონ დაიწყეს თავდასხმა რომის არმიასზე. „რომაელები, — სწერს ცეზარი, — სრულიად არ მოელოდნენ ასეთ თავდასხმას, რადგანაც ის-ის იყო ცეზარიდან წავიდნენ გერმანელების ელჩები, რომელთაც თვითონ ითხოვეს სწორედ ეს დღე დროებით დაზავებისათვის“. ¹

ამ მოულოდნელობამ პირველ ხანებში გარკვეული წარმატება მისცა ბარბაროსებს. მათ შესძლეს 800 ცხენოსნით უკუექციათ 5.000 რომაელი ცენოსანი, მოეკლათ მათთვის 74 კაცი და შეეტანათ მათში ბრეც-დარევა. ცეზარმა სწრაფად გამოასწორა მდგომარეობა და დაიწყო მზადება მეორე დღეს შეტევაზე გადასვლისათვის. გერმანელი „რაინდები“, რომელთაც უკვე ამოსწურეს „მოულოდნელობის“ შანსი და გადამწყვეტ წარმატებას მაინც ვერ მიაღწიეს, გერმანული უსირცხვილობით „მეორე დღეს დილით მივიდნენ ცეზართან ბანაკში, რათა გაეგრძელებინათ თავიანთი ვერაგული და თვალთმაქცური თამაში. ისინი, — ამბობს ცეზარი, — იყვნენ ძალიან ბევრნი, სხვათა შორის ყველა ბელადები და უზუტესები“. ²

გერმანელმა ვიგინდარებმა დაიწყეს ბოდიშის მოხდა, „გაუგებრობას“ მიაწერეს გუშინდელი დღის ამბები და ხელახლა დაიწყეს თხოვნა ზავის შესახებ. მაგრამ მათდა საუბედუროდ გერმანელ ცრუებს ამჯამად აღარავინ დაუჯერა. ცეზარმა გერმანელი მელიები საქათმესთან დაიჭირა და გასცა განკარგულება ყველა მათი დატყვევების შესახებ. შემდეგ კი გადავიდა შეტევაზე და 430 ათასი ტენქტერი და უზიპეტიდან, როგორც ზევით ვნახეთ, 400 ათასი გასწყვიტა.

ძველი ისტორიკოსები და მწერლები უკლებლივ ყველა ერთხმად აღიარებენ ზემოაღნიშნულ და სხვა მრავალ მის მსგავს ფაქტებთან დაკავშირებით ძველი გერმანელების სიმუხთლეს, ვერაგობას და მზაკვრობას. ასე, მაგ. რომელი ისტორიკოსი ველეი პატერკული (19 წ. ძვ. წ.—31 წ. ახ. წ.), თავის „რომის ისტორიაში“ გერმანელებზე სწერს: „ეს ხალხი, მიუხედავად მთელი თავიანთი ველურობისა, განსაკუთრებით გაქნილნი არიან (ამის დაჯერება ძნელი იქნებოდა, რომ ეს არ იყოს შემოწმებული ცდითო); ისინი წარმოადგენენ ტომს, თითქოს სიცრუისათვის დაბადებულსო“ ³. ძველი ბერძენი გეოგრაფი სტრაბონი (63 წ. ძვ. წ. 19 წ. ახ. წ.) გერმანელებზე სწერს: „არ ნდობა მათდამი ყოველთვის იყო სასარგებლო“. ⁴

განსხვავება დღევანდელი გერმანიის ყველა ჯურისა და რანგის ცრუებისა ძველი გერმანელებისაგან მხოლოდ იმაშია, რომ ახლები უფრო დიდ მასშტაბით და გამომგონებლობით ეწევიან მას. კემპარიტად მათ მრავალჯერ გადააქარბეს თავიანთი წინაპრებს. და განა სკანდალი არ არის — ფიქრობენ ახლები, — რომ მათ, მხატვრებმა და მაღიარებმა, ბირჟის გამარიგებლებმა და რთული ინტრიგის ოსტატებმა (პიტლერი), კაცთმოძულე ფილოსოფიის ეგრეთწოდებულმა დოქტორებმა (პებელსი, როზენბერგი) და მუნდირში გამოწყობილმა სადისტებმა

¹ Цезарь „Записки о галльской войне“ წიგნი IV, თავი-12.

² იქვე წიგნი IV, თავი-13.

³ Веллей Патеркул „Римская история“. წიგნი I, თავი—118.

⁴ Энгельс „К истории древних германцев“, 1938 წ. გვ—32.

(ჰიმლერი), ვერ აჯობონ და ვერ გადააჭარბონ მხეცების ტყავეებში გამოხვეწული და წერაკითხვის უცოდინარ თავიანთ ბარბაროს წინაპრებს. ამ ახალი ბარბაროსების „სასახელოდ“ უნდა ითქვას, რომ მათ ამოცანა დასძლიეს ფრიადზე.

დღევანდელ ყალბისმქმნელებს თან ისიც ახალისებს, რომ იმედი აქვთ ისტორია არ დაჰკარგავს მეოცე საუკუნის ჰეროსტრატებს. მათ იციან, რომ გერმანიაში მოიძებნებოდნენ და მოიძებნებიან გამოთაყვანებული ადამიანები, რომელთაც ერთ დროს სიცრუისა და სიმუხთლისათვის უზარმაზარი ძეგლი დაუდგეს არმინიუს დეტმოლდთან,¹ ხოლო ახლა „ფიურერს“ უკვე სიცოცხლეშივე იმედს აძლევენ, რომ არც მას დაკარგავენ უკვალოდ. და ფიურერიც აძლიერებს სიცრუესა და სიმუხთლეს, ხოლო როზენბერგი და ჰებელსი მისი „კანონიერებისა და სამართლიანობის დასაბუთებას“. ასეთია მოკლედ ურთიერთობა ძველსა და ახალ გერმანელ ცრუებს შორის.

ძველი გერმანელი რაინდებისათვის, ისე როგორც მათი შთამომავალი ეხლანდელი ეფრეიტორებისათვის, დამახასიათებელი იყო მომავალ ომებში გამარჯვების წინასწარი პედანტური რწმენა, დამყარებული არა ძალთა რეალურ გაგებასა და მოვლენათა ყველა შესაძლებელი მიმართულებით განვითარების ანალიზზე, არამედ მხოლოდ და მხოლოდ საკუთარ ავადმყოფურ სურვილზე. ხშირად ძველი გერმანელი ბარბაროსები წინასწარ ამაოდ ტკებოდნენ მომავალ ომებში გამარჯვების სიამოვნებით და ნადავლის გაყოფით. ასე, მაგ. ისტორიკოსი ფლორი სწერს, რომ როდესაც 9 წ. ძვ. წ. რომის ცნობილი სარდალი დრუზი უფროსი გერმანიაში ლაშქრობდა რომის ლეგიონებით, რომის ამ არმიასზე „გამარჯვებაში ისინი (ე. ი. გერმანელები მ. ა.) ისე მტკიცედ იყვნენ დარწმუნებულნი, რომ ურთიერთშორის ხელშეკრულებით წინასწარ გაინაწილეს ნადავლი; ხერსუკებმა თავისთვის აირჩიეს ცხენები, სვევებმა ოქრო და ვერცხლი, ხოლო სუგამბრებმა — ტყეები. მაგრამ ყველაფერი მოხდა პირიქით, რადგანაც მათზე გამარჯვებულმა დრუზმა გაანაწილა ნადავლი და გაყიდა მათი ცხენები, საქონელი, სამკაული და თვით ისინიც“², ისეთივე ბედი მოეღოს ჰიტლერის ახლანდელ ვარაუდებს, მსოფლიოს დაპყრობის შესახებ.

დღეს გერმანელი ფაშისტი ისტორიკოსები ცდილობენ რწყილს ლომი აშობინონ და ყველაზე უკანასკნელი ძველი გერმანელი „ვიაიკიც“ კი გმირად წარმოგვიდგინონ. მაგრამ მათდა საუბედუროდ, ისტორიამ შემოგვინახა ძველი გერმანელების საბრძოლო უნარიანობის დახასიათება, საიდანაც ამის მსგავსი სრულიად არაფერი არ მტკიცდება. ისტორიკოსი ტაციტი თავის „ანალებში“ რომის ცნობილი სარდლის გერმანიკუსის პირით ძველი გერმანელების საბრძოლო უნარიანობის შემდეგნაირ დახასიათებას იძლევა: „შესახედავად, — ამბობს იგი, — გერმანელები საშინელი და ხანმოკლე შეტაკებაში მეტად ძლიერნი არიან; მაგრამ მათ ძალიან ცუდად გადააქვთ ჭრილობა და გარბიან, არ რცხვენიათ სახელის გატეხის, და არ აქცევენ ყურადღებას ბელადებს. მარცხის დროს ისინი მშინარნი არიან, ხოლო წარმატების შემთხვევაში არ სცნობენ არც ღვთიურ და არც ადამიანურ კანონებს“³.

გერმანელების უუნარობაზე ხანგრძლივ ბრძოლაში სწერს ისტორიკოსი დიონ კასიუსიც: „მათი შეტევა — ამბობს იგი, — დასაწყისში შეუყავებელი და

¹ იქვე.

² Люций Анней Флор „Из истории римского народа“ т. II, 30.

³ П. К. Тацит, „Анналы“, წიგნი II, თავი — 14.

გაბედულთა, მაგრამ ადვილად იღევა და დიდხანს ვერ ინარჩუნებს თავის ძალას“.¹

ამ მოკლე შეტევის დროს ძველი გერმანელები ყვიროდნენ და ღრიალებდნენ, მაგრამ რომაელებმა ადვილად დაიცივეს თავი ახლად გამოგონებული ბარბაროსთა სამხედრო ტექნიკის ამ „საშინელებისაგან“—მისთვის ყურადღების არ მიქცევით. იგივე დონე კასიუსის გადმოცემით, არიოვისტის წინააღმდეგ ბრძოლის დაწყების წინ, იულიუს ცეზარი მიმართავდა თავის ჯარისკაცებს: „ნუ შეგეშინდებათ მათი შემოტევის, მათი მაღალი ტანისა და ხმა მაღალი ყვირილისა, რადგანაც დღემდე არავის ხმას ადამიანი არ მოუკლავსო“.²

გარდა ყვირილისა, ძველი გერმანელი „რაინდები“ ბრძოლისა და გაჭირვების დროს მიმართავდნენ სხვა მრავალ, სრულიადაც არა რაინდულ საშუალებებს. ასე, მაგ. ჩვენთვის უკვე ცნობილმა არმინიუსმა, როდესაც იგი დამარცხდა რომის სარდალ გერმანიკუსთან ბრძოლაში, შეუმჩნეველად გაპარვის მიზნით „მოითხუნა სახე საკუთარი სისხლით, რათა იგი არ ეცნოთ“, სწერს ტაციტი.³

ასეთია საბრძოლო თვისებები და „საგმირო“ საქმეები ფაშისტური პროპაგანდის ქებით გათათხული ძველი გერმანელებისა.

მაგრამ მარტო ამით როდი ამოიწურება ძველი გერმანელების საბრძოლო არსენალის ყველა მეთოდები, მოსყიდვას, რომელსაც ასე ფართოდ იყენებენ დღეს ჰიტლერელები, გარკვეული ადგილი ეჭირა ძველი გერმანელების საბრძოლო კატეხიზმოშიც. ტაციტი, ეხება რა „ანალებში“ ერთ ეპიზოდს რომაელებთან გერმანელების ბრძოლისას პირველი საუკუნის დასაწყისში, სწერს: „მტრის ერთი მებრძოლთაგანი, რომელმაც ლათინური ენა იცოდა, ცხენით მოიჭრა ჩვენს სანგართან და არმინიუსის სახელით ხმა მაღლა შეჰპირდა თვითელს, ვინც კი მათ მხარეზე გადავიდოდა, ლაშქრობის მთელი დროის განმავლობაში ცოლს, მიწის ნაჭერს და ას სესტერც ყოველ დღიურ ჯამაგირს“.⁴ იმჯერად გერმანელების ამ მუხანათურმა მეთოდმა შედეგი არ მისცათ ჯოჯოხეთის მოციქულებს, მაგრამ ფაქტი თავისთავად რჩება, რომ გერმანელი ბარბაროსი, რომელიც ის-ის იყო გამოძვრა ამ ქვეყანაზე და რომელსაც არ შესწევდა ძალა პირისპირ ბრძოლაში გაეტეხა მოწინააღმდეგე, შეეცადა მოქრთამვისა და მოსყიდვის საშუალებით მიეღწია გამარჯვებისათვის.

არმინიუსიდან ჰიტლერამდე ოც საუკუნემდე გავიდა. ამ ხნის განმავლობაში გერმანელებმა იმდენად მოქნეს და განავითარეს მოსყიდვისა და მოქრთამვის ეს მუხანათური საშუალება, რომ შესძლეს ანეკსზე აეგოთ: მარშლები და პრემიერები, მინისტრები და გენერლები. ყველაზე კარგი მოსავალი ამ მხრივ გერმანელმა სატანებმა მიიღეს საფრანგეთში, სადაც მოსყიდვის ბადეში მოხედნენ პეტენები და დარლანები, ლავალები და დორიოები. ამავე დროს აღსანიშნავია, რომ არმინიუსიდან ჰიტლერამდე ფასმა, რომელსაც გერმანელები აძლევდნენ საკუთარი ქვეყნის მოღალატეს, მეტად დაიწია. დღეს გერმანელები ამისათვის აღარ იმეტებენ აღარც ქერა გერმანელ ქალებსა და აღარც მიწებს, არამედ მხოლოდ უბრალო საოკუპაციო მარკებს. ასეთია ბაზრის დღღამავალი მრუდის კანონი სამშობლოს მოღალატეთათვის.

¹ Дион Кассий „Римская история“, წიგნი—38, თავი—45.

² იქვე.

³ П. К. Тацит „Анналы“, წიგნი II, თავი—17.

⁴ იქვე. წიგნი II, თავი—13.

ფაშისტურ გერმანიაში დღეს საკმაოდ გავრცელებულია ზღაპარი იმის შესახებ, თითქმის ძველი გერმანელები არ ყოფილიყვნენ მონებად, არ ვარდებოდნენ ტყვედ და არ გადადიოდნენ მტრის მხარეზე. ისტორიული ფაქტები კი, რომელსაც ფაშისტები გულმოდგინეთ მალავენ, სწორედ ამის საწინააღმდეგოს ამტკიცებენ.

ჩვენ უკვე ვნახეთ, რომ პლუტარქის ცნობით, მარიუსმა კიმერებთან ბრძოლის დროს 102 წ. ძვ. წ. 60 ათასი გერმანელი ჩაიგდო ტყვედ და გაყიდა ისინი რომში მონებად. გარკვეული რაოდენობა გერმანელებისა ტყვედ ჩაიგდეს და მონებად გაყიდეს ცეზარმა და დრუსმაც. ცნობილია, რომ სპარტაკის მონათა აჯანყებაში რამოდენიმე ათეული ათასი მონა გერმანელი იღებდა მონაწილეობას. ხოლო ალარიხის მიერ რომის აღების დროს მის მხარეზე გადავიდა 40 ათასი მონა გერმანელი. რომაელები გერმანელ მონებს იყენებდნენ მეურნეობის სხვადასხვა დარგებში, მაშინდელ წყაროებში არის მითითება, რომ „არ იყო არცერთი დარგი, სადაც არ ყოფილიყო გოტი-მონა“¹.

ასეთია უტყუარი ისტორიული ფაქტები. უფრო მეტიც, ტყვედ ვარდებოდნენ არა მხოლოდ რიგითი გერმანელი ბარბაროსები, არამედ მათი ფიურერები და მეფეებიც. ასე, მაგ., გერმანელი ტომების—ალემანების მეფე ხონოდომარი ტყვედ ჩაუვარდა რომის იმპერატორ იულიანეს 357 წ. ამ „არელ რაინდს“ უხვად აღმოაჩნდა თავის დამცირების ნიჭი. იგი ყოველგვარი დაკნინებითა და მონური მორჩილების გამოცხადებით ცდილობდა შეენარჩუნებინა სიცოცხლე.

ამიან მარცელინი „ისტორიაში“ სწერს, რომ მეტად მკვეთრად განირჩეოდა შეშინებული და გაფითრებული ტყვე ხონოდომარი „იმ ხონოდომარისაგან, რომელმაც შეასრულა ამდენი მხეცური, უბოროტესი და უსაშინელესი ქმედობანი. აფრობდა გალიის (გადამწვარი ქალაქების) ნანგრევებზე და მძვინვარედ ემუქრებოდა (რომაელებსო)“².

აი ეს „ლომი“ ხონოდომარი დაპატარავდა ტურამდე. „დაეცა მიწაზე იულიანეს წინაშე და ევედრებოდა შეწყალებას თავის ტომის ენაზე“³.

„გმირად“ წოდებული ხონოდომარი სულიერად მაშინათვე მოკვდა იულიანეს წინაშე, ხოლო ფიზიკურად ცოტა უფრო გვიან რომის ტყვეთა ბანაკში.

იგივე ალემანების მეორე მეფე სუომარი 358 წ. რომის იმპერატორ იულიანეს მუხლებზე დაჩოქილი სთხოვდა ზავს.

რაც შეეხება მოწინააღმდეგის მხარეზე გადასვლას და ღალატს საკუთარი ქვეყნისადმი, არც ეს ყოფილა იშვიათი მოვლენა ძველი გერმანელების ისტორიაში.

ასე, მაგ. საკუთარ ხალხს უღალატა და რომაელების, ე. ი. მტრის მხარეზე გადავიდა ჩვენთვის უკვე ცნობილი არმინიუსის სიმამრი სეგესტი. იგი უალრესად დიდი ავტორიტეტით სარგებლობდა. სტრაბონი თავის „გეოგრაფიაში“ სწერს: „არმინიუსის სიმამრი სეგესტი თავიდანვე არ ეთანხმებოდა მის შეხედულებას და როგორც კი დრო იხელთა რომაელების მხარეზე გადავიდა“-ო⁴.

ტაციტის ცნობის მიხედვით, საკუთარ ხალხს უღალატა და რომაელების მხარეზე გადავიდა სევე-მარკომანთა კავშირის ბელადი მარობოდაც, დაახლო-

¹ В. С. Сергеев „Очерки по истории древнего Рима“ ნაწ. II. გვ. 747.

² Аммиан Марцелин „История“, წიგნი 16, თავი—12, §—61.

³ Аммиан Марцелин „История“, წიგნი 16, თავი—12, §—65.

⁴ Страбон „География“, წიგნი VII, თავი 1, 4.

ებით 19 წ. ახ. წ. ეს მარობოდა რომის იმპერატორ ტიბერის სწერდა: „მრავალი ტომი მიწვევდა თავისთან ოდესღაც ასე განთქმულ მეფეს, მაგრამ მე უპირატესობა მივეცი რომაელებთან მეგობრობასო“¹.

ტიბერიუსმა—ისარგებლა ამ შემთხვევით და მიიწვია იგი იტალიაში, სადაც მან 18 წელიწადი დაჰყო და სადაც იგი ხელგაშლილი ოპოზიციონერობა სამშობლოს ღალატის ფასით. არმინიუსი მარობოდის პირდაპირ უწოდებდა სამშობლოს მოღალატეს².

რომაელებმა იცოდნენ ციხის შიგნიდან გატეხის ფასი და არ ზოგავდნენ ფულსა და საჩუქრებს გერმანელი მოღალატეების მოსასყიდად. კელტიზირებული გერმანული ტომის ტრევერების ბელადი ტუტორი ბატაეთა ბელადს ცივილისს ეუბნება:

„ფული და საჩუქრები, —ერთადერთი საშუალება გერმანელების გადაბირებისათვის თავიანთ მხარეზე, —რომაელებს დიდი რაოდენობით გააჩნიათო“³. ასეთია ორი ათასი წლის წინადროინდელი თვითღიარება გერმანელი „ფიურერისა“, საკუთარ თანაოქალაქეთა სამშობლოს ღალატისადმი მისწრაფებაზე. რაც შეეხება ძარცვა-გლეჯას, ეს თვისება ისტორიის სარბიელზე თავიანთ გამოჩენისთანავე თან მოიტანეს გერმანელებმა და იგი არა მარტო შეინარჩუნეს დღემდე, არამედ უფრო განავითარეს თეორიულად და პრაქტიკულად. სხვა ხალხების ჩაგვრა, მათი განადგურება, მათი გადაქცევა მონებად და მუშაპირუტყვებად, მათთვის მათი შრომით შექმნილი მთელი ავლადიდების წართმევა, დღეს „დასაბუთებულია“ ჰიტლერის მესამე იმპერიაში ფაშისტური იურისპრუდენციისა და კაცთმოძულე ფილოსოფიის უკანასკნელი „მიღწევებით“. ეს დასაბუთებანი, მისი ევარიანტების სიმრავლის გამო, სხვადასხვა სახელწოდებით ჩნდებიან გერმანიის პრესაში, რადიოში და უნივერსიტეტების კათედრებზე, ხან „ჰანგერმანიზმის“, ხან „რასების არიული თეორიის“, ხან ევროპის „ახალი წესრიგის“ სახით და სხვ.

ყველა ამ, ხერხემლის ტვინით შექმნილი „იშვებისა“ და „თეორიების“ მიზანი ერთია. „დასაბუთონ“ სხვა ხალხების გაყვლეფისა და ფიზიკური მოსპობის „კანონიერება“.

ძველი გერმანელების პროფესიონალობა ძარცვა-გლეჯაში უხვი ისტორიული ფაქტებით დასტურდება.

იულიუს ცეზარი გერმანელთა ერთერთი ტომის—სუვამბრების—შესახებ, რომელთანაც შეტაკება მოუხდა მის ჯარებს, 53 წ. ძვ. წ., სწერს: ისინი, „იზიდავდათ რა მათი ნაღავლი, მიდიოდნენ უფრო შორსა და შორს: არც ჭაობსა და არც ტყეს არ შეეძლო დაკავება ამ ხალხისა, დაბადებულებისა და გაზრდილებისა ომსა და ძარცვაშიო“⁴.

კომენტარები ზედმეტია. ცეზარი პირდაპირ სწერს, რომ გერმანელ ბარბაროსებს ვერ აკავებდა ვერც ჭაობი და ვერც ტყე: ერთი სიტყვით ისინი მზად იყვნენ ცხრა მთას იქით წასულიყვნენ, თუ კი იქ რაიმე საძარცვი ეგულებოდათ. ეს იყო მათთვის არა შემთხვევითი მოვლენა, არამედ ისინი იბადებოდნენ და იზრდებოდნენ ამ ვითარებაში.

ტაციტი თავის „გერმანიაში“, ახასიათებს რა გერმანელთა ერთერთ ტომს,

¹ П. К. Тацит „Анналы“. წიგნი II, თავი—63.

² იქვე. წიგნი II, თავი—45.

³ Тацит „История“. წიგნი IV, თავი—76.

⁴ Цезарь „Записки о галльской войне“, წიგნი VI, თავი—35.

— ხატებს სწერს: მათ — საერთო წესად აქვთ, რომ ხატტი „როგორც კი მი-
აღწეეს ჰაბუკობის ასაკს უშვებს თმასა და წვერს და იმ დრომდე არ იცვლის
ამ გარეგნობას, რომელიც მოწმობს მის მიერ დადებულ აღქმასა და გმირობის
ვალდებულებაზე, ვიდრე არ მოჰკლავს მტერს. მხოლოდ სისხლისა და სამხედრო
ნადავლის მოპოვების შემდეგ იხსნიან ისინი სახეს, სთვლიან რა, რომ მათ მხო-
ლოდ მაშინ გადაიხადეს თავიანთი დაბადების ფასი და გახდნენ ღირსნი თავი-
ანთი სამშობლოსა და მშობლებისა. მშიშრებსა და არა მეომრებს ასეთი საში-
ნელი გარეგნობა კვლავ რჩებათ“¹.

ამ ე. წ. „მშიშარებსა და არა მეომრებს“ იმიტომ უნდა ევლათ გასაქ-
რევი თმითა და წვერით, რომ ყველას საშუალება ჰქონოდა უბრალო შეხედვი-
თაც კი გამოეცნოთ ეს „უღირსი“ (!) „ლაჩარი“ (!) და „არა მკვლელი“ (!)
გერმანელი. აი როგორი იყო საზოგადოებრივი მორალი გერმანელ ბარბარო-
სებში, აი როგორ აღზრდას ლებულობდნენ ხატტი ახალგაზრდები. ვიდრე არ
ჩაიდნენ მკვლელობასა და ძარცვა-გლეჯას, მანამდე ვერ გახდები სამშობლოსა და
მშობლების „ღირსეულ-შვილათ“. აი მათი დევიზი. ნუთუ ამაზე მხეცური და
ბარბაროსული რამ კიდევ შეიძლება მოიძებნოს მსოფლიო ისტორიაში? — აი რა
ისესხეს ფაშისტებმა თავიანთი წინაპრებისაგან და აი რას აიღულებენ ისინი
მათში. ეს კიდევ არაფერი, უფრო მეტ განცვიფრებას ის გარემოება იწვევს,
თუ როგორი გამბედაობით და ნამდვილი გერმანული უსირცხვილობით „ამართ-
ლებდნენ“ და „ასაბუთებდნენ“ ძველი გერმანელი ბარბაროსები ამ აშკარა
უდანაშაულოთა მკვლელობასა და ძარცვა-გლეჯას.

გერმანელების შეხედულებითო, სწერს ცეზარი, „ყაჩაღური თავდასხმა, თუ
კი იგი სწარმოებს მოცემული ტომის ტერიტორიის გარედ, არ ითვლება სირ-
ცხვილად. გერმანელები მის აუცილებლობას იმით ასაბუთებენ, რომ მას
სთვლიან, როგორც ახალგაზრდობის გავარჯიშების, ისე უქმად ყოფნის საწი-
ნააღმდეგო საშუალებად“². ამრიგად, ყაჩაღობა და ძარცვა-გლეჯა ძველ გერ-
მანელებში არა მარტო კანონიერ მოვლენად ყოფილა ჩათვლილი, არამედ იგი
აღზრდისა, გავარჯიშებისა და უქმად ყოფნის საწინააღმდეგო საშუალებადაც
ყოფილა მიჩნეული. „ივარჯიშე სხვის ძარცვა-გლეჯასა და მკვლელობაში, უქმად
არ იყო“, ასეთი ყოფილა ძველი „არიელების“ ლოზუნგი. თუ კი მათ თვითონ
ებადათ რამე, მას სასტიკად უფრთხილდებოდნენ³. სადღაა აქ პატიოსნური
შრომა? ნუთუ იგი არ გამოდგება გავარჯიშებისა და უქმად ყოფნის საწინააღმ-
დეგო მეთოდად და ალალი ლუქმა პურისა და ცხოვრების საშუალებად? ძველი
გერმანელი ვიკინდარები, მიჩვეულნი მკვლელობას, ძარცვა-გლეჯასა და სხვისი
ნაშრომით ცხოვრებას, შრომასა და ოფლს სთვლიან სირცხვილად. აი რას
სწერდა ამის შესახებ ისტორიკოსი ტაციტი ამ 19 საუკუნის, უფრო ზუსტად
1844 წლის წინათ თავის „გერმანიაში“. გერმანელს უფრო „ადვილად დაარწ-
მუნებ გამოიწვიოს ბრძოლაში მტერი და მიიღოს ქრილობა, ვიდრე იმაში,
რომ მოხნას მიწა და უცადოს მოსავალს; უფრო მეტიც — ისინი სთვლიან სი-
ზარმაცედ და სიმხდალედ ოფლით მოპოვებული იქნას ის, რის მოპოვებაც შეიძ-
ლება სისხლითო“⁴.

ფიქრობთ, რომ ახლანდელმა გერმანელმა ბრიყვებმა, მიუხედავად თავი-

¹ ტაციტ „Германия“ თავი — 31.

² Цезарь „Записки о галльской войне“ წიგნი VI, თავი — 23.

³ ტაციტ „Германия“, თავი 31.

⁴ იქვე, თავი 14. (ხაზი ჩემია. მ. ა.).

ანთი გასაოცარი სითამამისა, მაინც ვერ უნდა გაბედონ, ძველი გერმანელების ამ შეგზნელი დახასიათების გამო, ტაციტთან დაინახონ „კომინტერნის პროპაგანდა“ ან „მოსკოვის ხელი“, როგორც ამას ისინი ხშირად „აღმოაჩენენ“ ხოლმე თავიანთთვის არა სასურველ მოვლენებსა და ფაქტებში. ამ შემთხვევაში ფაშისტები იძულებულნი იქნებიან დროსა და სივრცეს მაინც გაუწიონ ანგარიში და კომინტერნს არ მიაწერონ დაბადებამდე 19 საუკუნით აღრე მოქმედება.

ტაციტის და სხვა ისტორიკოსების ეს წიგნები, რომლებშიაც ძველი გერმანელები ასე შავად არიან წარმოდგენილნი, მრავლად მოიპოვებიან მსოფლიოს ყველა განათლებული ხალხების ბიბლიოთეკებში. სწორედ ამიტომ მას ვერ მიჩქმალავს და ვერც შესცვლის დღეს, ვერც ზრდა დაუშთავრებელი მაიმუნის, კაცუნია კოკლი ჰებელსის პროპაგანდა და ვერც ცრუპენტელა როზენბერგის ფილოსოფია.

ფაქტი ფაქტად რჩება, რომ ძველი გერმანელები ტაციტის მიხედვით ერიდებოდნენ და თავილობდნენ კიდევ ბუნებასთან ბრძოლას, ე. ი. პატიოსნურ შრომას, ოფლის დაღვრას. მათ, იმავე ტაციტის მიხედვით, უფრო ეხერხებოდათ ბუნებასთან ბრძოლის მაგიერ სხვა ხალხებთან ბრძოლა, ხოლო შრომაში ოფლის დაღვრის მაგიერ — ბრძოლაში სისხლის დაღვრა.

მიუხედავად ომისა და ბრძოლის ასეთი სიყვარულისა, როგორც ზევით ვნახეთ, ამ ომებიდან ძველი გერმანელები უფრო ხშირად თვითონვე გამოდიოდნენ მიზეზები და დამარცხებულები.

ჰიტლერელ ფაშისტებს დღეს, უფრო მეტად ვიდრე ძველ გერმანელ ბარბაროსებს, ურჩევნიათ ომითა და სიკვდილათ მოიპოვონ ის, რაც ოფლითა და შრომით მოიპოვება. ამისათვის დაანთეს მათ ახალი მსოფლიო ომის ხანძარი, მაგრამ მოიპოვეს მხოლოდ მილიონობით სამარე.

როგორც ვხედავთ, ძველი გერმანელების ზემოაღნიშნულ დახასიათებაში არავითარი დადებითი და სახარბიელო არ მოიპოვება. ყველა პატიოსანი გერმანელი შეეცდებოდა ძველი გერმანელების ეს სათაკილო მხარეები მიეჩქმალა და ისინი ატავიზმის ნაშთად ჩაეთვალა. ფაშისტი გიჟები კი სწორედ ძველი გერმანელების ამ ატავისტური თვისებებით არიან აღტაცებულნი. ისინი ამ ძარცვა-გლეჯისა და მკვლელობის „მემკვიდრეობით“ გერმანული ავადმყოფობის განვითარებას ყოველნაირად უწყობენ ხელს, არა მარტო რადიოთი, პრესითა და გერმანიის უნივერსიტეტების კათედრებით, არამედ ტანკებითა და თვითმფრინავებით, არტილერიითა და მილიონობით გერმანელი ჯარისკაცების სისხლითაც. ასეთია ძველი და ახალი მძარცველების ურთიერთობა და მსგავსება.

ერიდებოდნენ რა პატიოსნურ შრომას, ძველი გერმანელები მთელ თავიანთ დროს, ომიდან თავისუფალს, უქმადყოფნასა, ნადირობასა და ქეიფობაში ატარებდნენ. ამის შესახებ ტაციტი სწერს: „როდესაც ისინი ომში არ მიდიან, მაშინ მთელ თავის დროს ატარებენ ნაწილობრივ ნადირობაში, ხოლო უფრო მეტს (სრულ) უქმადყოფნაში, ეძლევიან რა ძილსა და საკმელს, ისე რომ (მათგან) ყველაზე ძლიერი და მეომარი არაფერს არ აკეთებენ“¹.

როგორც ვხედავთ, ტაციტის მიხედვით ძველ გერმანელ ბარბაროსებს შემდეგი სამი მთავარი ცნება ჰქონიათ: ძილი, წართმევა, საკმელი. მუსიკის მაგიერ ღრეობის დროს ისინი იოლად მიდიოდნენ და სტკებოდნენ საკუთარი

¹ იხ. „Германия“ თავი XV.

ღრიალით. ღვინოს კი სრულიად არა ხმარობდნენ. არც თვითონ მოჰყავდათ იგი და არც მისი იმპორტი იყო დაშვებული. ამის შესახებ ცეზარი სწერს: „ღვინის შეტანას თავიანთთან ისინი საერთოთჱ ჰკრძალავენ, რადგანაც ფიქრობენ, რომ ღვინო ანაზებს ადამიანს და ხდის მას შრომისათვის (წაიკითხეთ ძარცვისათვის. მ. ა.) უუნაროს“¹.

ასეთია მოკლედ ძველი გერმანელების დახასიათება. ჩვენ ვნახეთ უტყუარი ისტორიული ფაქტების ანალიზის საფუძველზე, რომ ძველი გერმანელები ისეთი სრულქმნილნი და კეთილშობილნი როდი ყოფილან გონებისა და მორალის სფეროში, როგორც ამას ფაშისტები გამჟალებლები ცდილობენ წარმოგვიდგინონ. ჩვენ ვნახეთ აგრეთვე, რომ ძველი გერმანელები ისეთი მამაცი და უძლეველნი როდი ყოფილან ბრძოლის ველზე, როგორც ამის დახატვას იკრევ ფაშისტები ცდილობენ. ჩვენ ვნახეთ, ისიც, რომ ნაქები ძველი გერმანელი რაინდები და ჯარები არა ერთხელ იყვნენ განადგურებულნი რომის ჯარების მიერ, მარიუსისა და ცეზარის, დრუსისა და იულიანეს დროს. მაგრამ შემდეგში, ძირითადად შინაგანი მიზეზებით, რომის სახელმწიფოს დასუსტებამ, შესაძლებლობა მისცა გერმანელ ბარბაროსებს რევანშის აღებისა და წარმატებისა რომის წინააღმდეგ ბრძოლებში. ენგელსი სწერს: „მეხუთე საუკუნის დასასრულს არაქათ გამოღეული, სისხლდაცლილი და უმწეო რომის იმპერია სრულიად კარებგაღებული იყო გერმანელებისათვის“².

აი სწორედ ამ გარემოებით და არა გერმანელთა განსაკუთრებული სიმაძიციით და უძლეველობით, როგორც ამაზე ფაშისტები გაჰყვირიან, აიხსნება ის გარემოება, რომ მეხუთე საუკუნეში გერმანელებმა შესძლეს აეღოთ და გაეძარცვათ თვით ქალაქი რომი.

პირველად რომის აღება და გაძარცვა შესძლო გუთების მეფე ალარიხმა 410 წლის 14 აგვისტოს. რომის მაღალი კლასების დემორალიზაციის გამო—რავენადან დაწყებული ვიდრე რომამდე—სწერს პროფესორი სერგეევი—გუთების ბელადს თითქმის არ შეხვედრია არავითარი წინააღმდეგობა³. რომის აღება ალარიხს გაუადვილეს გერმანელმა მონებმაც, რომელნიც 40 ათასი კაცის რაოდენობით ალარიხის მხარეზე გადავიდნენ, როგორც კი ეს უკანასკნელი რომის კარიბჭესთან მივიდა.

რომის დაცემაში დიდი როლი ითამაშა იმანაც, რომ ქალაქი არ იყო მომარაგებული სურსათით და არ იყო მზად ხანგრძლივი ალყისათვის. მაშინდელი მწერალი იერონიმე (335—420) სწერს: „რომი დაიღუპა არა იმდენად მახვილისაგან, რამდენადაც შიმშილისა და ავადმყოფობისაგან, დამშეულთა უგუნურება ყოველგვარ საზღვრებს გასცილდა: ერთმანეთს გლეჯდნენ, დედა არ ზოგავდა ძუძუთა ბავშვს და მისი წიაღი კვლავ იღებდა იმას, რაც მან შობაო“⁴.

აი რა პირობებმა გაუადვილეს ალარიხს რომის აღება. ალარიხმა რომიდან წაიღო დიდძალი სიმდიდრე და წაიყვანა ტყვეები. მათ გამოსყიდვაში შემდეგ ალარიხმა მიიღო 5 ათასი გარვანქა ოქრო, 30 ათასი გირვანქა ვერცხლი, 3

¹ Цезарь „Записки о галльской войне“, წიგნი IV, თავი—2.

² ენგელსი, „ოჯახის, კერძო საკუთრებისა და სახელმწიფოს წარმოშობა“ 1932 წ. გვ. 175

³ В. С. Сергеев. „Очерки по истории древнего Рима“, ნაწილი II, გვ. 755.

⁴ იქვე

ათასი ძვირფასი ძოწეულის ტანსაცმელი, 4 ათასი აბრეშუმის კამზოლი, 3 ათასი გირვანქა პილპილი და სხვა¹.

პატივმოყვარე „არიელს“ — ალარიხს, დღევანდელი ეფრეიტორის მსგავსად, ფართო მასშტაბის გეგმები ჰქონდა. მას განზრახვა ჰქონდა დაეპყრო კამპანია, სიცილია, და შემდეგ გადასულიყო აფრიკაში. მაგრამ უიღბლო „ფიურერს“ ბედმა უმუხთლა, მალე მიიცვალა. იგი დაკრძალეს მდინარე ბუზენტის ფსკერზე გათხრილ საფლავში და დიდძალი ნაძარცვი სიმდიდრე თან ჩაატანეს.

მონათა მრავალრიცხოვანი არმია კი, რომელმაც გათხარა ალარიხის საფლავი, იმის შიშით, რომ არ გაეცათ ამ მდიდარი სამარის აღგიომდებარეობა — ამოწყვეტილ იქნა უკლებლივ. ასეთი გულუხვნი იყვნენ ძველი გერმანელი ბარბაროსები არა მარტო სხვის ქონებაზე, არამედ სხვის სიცოცხლეზედაც.

455 წლის 2 ივნისს გერმანელებმა კვლავ აიღეს რომი. ამჟამად იგი აიღო ვანდალთა მეფე გენზერიხმა. გენზერიხმა აღებისთანავე დაიწყო მსოფლიო ქალაქის განადგურება და გაძარცვა. „იგი გრძელდებოდა — სწერს მარქსი — 14 დღეს და გაცილებით გადააქარბა ალარიხის მიერ მის გაძარცვასო“².

მარმარილოს დიდ ქალაქს ასეთი განადგურება არ ენახა თავისი ათასწლოვანი ისტორიის მანძილზე. ვანდალებმა რომის დანგრევისა, გაძარცვისა და აოხრების დროს მოსპეს და განადგურეს საუკუნეთა განმავლობაში დაგროვილი მსოფლიო კულტურის უმნიშვნელოვანესი შედეგები. სამაგიეროდ მათ ისტორია „გამადიდრეს“ მხოლოდ სიტყვა „ვანდალიზმით“, როგორც ველურობისა და კულტურულ ფასეულობათა უმოწყალო განადგურების ადევნატური სინონიმით.

ვანდალთა მიერ რომის განადგურებასა და ამით გამოწვეული მსოფლიო კულტურის მნიშვნელოვანი ძეგლების დაღუპვას, ისტორიაში ვერ შეედრება ვერც ქალაქ ბაბილონის აღგვა პირისაგან მიწისა ასირიის მრისხანე მეფე სანხერიხის მიერ 689 წელს ძვ. წ. და ვერც კართაგენის გადაწვა 146 წ. (ძვ. წ.), რამდენადაც ამ ქალაქებში იმდენი დასანგრევი და დასაქარბავი მსოფლიო კულტურისა და მეცნიერებისათვის არ იყო, რამდენიც რომში.

საშუალო საუკუნეებსა და ახალ დროსაც არ ახსოვს ვანდალთა მიერ რომის განადგურებასთან შესადარი ფაქტი — თვით უკანასკნელ ხანებამდე, ვიდრე ეფრეიტორის ისევ გერმანულმა ჯარებმა და მოიერიშეებმა არ დაიწყეს მათ მიერ ოკუპირებული ქვეყნების კულტურის განადგურება გაცილებით უფრო ვანდალურად, ვიდრე ეს თვით იმ ძველ ვანდალებს შეეძლოთ ექნათ.

ყოველივე აქედან აშკარაა, თუ რამდენად სამართლიანი იქნებოდა, რომ გერმანელი ფაშისტები მსოფლიო კულტურის შექმნის მაგიერ, მსოფლიო კულტურის განადგურების პრეტენზიას აყენებდნენ. ერთადერთი საკითხი, სადაც ფაშისტების მტკიცებას ლოგიკა და ფაქტები არ უმტყუნებდნენ, სწორედ ამ უკანასკნელი პრეტენზიის დასაბუთება იქნებოდა.

ძარცვა-გლეჯის მიზნით განუწყვეტელი ომების წარმოების დროს ძველ გერმანელებს ზოგჯერ უვარდებოდათ სრულიად უდანაშაულო ადამიანები ტყვეებად. ამ ტყვეებს ისინი ნამდვილი ბარბაროსული წამებით ჰკლავდნენ. ასე, მაგ., კვინტილი ვარის განადგურების დროს არმინიუსმა ტყვედ ჩაგდებული რომაელი ტრიბუნები და ცენტურიონები მსხვერპლად შესწირა მახლობელ ქა-

¹ იქვე.

² K. Маркс, „Хронологические выписки“ (იხ. ეფრ. „Вестник древней истории“ 1939 წ. № 2, გვ. 12).

ლაში ბარბაროსთა საკურთხეველებს, ხოლო რიგითი რომაელი ჯარისკაცები ჩამოახრჩო¹.

ბატავთა ბელადმა ცივილისმა კი, როდესაც მან ალყითა და შიმშილით აიღო რომაელთა ბანაკი, თავის მცირეწლოვან შვილს,—სწერს ტაციტი,—მიჰგვარა რამოდენიმე ტყვე, რომელთაც ეს უკანასკნელი იყენებდა სამიზნედ თავისი ისრისა და სასროლი შუბისათვის².

მაგრამ იმასთან შედარებით, რასაც ფაშისტი კანიბალისტები ღლეს უშვრებიან ტყვე წითელარმიელებს, ძველი გერმანელების სიმკაცრე მხოლოდ „მოწყალებად“ ჩაითვლება. ფაშისტებმა ამ „საგმირო“ და „სასახელო“ საქმეებში, მრავალჯერ გადააქარბეს ყველა არმინიუსებსა და ცივილისებს, გენზერინებსა და ალარიხებს. მეოცე საუკუნის პროკლუსტემ ძველ მითოლოგიაში მოცემულ ჯოჯოხეთზე უარესი წამების ფორმები შეჰქანა.

ჰიტლერმა უნდა იცოდეს, რომ აღმართს დაღმართიც მოსდევს და, როგორც ძველი ბერძნები ამბობდნენ, „ხშირად მოკლე სიაშოვნება გრძელ მწუხარებას ბადებს“. მან არც გერმანული ანდაზა უნდა დაივიწყოს, რომ „ბედი ქიქსავით ადვილად იმსხვრევა“.

მაგრამ ვიგინდარა ჰიტლერი ისტორიასა და ისტორიის სიბრძნეს როდი უწევს ანგარიშს, სანამ ეს ისტორია თვით მას არ გაუწევს ანგარიშს. და მაშინ, და მხოლოდ მაშინ ამ მოახლოებული შურისგების დროს, მიხვდება ავსტრიელი კერბერი, რომ არც ისტორიის და არც საბჭოთა ხალხს არაფერი არ ჰყვარებიათ ნისიად. საშინელი და მძვინვარე იქნება შურისგება. ჰიტლერის გერმანიის ამ განკითხვის ჟამს ყველაფერი გახსენებული იქნება: მილიონობით სრულიად უდანაშაულო საბჭოთა ადამიანების სისხლიც, ჰიტლერელების მიერ მოწყობილი საბჭოთა ბავშვების იროდისებური ყრმათა მუსვრაც, მათ მიერ რესტავრირებული ძველი სპარტული სკრიპტიაც, პირისაგან მიწისა აღგვილი ბაბილონიც და დამწვარი კართაგენიც.

იმ წამების უსაშინელეს ფორმებს, რომელიც ფაშისტებმა ხელოვნებად და გამოგონებად აქციეს, თვით ფაშისტი ფიურერებზე, ჯოჯოხეთის ამ უსაშინელეს მოციქულებზეც გამოიყენებენ. მათ აგემებენ საკუთარი ქმნილების ნაყოფს.

მათ სახრჩობელას ღრუბლებზე დაჰკიდებენ, მათ ათრევენ ქვეყნის გათავებამდე და მეხითაც დასწვავენ.

¹ ტაციტ, „Анналы“, I, 61.

² ტაციტ, „История“, IV, 61.

თეოკა მიხეილის-ძე დოსტოევსკი გეგანადავის წინააღმდეგ

არა მგონია 1942 წლის სექტემბერში საჭირო იყოს იმის მტკიცება, რომ გერმანია რუსი ხალხის, რუსული კულტურის უბოროტესი მტერია. ამას მოწმობს არა მარტო ყველა ცნობილი, გამოქვეყნებული ოფიციალური დოკუმენტები, სადაც გერმანიის სარდლობა ბრძანებას აძლევს თავის ჯარისკაცებსა და ოფიცრებს შეუბრალელად მოსპონ რუსი ხალხი, რუსული კულტურა. ამას მოწმობს ჰიტლერელთა საზიზღარი საქმენი, რომელთაც გაუგონარი საშინელი დანაშაულებათა ჩადენით სახელი გაუტეხეს გერმანელ ხალხს, რომელთაც მოსპეს და გაანადგურეს სსრ კავშირში რუსული კულტურის უამრავი ძეგლები: ქალაქები და სოფლები, მუზეუმები და ბიბლიოთეკები, თეატრები და კულტურის სასახლეები. ჰიტლერელებმა წაბილწეს და სკადეს სრულიად მოესპოთ ისანია პოლიანა—დიდი რუსი მწერლის ლ. ნ. ტოლსტოის ძეგლი,—სახლები მუზეუმები პ. ი. ჩაიკოვსკისა კლინში და ნ. ა. რიმსკი-კორსაკოვისა ტიხვინში, ა. პ. ჩეხოვის ცხოვრების ძეგლები ისტრასა და იალტაში, წაბილწეს დიდი უკრაინელი მწერლის ტ. გ. შევჩენკოს საფლავი.

სხვას რას უნდა ველოდეთ იმ მხეცისაგან, რომელმაც მკვდრებით აღადგინა ყველაზე ბილწი „ძველ-გერმანული“ ზნეჩვეულებანი: საშინელი ქელები სტალინგრადთან, სადაც გერმანელებმა ტყვე წითელარმიელები დახოცეს, რათა ცხელი სისხლის ფილა დაეღლიათ,—აი ნამდვილი გამოხატულება ჰიტლერელ „არიელთა“ მთელი რაობისა!

საიდანღა გაუჩნდათ უცრად ჰიტლერელებს ასეთი „სიყვარული“ თედორე მიხეილის ძე დოსტოევსკისადმი, რომელსაც ისინი თავიანთ ფურცლებსა და სხვა „ლიტერატურულ ნაწარმოებებში“ გენიალურ წინასწარმეტყველს, უდიდეს რუს მწერალს უწოდებენ? რამ მისცათ მათ საბაბი მიტმასნებოდნენ ამ რუს მწერალს და საქმე ისე დაეხატათ, თითქოს იგი მათ ენათესავებოდეს? რით იზიდავს მათ დოსტოევსკი?

თ. მ. დოსტოევსკის გენიალურ რუს მწერალთა შორის განსაკუთრებული ადგილი უჭირავს. მან თავისი ლიტერატურული კარიერა დაიწყო 40-იან წლებში ისეთ მწერალთა წრეში, როგორიც იყვნენ ბელინსკი, ნეკრასოვი, ე. ი. მაშინდელი დროის რუსეთის დემოკრატიის საუკეთესო წარმომადგენელთა წრეში. მისი მოთხოვნა „ღარიბი ხალხი“ რუსეთის საზოგადოების მოწინავე ნაწილმა დემოკრატიის ნათელ მისწრაფებათა გამოხატულებად მიიღო. თვით დოსტოევსკი იმ დროს მონაწილეობას ღებულობდა ბუტაშევინ-პეტრაშევსკის არა-ლეგალური რევოლუციური წრის კრებებში. ამ წრის წევრები სენ-სიმონის, ფურიეს უტოპიური სოციალიზმის იდეათა გამტარებელნი იყვნენ და ზოგიერთი მათგანი (სპეშნევის წრეში) მარქსისა და ენგელსის „კომუნისტურ მანიფესტს“ იცნობდა. 1849

წლის მაისში დოსტოევსკი პეტრაშევცელთა არალეგალური წრის სხვა წევრებთან ერთად დააპატიმრეს და სიკვდილით დასჯა მიუსაჯეს. მას სიკვდილით დასჯის წესჩვეულებათა ინსცენირება მოუწყვეს: სხვა მსჯავრდებულებთან ერთად იგი ეზაფოტზე გამოიყვანეს, სუდარი გადააცვეს და ჯარისკაცებმა თოფი დაუმიზნეს. მაგრამ დოსტოევსკი სიკვდილით არ დაუსჯიათ. სიკვდილით დასჯა მას ოთხი წლის კატორღით შეუცვალეს.

არ შეიძლება ითქვას, რომ ამ დროისათვის უკვე მთლიანად ჩამოყალიბებული იყო დოსტოევსკის პოლიტიკური შეხედულებანი, მაგრამ იგი დიდად თანაუგრძნობდა რუსეთის დემოკრატიზაციას. სწორედ ამიტომ კითხულობდა იგი თავის ნაცნობებს შორის ბელინსკის ცნობილ წერილს გოგოლისადმი. თუ ახლანდელი დროის ტერმინოლოგიის მიუხედავრეცხვით დოსტოევსკის პოლიტიკურ შეხედულებებს, შეიძლება გვეთქვას, რომ დოსტოევსკი თანაუგრძნობდა უტოპიურ სოციალიზმს და თავისი დროის დემოკრატიულ მოძრაობას.

კატორღამ და შემდეგ სემიპალატინსკში გადასახლება მ დოსტოევსკი ფიზიკურად და სულიერად გასტეხა. მისი ავადმყოფობა—იგი ეპილეფსიით იყო დაავადებული—გაძლიერდა სიკვდილით დასჯის წესჩვეულებათა შესრულებისას მიღებული განცდის დროს, შემდეგ კი საპატიმროში; მისმა ნერვიულობამ კიდევ უფრო იმატა. მაგრამ კატორღასა და გადასახლებაში მისი ყოფნის ყველაზე მძიმე შედეგი იყო სულიერად მოტეხა. დიდმა მატერიალურმა გაჭირვებამ, რომელიც მან ამის შემდეგ მრავალი წლის განმავლობაში გადაიტანა, კიდევ უფრო დატანჯა დოსტოევსკი, გააწამა იგი, დაამახინჯა სულიერად. მის ლიტერატურულ ნაწარმოებთა თემად გახდა ტანჯვა, დამცირებულთა და შეურაცყოფილთა მძიმე მდგომარეობიდან გამოსავლის მწვავე ძიება. მაგრამ მან ვერ ჰპოვა ეს გამოსავალი იმიტომ, რომ დაჰკარგა ამ გამოსავლისაკენ მიმავალი მიმართულება. მან შესწყვიტა რევოლუციისადმი რწმენა და ეს იყო მთელი მისი ცხოვრების უდიდესი ტრაგედია, უდიდესი უბედურება. ამან გამოიწვია მეგობრებთან მისი კავშირის გაწყვეტა. რეაქციონერები—კატკოვი, თავადი მეშჩერსკი და სხვები ხარბად ეწაფებოდნენ ყოველ მის წამოწმადენს, ყოველ მის ფრაზას, რომელიც მიმართული იყო რადიკალური რევოლუციური მოძრაობის წინააღმდეგ და თავიანთ ქსელში ითრევდნენ.

დოსტოევსკიმ დასწერა მთელი რიგი უდიდესი ლიტერატურული ნაწარმოებები, რომელთაც მას მსოფლიო სახელი მოუხვეჭეს: „დანაშაული და სასჯელი“, მოგვიანებით—„ქაჯები“, „ძმები კარამაზოვები“. თავისი ანტირევოლუციური მსოფლმხედველობა მან განსაკუთრებით „მწერლის დღიურში“ განავითარა.

რასაკვირველია, დოსტოევსკი იცნობდა არა მარტო ნეჩაევშინით გატაცებულ უარყოფით ტიპებს. 60-იანი წლების დასასრულისა და 70-იანი წლების დასაწყისის რევოლუციური რაზნოზინცული ინტელიგენციის მოძრაობამ უკვე მაშინ მოგვცა ხალხის საქმისათვის უალრესი თავდადების მაგალითები. დოსტოევსკიმ არა თუ არ გვიჩვენა ისინი: მან დაამახინჯა რუსეთის ინტელიგენციის სახე, მან ცილი დასწამა მის საუკეთესო ნაწილს. იგი ავადმყოფური, გვემული გაშმაგების დროს სწევდა ყველაფერს, რასაც ახალგაზრდობაში თაყვანს სცემდა, თუმცა შინაგანი ხმა მუდამ ეკამათებოდა მას მთელი მისი ცხოვრების მანძილზე. მისი ნაშრომი „Бесы“ უალრესად რეაქტიული ნაწარმოებია, რომელმაც რუსეთის ინტელიგენციის საუკეთესო, მოწინავე ნაწილი მრავალი ათეული წლით აამხედრა მწერლის წინააღმდეგ.

დოსტოევსკის მიერ თავისი ახალგაზრდობის იდეალების უარყოფას მეტად კრიტიკულად შეხვდა რუსეთის საზოგადოების მოწინავე ნაწილი, რომელსაც იგი მუდამ მიაჩნდა დიდი და თავისებური ლიტერატურული ნიჭის მქონე მწერლად. მაგრამ დოსტოევსკი იყო და რჩება, ყველა მისი ნაკლით, ნამდვილი რუსი მწერალი, რომელსაც თავისი ხალხი უყვარდა ტყუილად ცდილობენ ამჟამად ფაშისტები იგი თავისი კაცთმოძულე, საზიზღარი მიზნებისათვის გამოიყენონ.

* * *

ჯერ კიდევ მანამდე, სანამ ჰიტლერელები მსოფლიოს დაპყრობისა და საზიზღარი მონათმფლობელური „წესრიგის“ დამყარების მიზნით თავის მტაცებელურ ლაშქრობას დაიწყებდნენ, ისინი ცდილობდნენ ამოეკრიფათ დოსტოევსკის ნაწარმოებებიდან ისეთი რამ, რაც დასაბუთებას მისცემდა მათ პრეტენზიას მსოფლიო ბატონობაზე, მათ სიძულვილს რუსულ კულტურისადმი, რუსი ხალხისადმი. ცნობილმა ბალტიისპირელმა ჯაშუშმა ჰიტლერული ბრბოდან როზენბერგმა თავის ნაბოლდვარ წიგნში „XX საუკუნის მითი“ დოსტოევსკის მთელი რიგი გვერდები მიუძღვნა, სადაც მას უწოდებს „რუსული სულის გამადიდებელ შუშას, რომლითაც შეიძლება მთელი რუსეთის დანახვა მის ხშირად ძნელად გამოსაცნობ ნაირსახეობაში“. ამ მოფილოსოფოსე ჯაშუშისა და ბანდიტის მთელი მსჯელობა ბოლოსდაბოლოს იქითეხნა მიმართული, რომ რუსული კულტურის მავნებლობა დაამტკიცოს, რომ რუსი ხალხისა და მისი კულტურის მოსპობის აუცილებლობა დასაბუთოს. სმერდიაკოვი—ყველაზე საზიზღარი ფიგურა, რომელიც დოსტოევსკის ოაგის ნაწარმოებებში გამოჰყავს,—რუსი ხალხის საუკეთესო ნაწილის წარმომადგენლად დასახოს. ტყუილად როდი იზიდავდა სმერდიაკოვს, როგორც როზენბერგსაც, „ფსლოსოფია“.

გერმანელი ფაშისტები ნიცშესა და დოსტოევსკის მოძღვრებებში ნათესაობის ნიშნებს ეძებენ; ისინი ცდილობენ დოსტოევსკი დაიმოწმონ იმისათვის, რომ გაამართლონ თავისი პრეტენზია მსოფლიო ბატონობაზე, „უმაღლესი რასის“, „ზეადამიანების“ როლზე. ცხადია, დოსტოევსკის არასდროს არაფერი საერთო არ ჰქონია ბატონების მორალთან, არასდროს არ ამართლებდა და არც შეეძლო გაემართლებია მონათმფლობელთა მორალი. „მოთამაშე“-ში, მაგალითად, დოსტოევსკი გონებაშევილურად გვიხატავს გერმანელი ბარონის ოჯახიდან ცოლქმარს, რომლებიც საზიზღარნი არიან თავიანთი ქედმაღლობით. აგვიწერს რა თავის მგზავრობას გერმანიაში, დოსტოევსკი მუდამ აღშფოთებულია გერმანელთა ქედმაღლური დამოკიდებულებით რუსებისადმი და ამაში ხედავს იგი გერმანელთა მისწრაფებას რუსეთზე, რუსებზე ბატონობისადმი.¹

საზიზღარმა ჰიტლერელებმა გენიალური, მაგრამ ავადმყოფი მწერლის—თ. მ. დოსტოევსკის—ნაწარმოებებიდან ამოიღეს ის, რაც მას შემთხვევით ებრაელების შესახებ უთქვამს. ჰიტლერელები ცდილობენ დოსტოევსკი ანტისემი-

¹. მე არ ვეთანხმები ამზ. ვ. ერმილოვს, რომელიც ფიქრობს, რომ ჰიტლერელებმა დაამახინჯეს ნიცშე იმით, რომ „შეეცადნენ „შეეფარდებიან“ ნიცშეს ზოგიერთი იდეა თავისი დონისათვის“. საეჭვოა, საკირო იყოს ნიცშეს რეაბილიტაცია, რომლის იდეებმაც „ზეაკისა“ და „ქვერა ბესტიის“ შესახებ მართლაც იგი ფაშისტების წინამორბედად გახადეს. არ ვეთანხმები გაზეთ „ლიტერატურა ი ისკუსტვოში“ 1942 წ. 5 სექტემბერს მოთავსებული სტატიის—„იხ დნენიკას“-ავტორის ზოგიერთ სხვა დებულებებსაც.

ტად წარმოგვიდგინონ. სიცოცხლეშიც უსაყვედურებდნენ დოსტოევსკის ამას, რაზეც იგი შემდეგ პასუხს იძლეოდა:

„...როდის და რით გამოვიჩინე მე სიძულვილი ებრაელისადმი, როგორც ხალხისადმი? რადგანაც ჩემს გულში არასდროს ეს სიძულვილი არა ყოფილა, და იმ ებრაელებმა, რომელნიც მე მიკნობენ და ჩემთან ურთიერთობაში იყვნენ, ეს იცინან, ამიტომ მე, იმთავითვე და ყოველ სიტყვაზე უმალ, თავიდან ვიხსნი ამ ბრალდებას ერთხელ და სამუდამოდ...“¹

კიდევ მეტი: როცა რუსი რევოლუციონერები მეფის მთავრობის დახმარებით ებრაელებზე ხალხის მისისიანებას ცდილობდნენ, დოსტოევსკი ამის გამო სწერდა: „რუს ხალხს კი შეიძლება უთავდებო: ჰო, იგი მიიღებს ებრაელს თავის სრულ ძმად, მიუხედავად სარწმუნოების სხვაობისა, და სრული პატივისცემით ამ განსხვავების ისტორიული ფაქტისადმი, მაგრამ მაინც ძმობისათვის, სრული ძმობისათვის...“ (იქვე, გვ. 102).

მკითხველი ხედავს, რომ არც ისე ძნელია ვამხილოთ ჰიტლერელთა საზიზღარი ცდები—„დოსტად აიყვანონ“ თ. მ. დოსტოევსკი თავიანთ კაცთმოძულე, საძაგელ, ანტიხალხოსნურ პროპაგანდაში, თავიანთ ცდაში—მიუსისიანონ ერთი ერი მეორეს, რათა თვითეული ცალკე დაასუსტონ და სათითაოდ მოსპონ. საბჭოთა სახელმწიფოს მთელმა ისტორიამ, განსაკუთრებით სამამულო ომის დღეებში, ნათლად დაგვანახა ამ ცდების უნაყოფოება. 1941 წლის 6 ნოემბერს აზხანავი სტალინი თავის სიტყვაში აღნიშნავდა გერმანელთა ვარაუდს იმის შესახებ, რომ „პირველი სერიოზული დარტყმისა და წითელი არმიის პირველი წარუმატებლობის შემდეგ თავს იჩენდა კონფლიქტები მუშებსა და გლეხებს შორის, ატყდებოდა ჩხუბი სსრ კავშირის ხალხთა შორის, დაიწყებოდა აჯანყებანი, და ჩვენი ქვეყანა შემადგენელ ნაწილებად დაიშლებოდა, რაც გერმანელ დამპყრობთ გაუღდეგლებდა წინსვლას თვით ურალამდე. მაგრამ გერმანელები აქაც სასტიკად მოტყუედნენ. წითელი არმიის წარუმატებლობამ არა თუ ვერ შეასუსტა, არამედ, პირიქით, კიდევ უფრო მეტად განამტკიცა როგორც მუშათა და გლეხთა კავშირი, ისე სსრ კავშირის ხალხთა მეგობრობა“. ჰიტლერული გერმანიის წინააღმდეგ ბრძოლის შემდგომმა თვეებმა კიდევ უფრო განამტკიცეს ხალხთა მეგობრობა.

* * *

მაგრამ, შესაძლოა, თ. მ. დოსტოევსკი განსაკუთრებული თანაგრძნობით ეპყრობოდა გერმანელებს, გერმანოფილი იყო?

რათა ამ კითხვას ვუპასუხოთ, უწინარეს ყოვლისა საჭიროა გავიხსენოთ, რომ დოსტოევსკი მართალია ბევრში სცდებოდა, მაგრამ იგი დიდი რუსი პატრიოტი იყო. უკვე თავის ადრინდელ ნაწარმოებებში დოსტოევსკი საცინად ივდებდა გერმანელს—ვინმე ვაებატონ კრაფტს, რომელიც აცხადებდა, „რომ რუსი ხალხი მეორეხარისხოვანი ხალხია... რომლის წინასწარდანიშნულებაა უფრო კეთილშობილ ტომს მასალად გამოადგეს, და არა კაცობრიობის ბედობაში თავისი დამოუკიდებელი როლი ჰქონდესა“. დაიხსოვით: დოსტოევსკი ამას სწერდა გერმანელების შესახებ მრავალი ათეული წლით, ადრე ვიდრე ფაშისტები ხელისუფლებას დაეპატრონებოდნენ. ჩვენ ვხედავთ, რომ იგი უკვე მა-

1. თ. მ. დოსტოევსკი. თხზულებათა სრული კრებული. ტ. XI, ნაწ. 1, გვ. 86. ა. მარქსის გამოცემა, 1895. ყველა ციტატი დოსტოევსკის ნაწარმოებებიდან მოყვანილია ამ გამოცემის მიხედვით.

შინ ამგვანებდა გერმანელთა უაზრო პრეტენზიებს მსოფლიო ბატონობაზე, რუსების მიმართ ბატონობაზე. იგი ხშირად აღნიშნავს გერმანელთა მტრულ განწყობილებას რუსებისადმი.

დოსტოევსკი მოგვითხრობს, თუ როგორ აშინებდნენ დრეზდენში მას თითქმის ყველა გერმანელში, რომლებსაც იგი ხედავდა, 1870-1871 წლების საფრანგეთ-პრუსიის ომის შემდეგ: „აი ჩვენ მოვრჩით ფრანგებს, ახლა კი თქვენ მოგდგებით“.

დოსტოევსკის ზოგიერთი ნათქვამი ისე გაისმის, თითქოს გუშინ იყოს დაწერილი.

„...მაგრამ, გერმანელებს რა? რისთვის ასტეხა ალიაქოთი მათმა პრესამ? ის, რომ რუსეთი მათ ზურგს უკან დევას და მათ ხელ-ფეხს უბოროკავს, ის, რომ რუსეთის გამო მათ ხელიდან გაუშვეს შესაფერი მომენტი აღევავათ პირისაგან მიწისა საფრანგეთი უკვე საბოლოოდ, რათა სამუდამოდ დაესვენებიათ მისგან. „რუსეთი გვიშლის, რუსეთი უნდა მოვამწყვდილო საზღვრებში, მაგრამ როგორ მოამწყვდევი მას საზღვრებში, როდესაც, მეორე გვერდიდან, ჯერ კიდევ მთელია საფრანგეთი?“ დიად, რუსეთი დამნაშავეა უკვე იმით, რომ იგი რუსეთია, რუსები კი იმით, რომ ისინი რუსები, ე. ი. სლავები არიან: ევროპისათვის სლავური მოდგმა საძულველია, les esclaves, მონები, გერმანელებს კი ეს მონები დიდი რაოდენობით ჰყავთ: შეიძლება აჯანყდნენ“ (ტ. X, ნაწ. 2, „მწერლის დღიური“. 1876 წ., გვ. 246-247).

დოსტოევსკი ღრმად აღშფოთებული იყო პრუსიელების მოქმედებით საფრანგეთში 1870 წელს. მაიკოვისადმი მინაწერ წერილში 1870 წლის 30 დეკემბრის თარიღით იგი სწერდა, რომ გერმანელები ძარცვავენ და აწამებენ ხალხს, როგორც ატილას ურდოები, და კიდევ უფრო მეტადაცო.

დოსტოევსკის არასდროს არ დაუფარავს თავისი უნდობლობა გერმანელებისადმი, თავისი სიძულვილი მათი ქედმაღლობისა და იმპერიალისტური ზრახვებისადმი. 1873 წლის „მწერლის დღიურში“ იგი აღნიშნავს: „აშკარა თუ ფარული, მაგრამ, ყოველ შემთხვევაში, უსაზღვრო ქედმაღლობა რუსების წინაშე, აი რა ახასიათებს თითქმის ყოველ გერმანელს რუსეთზე შეხედულებაში“.

დოსტოევსკი სწერს იმ გერმანელთა უხეშობასა და უტიფრობაზე, რომლებთანაც შეხვედრა მოუხდა მას კურორტ ემსში: „როგორ საძულველია ჩემთვის აქ ყველაფერი. როგორი საზიზღრები არიან გერმანელები...“

1876 წლის „მწერლის დღიურში“ დოსტოევსკი აღნიშნავს „ჩვეულებრივ გერმანულ — და უკვე საერთო მკვებარობას, უსაზომო მკვებარობას რაიმე წარმატების შემთხვევაში, წვრილმან მკვებარობას თვით ბავშვობამდე, რომელიც გერმანელებთან მუდამ უტიფრობაში გადადის...“ (ტ. X, ნაწ. 2, გვ. 243).

ასეთი გამოთქმებით აჭრელებულია დოსტოევსკის წერილები გერმანიიდან, მისი „ზამთრის შენიშვნები ზაფხულის შთაბეჭდილებებზე“.

მსოფლიო ბატონობაზე გერმანელთა პრეტენზიების შესახებ დოსტოევსკი ზიზღით და სიძულვილით სწერს: „გერმანელი დარწმუნებულია უკვე თავის გამარჯვებაში მთლიანად და იმაში, რომ არავის არ შეუძლია მის მაგივრად სათავეში ჩაუდგეს მსოფლიოსა და მის აღორძინებას“ (ტ. XI, ნაწ. 1, გვ. 6).

ჩემულობენ რა მსოფლიო ბატონობას, გერმანელებს სძულთ სლავური ხალხი, „სლავური იდეა გერმანელს ეზიზღება...“ (იქვე, გვ. 7).

დოსტოევსკი კი, რომელსაც უადრესად უყვარდა თავისი ხალხი, დარწმუნებული იყო იმაში, რომ სლავი ხალხი შემოქმედებითს როლს შეასრულებს კა-

ცობრიობის ისტორიაში, იგი არაერთხელ შეჩერებულა რუსი ხალხის მხურვალე მისწრაფებებზე საერთო-საკაცობრიო კულტურისადმი, მის გულისხმიერებაზე კაცობრიობის მოწინავე იდეებისადმი. სხვათა შორის დოსტოევსკი მეტად მოხდენილად აღნიშნავს მაშინდელი თაობის რუს ადამიანთა ერთ თავისებურებას: რუსს შეუძლია ყველა ენაზე ილაპარაკოს და ზედმიწევნით შეისწავლოს ყოველი უცხო ენის ბუნება, ისე როგორც თავისი საკუთარი რუსული ენა. ეს კოსმოპოლიტიზმი როდია, ესაა რუსი ხალხის დიდი ნიჭი იმ მრავალფეროვანი საკაცობრიო კულტურისათვის, რომელსაც ჩვენ ყოველნიარად უნდა ვანვითარებდეთ, ვინაიდან უცხო ენების ცოდნა დიდად აფართოებს შემეცნების, შესწავლის ფარგლებს. სწორედ ამიტომ აღნიშნავს იგი ისეთ ფაქტს, რომ უცხოეთის მწერლები, როგორიცაა შილერი, გოეთე, შექსპირი და ვალტერ სკოტი, ჩვენში უფრო ცნობილი არიან, ვიდრე სხვა ქვეყნებშიო.

„შექსპირი, ბაირონი, ვალტერ-სკოტი, დიკენსი—უფრო მშობლიური და გასაგები არიან რუსებისათვის, ვიდრე, მაგალითად, გერმანელებისათვისო“, — სწერდა დოსტოევსკი. „ეს რუსული დამოკიდებულება მსოფლიო ლიტერატურისადმი წარმოადგენს მოვლენას, რომელიც თითქმის არ განმეორებულა სხვა ხალხებში ასეთი სიმძლავრით, მთელს მსოფლიო ისტორიაში, და თუ ეს თვისება მართლაც ჩვენი ნაციონალური რუსული თავისებურებაა, — მაშინ რომელ ფხუიან პატრიოტიზმს, რომელ შოვინიზმს ექნებოდა უფლება რაიმე ეთქვა ამ მოვლენის წინააღმდეგ და არ მოესურვებია, პირიქით, დაენახა მასში უწინარეს ყოვლისა ყველაზე ფართო დაპირებათა მომცემი და ყველაზე უფრო წინასწარმეტყველური ფაქტი ჩვენს მომავალზე მკითხაობაში“ (ტ. X, ნაწ. 1, გვ. 204-205).

რა საერთო აქვს დოსტოევსკის, რომელიც ასე დიდად აფასებდა მსოფლიო ლიტერატურას და აღტაცებით თაყვანს სცემდა პუშკინს, რა საერთო აქვს მას, რომელიც ამყობდა იმით, რომ იგი რუსია, — ჰიტლერელ ბნელეთის მოციქულებთან, რომლებმაც დასწვეს ბიბლიოთეკებში მსოფლიო ლიტერატურის უდიდესი ნაწარმოებები, შესცვალეს რა ისინი უნიკო უფიცთა, არარაობათა, პიგმეათა და სადისტო მამიუნური ნაჯღაბნით?

საყურადღებოა დოსტოევსკის დამოკიდებულება ქალისადმი. რუსეთ-თურქეთის ომის შემდეგ, რომლის დროსაც ათასობათ რუსი ქალი თავგანწირვით მუშაობდა ბრძოლის ველებსა და ჰოსპიტლებში ფერშლებად, სანიტრებად, სამედიცინო დებად, დოსტოევსკი სწერდა, რომ რუსეთის საზოგადოების მთავარი და ყველაზე უფრო მხსნელი განახლება უდავოდ რუს ქალს ხედება წილადო... ბოლოს და ბოლოს დაიმსხვრევა საუკუნეობრივი ცრურწმენანი და „ბარბაროსული“ რუსეთი გვიჩვენებს, თუ როგორ ადგილს დაუთმოვს იგი ჯარისკაცის „დედასა“ და „დას“, თავგანწირულსა და წამებულს რუსი ადამიანისათვის. ნუთუ მას, ამ ქალს, რომელმაც ასე ცხადად გვიჩვენა თავისი სიმამაცე, კიდევ უარი უნდა ეთქვას მამაკაცთან სრულ თანასწორუფლებიანობაზე განათლებასა, მოსაქმეობასა, თანამდებობაში. . მან დაგვიმტკიცა, თუ როგორი სიმაღლის მიღწევა და რის გაკეთება შეუძლია მას... რუსეთის მიწა-წყალზე ბევრია გულით დიადი ქალი, რომელნიც მზად არიან საზოგადოებრივი შრომისათვის და თავგანწირვისათვის“ (ტ. XI, ნაწ. 2, გვ. 316-317).

დოსტოევსკი რუს ქალში ხედავდა თანასწორუფლებიან ამხანაგს, რომელიც თავდადებით სწირავს თავის ძალღონეს ხალხს, ჰიტლერელებს კი სუბთი იგი მონათ აქციონ. საბჭოთა ხელისუფლების დროს რუსმა ქალმა მართლა

მიიღო „სრული თანასწორუფლებიანობა მამაკაცთან განათლებასა, მოსაქმეობასა და თანამდებობაში“, როგორც ამას დოსტოევსკი ოცნებობდა. ჰიტლერელები კი მათ მიერ დაპყრობილ საბჭოთა რაიონებში აწამებენ ქალებს, ერეკებიან საროსკიპო სახლებში, მონებად ყდიან. და განა დოსტოევსკის ეს კეთილშობილური სიტყვები ქალის შესახებ—შოლტის დარტყმა, სილის გაწენა არაა ფაშისტ არამზადათვის, რომელთაც ამდენი უბედულება მოუტანეს ქალს, ასე დაამცირეს იგი?!

დოსტოევსკის უყვარდა რუსი ხალხი, რომლის ბედნიერებაზეც იგი თავისებურად ოცნებობდა, თუმცა ამ ბედნიერებისაკენ არასწორი გზით მიდიოდა, თუმცა მისი ხმა ხშირად ყალბად ბგერდა. არაფერი საერთო აქვს ამ რუს მწერალს ჰიტლერული ბანდის საზიზღარ ჯალათებთან. დოსტოევსკი აღსავსეა ხალხისადმი თანაგრძნობით, სიყვარულით, ჰიტლერელები კი—ხალხის, კაცობრიობის მტრები არიან. დოსტოევსკი ქალს მამაკაცთან ერთიან თანაბარ როლსა და უფლებას ანიჭებს, ცდილობს აამაღლოს და განადიდოს იგი, ჰიტლერელი არამზადა მიიმუნები კი მას ძუენის როლს ანიჭებენ, სურთ ოჯახი გამაგრილებელი პუნქტით შესცვალონ. ამცირებენ ქალს, საშინელ ძალადობას ჩადიან ქალებისა და ბავშვების მიმართ, აწამებენ მათ. როგორი საშინელი სიტყვებით დაჰგმობდა ჯალათების ამ ბინძურ ბანდას დოსტოევსკი, მას რომ ჰიტლერელთა მიერ ჩადენილ დანაშაულობათა თუნდაც მეთასვლი ნაწილის წარმოდგენა შესძლებოდა! დოსტოევსკის უკვე სამიმეოთხედი საუკუნის წინათ სძულდა გერმანელები მსოფლიო ბატონობისადმი მათი მისწრაფების გამო. ამიტომ მისი მწყრალი სიტყვები გერმანელთა წინააღმდეგ დღესაც უდიდესი სიმძლავრით გაისმის.

ერთადერთი, რაც დოსტოევსკის მიერ გამოყვანილ ტიპებზე გერმანელებს სრული უფლებით შეეძლოთ ეთქვათ,—ესაა ის, რომ ისინი, ფაშისტი გადაგვარებულნი სმერდიაკოვშინის სრულ გამოხატულებას წარმოადგენდნენ. და მართლაც, აი სად არიან ნამდვილი, ასპროცენტიაი სმერდიაკოვები, რომელნიც ფიქრობენ, რომ მათ „ყველაფრის ნება აქვთ“, რომელნიც მზად არიან ყოველნაირი დანაშაულის ჩასადენად, რათა თავის კეთილდღეობას, სმერდიაკოვთა მთელი მოდგმის კეთილდღეობას მიაღწიონ, რომელნიც მოკლებულნი არიან ყოველგვარ ზნეობრივ საფუძვლებს. აი ვინ არიან ეს ჰიტლერები, ჰიმლერები, გებელსები, როზენბერგები და სხვა ფაშისტი არამზადები, რომლებიც დღეს თ. მ. დოსტოევსკის სვრიან მათ მიერ მილიონობით წამებულ ადამინთა სისხლში ამოვლებული თავიანთი თათებით. თვით სმერდიაკოვიც კი ანგელოზია გადაგვარებულთა ბანდასთან შედარებით, ჩვენს ქვეყანასა და დასავლეთ ევროპის ქვეყნებში შემოჭრილ ჰიტლერულ ურდოებთან შედარებით.

როგორი საშინელი წყევლა-კრულვით შეაჩვენებდა დოსტოევსკი ამ საზიზღარ ჯალათებს, მას რომ საფლავიდან წამოდგომა შეეძლოს! თავისი დატანჯული განაწამები სულისა და ცარიზმის მიერ მოწამლული სიცოცხლის მთელი სიმწვავით შესძახებდა იგი ამ ჯალათებს: „შორს ჩემგან ხელები, თქვენ, ბინძური არამზადებო, სისხლისმსმელებო, ჯალათებო! თქვენ ადგილი არა გაქვთ ჩვენს შესანიშნავ მიწა-წყალზე, რომელიც წინასწარდანიშნულია იმისათვის, რომ მასზე მდიდარ ყვავილად გაიფურჩქნოს რუსი ხალხის მრავალფეროვანი ცხოვრება ყველა სხვა ხალხთან ერთად ძმობაში“.

საქ. კ. პ. (გ) ს. კ-თან აკსეპტი მარქს-ენგელს-ლენინის ინსტიტუტის მასალები

3. ი. ლენინის გამოუქვეყნებელი დოკუმენტები

ქვემოთ პირველად ქვეყნდება ვ. ი. ლენინის შემდეგი დოკუმენტები:

1) 1919 წლის 28 მაისის დეპეშა უკრაინის სამხედრო სახალხო კომისრის მოადგილის სახელზე; დეპეშა შეეხება სამხრეთში 1919 წლის გაზაფხულზე და ზაფხულში თეთრგვარდიელთა ჯარების შეტევის მომენტს, რამაც ღონბასს, საფრთხე შეუქმნა;

2) 1920 წლის 16 ივნისის წერილი მოსკოვის საბჭოს სახელზე სათბობით მოსკოვის უზრუნველყოფის სასწრაფო ღონისძიებათა შესახებ.

საქ. კ. პ. (გ) ცენტრალური კომიტეტთან აკსეპტი
მარქს-ენგელს-ლენინის ინსტიტუტი

დეპეშა უკრაინის სამხედრო სახალხო კომისრის მოადგილისადმი

ხარკოვი, 28 მაისი 1919

თავდაცვის საბჭომ ამა მაისის 26-ს დაადგინა დაუყოვნებლივ დასაძრას ხარკოვიდან უკლებლივ ყველა მუშა ლუგანსკის დასაცავად. ეს დადგენილება შეასრულეთ უმოკლეს ვადაში, არ მოერიდოთ თვით უკიდურეს გამჭრელ ღონისძიებებს, გამოყენეთ სასაფრისო უმაღლესი ღონისძიება ურჩეხს, ჩამორჩენილებისა და დაუდევრებისადმი თქვენი დეპეშა 3.853-ის გამოგზავნის შესახებ მაკვირვებს უმნიშვნელო რიცხვის გამო. ასეთი ტემპით გამარჯვების მოპოვება შეუძლებელია. გააძლიერეთ მუშაობა. მიპასუხეთ დაუყოვნებლივ. თუ წახვიდეთ, დანიშნეთ მოადგილე.

თავდაცვის საბჭოს თავმჯდომარე ლენინი

წერილი მოსკოვის საბჭოს სათბობის განყოფილებისადმი

16 ივნისი 1920

ძვირფასო ამხანაგებო! გიგზავნით რა ამასთან შრომისა და თავდაცვის საბჭოს 11 ივნისის დადგენილებას*), დამატებით გთხოვთ უაღრესად სერიოზული ყურადღება მიაქციოთ ამ საკითხს.

შეიძლება და კიდევაც უნდა ვუყუთ მობილიზაცია მოსკოვის უკლებლივ მთელ მოსახლეობას და ხელით გამოვართოთ ტყეებიდან საკმაო რაოდენობის შეშა (ვთქვათ, თითო კუბი მოზრდილ მამაკაცზე 3 თვეში — უფრო ზუსტად სპეცები გამოიანგარიშებენ; მე მაგალითისათვის ვამბობ) რკინიგზებისა და ვიწროლიანდაგიანი გზების სადგურებთან.

თუ გმირული ღონისძიებანი არ იქნა მიღებული, მე პირადად უნდა გავატარო თავდაცვის საბჭოსა და ცეკაში არა მარტო ყველა პასუხისმგებელი პირის დაპატიმრება, არამედ დახვრეტაც. უმოქმედობა და დაუდევრობა შეუწყნარებელია.

კომუნისტური საღამით ლენინი

*) შრომისა და თავდაცვის საბჭო ამ დადგენილებით მთავარ სატყეო კომიტეტს და მის ორგანოებს ადგილებზე ავალებდა ენერგიული ზომები მიეღოთ შეშით მოსკოვისა და სხვა სამრეწველო ცენტრების უზრუნველსაყოფად.

შეძის დამხადების, დატვირთვისა და გამოზიდვისათვის უნდა გამოეყენათ მთელი შრომისუნარიანი მოსახლეობა სახლის კომიტეტების, პროფკავშირებისა და ადგილობრივი საბჭოთა ორგანოების საშუალებით (შრომისა და თავდაცვის საბჭოს 1920 წლის 11 ივნისის სხდომის ოქმი).

კონდიგოპარი შანიშხნები

ბერლინელ ოპერ-ჯიგბირის სამი სიყვავა

ყოველი შემოდგომის დამდეგს გერმანელმა ხალხმა, გარდა თავისი ყოველდღიური ჭირვარამისა, კიდევ ერთი უსიამოვნება უნდა გადაიტანოს: მან უნდა მოისმინოს თავისი „ფიურერის“ სიტყვა. ამ სიტყვით სისტემატურად იწყება „საზამთრო დახმარების კამპანია“—ერთერთი საშუალება იმ მრავალთაგან, რომელთაც ფაშისტები მიმართავენ, რათა გერმანელ ხალხს უკანასკნელი ფენიგები გამოქაჩონ ყაჩაღური ომის საჭიროებათათვის.

ფიურერის ეს გამოსვლები ეწყობა ბერლინში დიდი ზარ-ზეიმით. გაისმის დოლის ცემა, საყვირთა გრილი, და პირსისხლიანი ტაკიმასხარას ხრინწიანი ხმა სპორტის სასახლიდან ეთერში. „ფიურერი“ ავინებს მთელს ქვეყნიერებას, „ფიურერი“ ემუქრება მთელს მსოფლიოს, „ფიურერი“ დაპირებას აძლევს ყველა გერმანელს. ეს საშემოდგომო დაპირებანი წარმოადგენდნენ მუდამ ჰიტლერულ დაპირებათა შვენებას. და ჰიტლერიც უხვად აზნ. ცდა ამ დაპირებებს. მხედველობაში მიიღეთ: წელიწადი—ეს დიდი ვადაა, და ვინ გაბედავს გერმანიაში იკითხოს ერთი წლის შემდეგ, თუ რა შესრულდა, მართლაც, ამ დაპირებათაგან? . კარგი მეხსიერების მქონე ადამიანთათვის გერმანიაში არსებობს სპეციალური „სამეკურნალო დაწესებულება“: გესტაპო, რომელიც „მთავარი ექიმის“—ჰიმლერის საიმედო ხელში იმყოფება.

მაგრამ უკანასკნელ დროს ჰიტლერს ბედი არ სწყალობს დაპირებებში. ინგლისელები—წინადახედული ხალხია. ამიტომაც ისინი ყოველწლიურად იწერდნენ ჰიტლერის სიტყვებს. ახლა კი ისინი მის ძველ სიტყვებს რადიოთი გადასცემენ—გაისმის წამოძახილთა იგივე ხრინწიანი ხმა, დაფის იგივე ცემა, საყვირთა იგივე ღრიალი.

შეიძლება წარმოვიდგინოთ, თუ როგორი ალიაქოთი ატყდა გერმანიაში, როცა ერთბაშად აღაპარაკდა სამი ჰიტლერი! 1940 წლის ჰიტლერი და 1941 წლის ჰიტლერი ლაპარაკობენ ლონდონიდან. 1942 წლის ჰიტლერი კი ბერლინიდან ყვირის.

ყველგან ერთი და იგივე ხრინწიანი ხმა, ყველგან დაფის და ნალარის ერთი და იგივე ცემა-გრიალი—მაგრამ როგორი განსხვავებაა სამი ჰიტლერის სიტყვათა შინაარსში!

ხმოვანი ლენტი ლონდონიდან გადმოგვცემს ჰიტლერის გამოსვლას 1940 წელს. ჰიტლერი ტრამპახობს საფრანგეთზე იოლი გამარჯვებით. იგი ჰპირდება გერმანელებს ზავს—სწრაფად და ძლევამოსილ ზავს. იგი ემუქრება ინგლისს დაღუპვით. ლენტი ზუსტად გადმოგვცემს ფაშისტური საზოგადოების მქუხარე ტაშისცემას სპორტის სასახლეში, როცა ჰიტლერი აცხადებს: „თუ დღეს ინგლისის ავიაცია გერმანიას 2,3 და 4 ათას კილოგრამ ყუმბარას უშენს, ჩვენ ყოველ ღამეს დაეუშენთ ინგლისს 150 ათას, 180 ათას, 230 ათას, 360 ათას, 400 ათას კილოგრამ ყუმბარას. ინგლისის ქალაქებს ჩვენ აღვგვით პირისაგან მიწისა“.

ლონდონის ლენტი კი განაგრძობს ტრალს და ზუსტად გადმოგვცემს იმას, რაც ბერლინში ხდებოდა 1941 წლის 3 ოქტომბერს. კვლავ გაისმის ჰიტლერის ხრინწიანი ხმა, კვლავ მოედინება სპორტის სასახლიდან დაპირებათა ნაკადი. ჰიტლერი წამოიყვებრება: „დღეს მე უკვე შემიძლია აშკარად ვილაპარაკო, დღეს მე შემიძლია დარწმუნებით განვაცხადო: მტერი აღმოსავლეთში უკვე დამარცხებულია და იგი უკვე ვერასოდეს ვერ მობრუნდება... უკვე 48 საათია და სწარმოებს გიგანტური გადამწყვეტი ბრძოლა, და ამ ბრძოლაში მტერი მოსპობილ იქნება. მოსკოვის ბედი გადაწყვეტილია“...

ასე გაისმის დღეს გერმანიაში ძველი ჰიტლერული სიტყვები. მათ თან ახლავს ინგლისური და რუსული ყუმბარების—ათეული და ასეული ათასობით კილოგრამ ყუმბარების გრიალი. მათ თან ახლავს მილიონობით გერმანელ ქალთა კენესა-ტირილი, რომელთაც თავისი ქმრები და შვილები საბჭოთა მინდვრებზე დაჰკარგეს. და როგორც მათი გამოძახილი მთელს გერმანიაში გაისმის ერთი მწვავე საკითხი: როდის-ღა გათავდება ბოლოს ეს საშინელი ომი?

ამ კითხვაზე „ფიურერი“ არავეითარ პასუხს არ იძლევა. 1942 წლის ბერლინელი ჰიტლერი—ეს მხოლოდ აჩრდილია იმ ჰიტლერისა, რომელიც ამჟამად ლონდონიდან ლაპარაკობს. ჰიტლერი ლონდონიდან ჩქარი ზავის დაპირებას იძლევა, მყვირალა კი ბერლინიდან თავის ჯარისკაცებს თბილ ქვედა საცვლებს ჰპირდება, რათა მათ როგორმე მეოთხე საზამთრო ლაშქრობა აიტანონ. ჰიტლერი ლონდონიდან „სწრაფ და ძლევამოსილ ზავზე“ ლაპარაკობს, ჩახლენილი ხმა კი ბერლინიდან ფიცს სდებს დღეს, რომ იგი კაპიტულაციას არ მოახდენს.

1942 წლის ჰიტლერის გამოსვლა ყველა გერმანულმა გაზეთმა დაბეჭდა, მას გადასცემენ ყველა გერმანული რადიოსადგურები. 1940 და 1941 წლების ჰიტლერის მოსმენა კი, რომელსაც ლონდონის რადიოსადგურები გადასცემენ, სიკვდილით დასჯის შიშით აკრძალულია გერმანიაში.

3. რეუზი

ჰიზლერის პიკისპირ ნაყენება მის უკომოჭრილ მონა კადანისთან

ამა წლის 30 სექტემბერს ფაშისტური ბანდის მეთაური ჰიტლერი სიტყვით გამოვიდა ბერლინის სასპორტო სასახლეში. ჰიტლერის გამოსვლის საბაბს წარმოადგენდა ეგრეთწოდებული „საზამთრო დახმარების“ კამპანიის გახსნა. ნამდვილად კი ჰიტლერი იძულებული იყო თავისი კარავიდან ბერლინში დაბრუნებულიყო, რათა შეცდილიყო გერმანელებისთვის განმარტა, თუ რატომ გრძელდება ომი ასე დაუსრულებლად. ჯერ ხომ კიდევ 1941 წლის 2 ოქტომბერს არწმუნებდა ჰიტლერი გერმანელებს, რომ „რუსეთის არმიის წინააღმდეგობა უკვე საბოლოოდ გატეხილია“.

გერმანელები უცდიდნენ კიდევ, რომ ჰიტლერი ეტყოდა მათ, თუ როდის გათავდება მის მიერ ასე ავაზაკურად დაწყებული ომი. მაგრამ ჰიტლერმა ამ საკითხს არ უპასუხა. ამის მაგივრად მან გერმანელებს შესჩივლა მტრების შესახებ, რომლებიც მას ისეთ მიზნებს მიაწერენ, როგორიც მას არასდროს არ დაუსახავს. ასე, მაგალითად, ჰიტლერის მტრები ამტკიცებდნენ, რომ მან, ჰიტლერმა, როცა იგი საბჭოთა სამხრეთში თავის საზაფხულო შეტევას იწყებდა, მიზნად დაისახა საბჭოთა კავშირი მწყობრიდან გამოეყვანა და ომი საბჭოთა

კავშირის წინააღმდეგ ამ ზაფხულსავე დაემთავრებინა: არაფერი ამის მსგავსი არ ყოფილა, ისტერიულად გაჰკივის ბერლინელი შარლატანი. მას არასდროს არ დაუკავშირებია ასეთი მიზნები ზაფხულის შეტევასთან. მას სურდა მხოლოდ ზაფხულში შეენარჩუნებინა ის, რაც წინათ დაიპყრო, და დამატებით კიდევ ხელთ ეგდო საბჭოთა ტერიტორიის ნაპერი.

მაგრამ ვინ არიან ისინი, ეს მტრები, რომელნიც ჰიტლერს ისეთ უაზრო მიზნებს მიაწერენ, როგორიც მას ვითომდა არ დაუსახავს? თურმე, ერთი ამ მტერთაგან — სხვა არავინაა, თუ არ ჰიტლერის ერთგული ყურმოჭრილი მონა და უნგრეთის პრემიერ-მინისტრი კალაი. სწორედ იგი, კალაი, გამოდის მთავარ მოწმედ ჰიტლერის წინააღმდეგ. საჭიროა სწორედ მათი, კალაისა და მისი ბატონის, ჰიტლერის პირისპირ წაყენება. კალაის არ შეუძლია არ დაადასტუროს ამჟამად ის, რასაც იგი სამი თვის წინათ ლაპარაკობდა. სამი თვის წინათ კი მოხდა შემდეგი. კალაი გამოძახებულ იქნა ჰიტლერის კარავში, რათა უშუალოდ ჰიტლერისაგან მიეღო ინსტრუქცია მომავალი ჰიტლერული შეტევისათვის საჭირო უნგრული საზარბაზნე კონტინგენტის მიწოდების შესახებ. კარავიდან დაბრუნებისთანავე კალაიმ ინტერვიუ მისცა გერმანულ-ფაშისტურ გაზეთ „ლოკალ ანცაიგერს“. „ლოკალ ანცაიგერმა“ ეს ინტერვიუ დაბეჭდა 1942 წლის 30 ივნისს. იგი გამოქვეყნდა მთელ რიგ სხვა გერმანულ გაზეთებშიც, გამოქვეყნდა მთელს უნგრულ პრესაში, გადაცემულ იქნა ბუდაპეშტის რადიოსადგურისა და ფაშისტური „ლერძის“ სახელმწიფოთა რადიოსადგურების მიერ. კალაიმ სიტყვა-სიტყვით შემდეგი განაცხადა:

„მე იქ (ე. ი. ჰიტლერის კარავში) მათემატიკური სიზუსტით მიწინასწარმეტყველეს, თუ როგორ დატრიალდება ყველა მოვლენები ხაბჭოთა ბრძოლის ველზე. მიმდინარე წლის ზაფხულში ლერძის სახელმწიფოები უთუოდ მოიპოვებენ საბოლოო გამარჯვებას საბჭოთა კავშირის წინააღმდეგ ომში. ამის შემდეგ ჩვენ დაუყოვნებლივ შევუდგებით ახალი ევროპის აშენებას“.

მაშასადამე, კალაიმ თავისი ბატონი — ჰიტლერი გაამხილა. ჰიტლერისა და კალაის პირისპირ წაყენება, შექველია, გამოარკვევს, რომ იგი, ჰიტლერი, ამ ზაფხულზე „საბოლოო გამარჯვების“ დაპირებას იძლეოდა. მაგრამ ამჟამად, ზაფხულის შეტევიდან სამი თვის განვლის შემდეგ, ჰიტლერს არ შეუძლია დაიტრაბახოს, რომ მან დასახული მიზანი განახორციელა. მისი უნგრელი ყურმოჭრილი მონა კალაი კი უეცრად „ცილისმწამებლის“ როლში აღმოჩნდა.

აქვე უნდა ითქვას სწორედ, რომ ბატონისა და მისი ლაქის პირისპირ წაყენება კიდევ ერთ გარემოებას გამოამჟღავნებს. ჰიტლერის მკვებარა სიცრუე კალაისაც სჭირდებოდა იმისათვის, რომ უნგრელთა ხუთი კორპუსი გაერეკნა ჰიტლერის ფრონტზე. ამრიგად, კალაი აგებინებდა ამით ხალხს, რომ სულერთია ფრონტზე უნგრელთა ნაწილების გამოყენებამდე არ მივა საქმე, ვინაიდან სამი თვის შემდეგ ომი გათავდება. მაგრამ, როგორც ვიცით, ომი არ გათავდება. და ამჟამად კალაი ლაპარაკობს არა უკვე იმაზე, თუ როდის გათავდება ომი, არამედ იმაზე, რომ უნგრელ ჯარისკაცებს ფრონტზე და უნგრეთის მოსახლეობას ზურგში ახალი და დიდი მსხვერპლის გაღება მოეღოს.

მაშასადამე, კალაიმ მოატყუა უნგრელები, როცა მათ ამ ზაფხულზე ომის გათავებას დაჰპირდა. ჰიტლერის საიმეზლად მან გერმანელთა ზაფხულის შეტევაში რამდენიმე ათეული ათასი უნგრელი ჯარისკაცი დაღუპა. ამრიგად, მოწმიდან კალაი იქცევა თანამონაწილედ, რომელმაც ჰიტლერთან ერთად უნდა გაიზიაროს საბრალდებულო სკამზე ჯდომა.

ყაჩაღები მოჩაღზე მსჯელობენ

ჰიტლერის უნგრელმა დაქირავებულებმა საბჭოთა ბომბდამშენების საპაერო თავდასხმა უნგრეთის სამხედრო ობიექტებზე „მორალური“ თვალსაზრისით „დაჰმეს!“ ერთი წელიც არ გასულა მას შემდეგ, რაც უნგრულ პრესაში შემდეგი ანშლაგები თავსდებოდა: „მოსკოვი იწვის!“, „მთელი რაიონები ნანგრევებისა და ფერფლის გროვადია ქცეული“. მაშინ მორალზე ლაპარაკიც კი არ იყო. მართალია, მოსკოვი არ იწოდა და რაიონები არ იყო ნანგრევებისა და ფერფლის გროვად გადაქცეული, მაგრამ ბერლინის მიერ დაქირავებულ მჯღაზნელებს უნგრეთის მთავრობის პრესიდან უკვე ისიც კი უხაროდათ, რომ ამ თემაზე ოცნებობა შეეძლოთ. მათ აზრადაც არ მოსვლიათ გაეხსენებიათ „მორალი“ მოსკოვის, ლონდონის, კოვენტრის, ვარშავის, ბელგრადის, როტერდამის გამო. „მორალი“ მხოლოდ მაშინ ვაახსენდათ, როცა ჯერი ბუდაპეშტზე მიდგა.

უნგრელი ჯენტლმენები „პატონო“ ფეოდალური „კლუბიდან“, ასე ვთქვათ, „პატიოსნად“ აღმუთმებულნი იყვნენ. ისინი მიჩვეულნი იყვნენ საუკუნეების მანძილზე ხალხის გატყავებას და ყოველთვის „პატიოსნად“ აღმუთმებოდნენ ხოლმე, როცა მათ ხალხი წინააღმდეგობას უწევდა. ხალხის ამ „რაინდ“ მწვალებელთ არ სურთ გაიგონ სწორედ ის, რომ მათ არ ძალუთ გაუსწორდნენ საბჭოთა ხალხს ისე დაუსჯელად, როგორც ისინი უსწორდებიან დაშინებულ უნგრელ გლეხებს თავიანთ გრცელ მამულებში.

ისინი ფიქრობდნენ, რომ საბჭოთა ხალხი დარტყმაზე არ უბასუბებდა. ისინი ფიქრობდნენ, რომ ჰიტლერული არმიის კვალდაკვალ საბჭოთა ტერიტორიაზე შეუღდებოდნენ მოძალადეობას, მკვლელობას და ძარცვას, ამასთან მათი მიწა წყალი კი გადარჩებოდა ომის საშინელებისაგან. „ვაებატონები ხორტი და კალაი ვარაუდობდნენ, რომ სწორედ ამ „არგუმენტი“ მოახდენდნენ ზეგავლენას ეგოისტურ, წვრილბურჟუაზიულ, მესაკუთარულ ინსტინქტებზე და გაამართლებდნენ ყაჩაღურ ომს და ჰიტლერის მხარეზე ყოფნას. უნგრელი ჯარისკაცების ყოველ საფოსტო ბარათზე შეგიძლიათ ამოიკითხოთ შემდეგი ნაბეჭდი წარმოთქმა: „დაე უმჯობესია ომი უკრაინაში მძვინვარებდეს, ვიდრე უნგრეთის მიწა-წყალზეო“. ეს ბილწი, საზიზღარი „არგუმენტი“ მეტად ხელშესახებად არის უარყოფილი ამჟამად საბჭოთა მფრინავების მიერ.

ამჟამად თვით უნგრელი ბანდიტებიც იძულებული არიან ეს გარემოება აღიარონ. მათი გააფთრებული ცდები საბჭოთა მფრინავების თავდასხმათა მნიშვნელობის შემცირების შესახებ აშკარად ჩაიფუშა. ბუდაპეშტის თავზე საბჭოთა ბომბდამშენების გამოჩენამ ისეთი პანიკა გამოიწვია არა მარტო საპაერო თავდაცვის ხელმძღვანელთა წრეში, არამედ მთავრობის პრესის ჟურნალისტებშიც, რომ მათ თავის შეკავების ყოველგვარი უნარი დაჰკარგეს. ჩვენ უკვე არ ვლაპარაკობთ იმის შესახებ, რომ ბუდაპეშტის რადიოს დიქტორმა, როცა იგი ღამით განგაშის ღროს საპაერო თავდაცვის ჯგუფებს ინსტრუქციებს გადასცემდა, ენაბორძიკობა იწყო და წამდაუწყებლად შიფრს ამახინჯებდა.

მაგრამ ენაბორძიკობა იწყეს თვით ჟურნალისტებმაც. ამასთან შუა დღისას, სავაზეთო სტატიებში, როცა საპაერო თავდასხმის საშიშროებამ უკვე აშკარად გაიარა, მათ ენა ებორძიკებათ და თავის თავს ამხელენ. „პესტერლოიდ“-ი, მაგალითად, 5 სექტემბერს სწერდა, რომ საბჭოთა ყუმბარებმა თუმცა უმნიშვნელო ზარალი მოგვაცენეს, მაგრამ ყოვლის შემმუსრავი ძალით გვიჩვენეს... რა სახელდობო? რა თქმა უნდა, თავდასხმის „არაადამიანურობა“. მაგრამ მნიშვე-

ნელოვანია არა უნგრელი ბანდიტების ყბედობა „ადამიანურობასა“ და „არაადამიანურობაზე“: მნიშვნელოვანია მათ მიერ უეცრად წამოყრანტალეხული აშკარა განცხადება ყოვლისშემუსრავი ძალის შესახებ. საბჭოთა ავიაციის ყოვლისშემუსრავი ძალა ამდღის მგლბნელი წამოყრანტალეხია სიმაართლე. შიშმა ისე მძლავრად შეიპყრო ჰიტლერელი დაქირავებულნი, რომ საჭირო თავდასხმიდან ორი დღის შემდეგაც კი ისინი იძულებულნი იყვნენ—ძალაუნებურად—სიმაართლე ელიარებინათ. 7 სექტემბერს ბუდაპეშტის რადიომ გამოაცხადა: „ჩვენ ვიგემეთ ის, რასაც ჩვენი ჯარისკაცები ყოველ დამეს, ყოველ დღეს განიცდიან“. აქ საყურადღებოა აღიარება იმისა, რომ ომი ამჟამად უკვე მართო უკრაინაში როდი მძინეარებს, და ამისთანავე ერთად საყურადღებოა იმის აღიარებაც, რომ ჩვენ ჯერ მხოლოდ „ვიგემეთ“ საჭირო ომის საშინელებანი, ხოლო მისი მთლიანად განცდა მომავალში მოგველისო.

მთავრობის პრესის მგლბნელებმა შიშით მართო სიმაართლე როდი წამოყრანტალეს: გარდა ამისა მათ ბევრი ტყუილიც სთქვს, უნგრეთის გენერალური შტაბის კურთხეული ხელით! 5 სექტემბრის შემდეგ, ბუდაპეშტზე პირველი საჭირო თავდასხმის შემდეგ, უნგრეთის გენერალურმა შტაბმა გამოაცხადა, რომ ქალაქის თავზე გამოჩნდა 40 საბჭოთა თვითმფრინავი. და იმავე ფრაზაში იგი ისეთი სისულელის თქმამდე მიდის, რომ მათ მხოლოდ 17 ყუმბარა ჩამოაგდესო. გამოდის, რომ თვითეულ თვითმფრინავს ნახევარ ყუმბარაზე ნაკლები ჩამოუგდია! ასეთი სიცრუის თქმა მართლაც მართო დიდი შიშისაგან შეიძლება!

კიდევ უფრო ორიგინალურად ცრუობდნენ ბუდაპეშტელი კურნალისტები მეორე საჭირო თავდასხმის შემდეგ, ამჯერად უნგრეთის გენერალურმა შტაბმა გამოაქვეყნა ცნობა, რომ საბჭოთა მფრინავები თავს დაესხნენ დედაქალაქის სამხრეთ ნაწილს, აგრეთვე მთის ქედებს—ვერტეშსა და ბიუქს და კომიტატების—ზალისა და შომოგის სამხრეთ ნაწილს.

დედაქალაქის სამხრეთ ნაწილს? ყოველმა ბავშვმა იცის, რომ ბუდაპეშტის სამხრეთ ნაწილში მოთავსებულია უნგრეთის უდიდესი სამხედრო ქარხანა—მანფრედ ვეისის ქარხანა ჩეპელეში, უდიდესი სამრეწველო საწარმო, სადაც 40 ათასი მუშა მუშაობს და ყოველგვარი სამხედრო საჭურველი მზადდება, დამუყებული საჯავშნო ფილიდან და საქმლის სახარშავი ქვაბიდან და გათავებული საარტილერიო საომარი მასალითა და თოფის ვაზნებით.

მთის ქედები ვერტეში და ბიუქი? უნგრეთის გენერალურ შტაბს სურს შთაბეჭდილება შექმნას, თითქოს საბჭოთა მფრინავებმა დაბომბეს უნგრელი ტურისტების საყარელი მთიანი ადგილები, მუხისა და წიფლის ტყეები. მაგრამ იგი სდუმს იმის შესახებ, რომ ამ მთიანი ლანდშაფტის შუაგულში იმყოფება უდიდესი მნიშვნელობის ორი სამხედრო ქარხანა. ჯერ-ერთი, რიმაშორიანი-შალგოტარიანის უდიდესი სააქციონერო კომპანიის—რომელიც ამჟამად ჰერინგის კონცერნის ინტერესთა სფეროს ეკუთვნის—მეტალურგიული ქარხანა ოზდეში. აქ მზადდება 400 ათასი ტონა ფოლადი წელიწადში. მეორე, ამ ლამაზი ტყეების ცენტრში, დიოშდერში, მოთავსებულია ერთერთი უდიდესი სახელმწიფო ქარხანა, სადაც მძიმე ქვემეხები და ტანკები მზადდება.

რაც შეეხება კომიტატებს—ზალასა და შომოგის (დუნაის იქითა მხარე), ისინიც განირჩევიან ლანდშაფტის სილამაზით. აქ გადაქიმულია, მაგალითად, დიდი პლატენის ტბა, რომლის ნაპირებსაც ამშვენებენ ვილები, სწანტორიუმები და ვასარობი ადგილები. აქ მდებარეობს ბადაშონის მთა, ვენახებით და-

ფარული. ეს ადგილი განთქმულია მაღალხარისხოვანი უნგრული წითელი ღვინით. აქვე გადაჭიმულია ბაკონსკის დიდი ტყე, ცნობილი იმით, რომ წარსულ ხაუკუნეში იგი წარმოადგენდა ყაჩაღების თავშესაფარს, რომელთა შესახებ ხალხი დღესაც რომანტიკულ და გმირულ ლეგენდებს მოგვითხრობს. მაგრამ საეკვოა, რომ საბჭოთა მფრინავებს ამჯერად უნგრული რომანტიკა აინტერესებდა. მათ აინტერესებდა უფრო სამხედრო და ქიმიური მრეწველობა, რომელიც იდილიურ ლანდშაფტში იმალება. აქ, პლატენის ტბის მახლობლად, მოთავსებულია ფეთქებად ნივთიერებათა ქარხნები ფიუჩფე პეტ-პერემარტონში, ხოლო ბაკონსკის ტყეში მიმალულია საომარ მასალათა უდიდესი ქარხანა, უნგრეთის გენერალურმა შტაბმა თავისი ცნობით საბჭოთა ავიაციის თავდასხმის შესახებ გამოსვლა არჩია ტურისტთა ბიუროს როლში და არა სამხედრო ორგანოს როლში.

საფუძველი გვაქვს ვივარაუდოთ, რომ საბჭოთა ბომბდამშენების საჰაერო თავდასხმისაგან არა მარტო უნგრელ მჯღაზნელებს, არამედ უნგრელ გენშტაბელებსაც თავბრუ დაესხათ.

ი. ავაბი

„ქართული პატრიოტული პოეზიის ანთოლოგია“

სამშობლოს მგზნებარე სიყვარული, მისთვის თავდადება, გმირობა და ვაჟ-კაცობა არის ქართული პოეზიის საუკეთესო შედეგების მთავარი მამოძრავებელი ძალა გენიალური რუსთაველიდან მოკიდებული ჩვენს დრომდე. ეს გასაგებია არის. ქართველმა ხალხმა მხოლოდ გმირობითა და ვაჟკაცობით გამოატარა მრავალი საუკუნის მანძილზე თავისი ნაციონალური სახე, თავისი კულტურა. იგი მამაცურად ებრძოდა აღმოსავლეთიდან და დასავლეთიდან შემოსეულ უამრავ დამპყრობლებს და ბასრი მახვილით ინარჩუნებდა თავის სახელმწიფოებრივ დამოუკიდებლობას.

ბუნებრივად ქართული მწერლობა ხალხის ამ გმირობას და ვაჟკაცობას მხატვრულ სახეებში აყალიბებდა და თაობიდან თაობებს პატრიოტიზმის ცეცხლით აღანთებდა. რუსთაველის მგზნებარე სიტყვები დღესაც სამშობლოსადმი სიყვარულით აღაფრთოვანებს სამამულო ომის ფრონტებზე მებრძოლ ვაჟკაცებს.

... სჯობს სიცოცხლესა ნაძრახსა სიკვდილი სახელოვანი.
... ქირსა შიგან გამაგრება ისე უნდა, ვით ქვიტკირსა.
... სჯობს სახელისა მოხვეჭა ყოველსა მოსახვეჭელსა!
... უმსგავსი საქმე ყოველი მოკლეა მით ოხერია
... ბედითი ბნედა, სიკვდილი რა მიჯნურობა გგონია?
სჯობს საყვარელსა უჩვენე საქმენი საგმირონია.

გერმანიის პირსისხლიან ფაშისტებთან ყოველი საბჭოთა მებრძოლი ამ მგზნებარე სიტყვებს გულში ამაყად იმეორებს და წინაპართა გმირული სულით გამხსნელებულნი შესრავს ყაჩაღთა ურდოებს.

„ქართული პატრიოტული პოეზიის ანთოლოგია“, რომელიც ახლახან გამოსცა „ფედერაციამ“ მკითხველებს კიდევ უფრო აღანთებს მგზნებარე პატრიოტიზმით, მათში კიდევ უფრო გაზრდის ჩვენი სამშობლოსადმი სიყვარულის, მისთვის თავგანწირვის დიად გრძნობას. ანთოლოგია იხსნება გენიალური რუსთაველის „ვეფხისტყაოსნის“ ცნობილი ადგილით „ანდერძი ავთანდილისა როსტევან მეფის მიმართ, ოდეს გაიპარა“. ეს გმირული ანდერძი ისე, როგორც მთელი „ვეფხისტყაოსანი“ ლაპარაკობს გმირობაზე, ვაჟკაცობაზე, სამშობლოსადმი უანგარო სიყვარულზე. ტარიელისა და ავთანდილის გმირობასა და მათს საბრძოლო თანამეგობრობაში მედგრად ჩქეფს პატრიოტიზმის დიადი ძალა. ხოლო პატრიოტიზმი ყველაზე უფრო წმინდათა წმინდა გრძნობაა ადამიანში და ეს გრძნობა დღეს, სამამულო ომის მძვინვარების დროს ყველაზე უფრო გაღვივდა თითოეულ საბჭოთა მოქალაქის გულში, რომელიც მსგავსად თავისი სახელოვანი წინაპრებისა, გმირულად იბრძვის დამპყრობელის გასანადგურებლად, იბრძვის სამშობლოს ბედნიერებისა და ღირსებისათვის.

„რუსთაველის მომდევნო ეპოქების საუკეთესო ქართველმა მგონებმა—

სწერს ამხ. ლ. ასათიანი ანთოლოგიის წინასიტყვაობაში—უბაძლო ნიმუშები მოგვცეს პატრიოტული იდეებით გამსჭვალული პოეტური შემოქმედებისა: მეჩვიდმეტე და მეთვრამეტე საუკუნეებში, როდესაც ფიზიკურად გაჩანაგებული ქართველი ხალხი განსაკუთრებულ სულიერ მხნეობასა და ნებისყოფის სიმტკიცეს საჭიროებდა ნაციონალურ ძალთა შემდგომი აღორძინებისათვის, საქართველოს ევლინებიან მაღალი ნიჭით შთაგონებული პოეტები, რომლებიც თავისი ლექსებითა და სიმღერებით კვლავ აღანთებენ ხალხში სამშობლოს სიყვარულისა და ერთგულების უწყვინდეს გრძნობებს.

მათი პოემებისა და სიმღერების მთავარ პერსონაჟებად გვევლინებიან სამშობლოს მტრებთან შეუპოვრად მებრძოლი ისტორიული გმირები, რომლებიც პირადი ვაჟაკობით, ნებისყოფის სიმტკიცით, ქვეყნის კეთილდღეობისა და ბედნიერებისათვის თავგანწირვით ხელს უწყობდნენ სამშობლოს აღორძინებას, მისი თავისუფალი ცხოვრების გამოქედვას. პატრიოტულ პოეზიის ნიმუშებად უნდა ჩაითვალოს თეიმურაზ პირველის „წამება ქეთევან დედოფლისა“, იოსებ ტფილელის და არჩილის პოემები, სადაც აღწერილია გიორგი სააკაძის ღვაწლი და თავდადება სამშობლო ქვეყნისათვის, დავით გურამიშვილის „ქართლის კირი“, ბესარიონ გაბაშვილის ოდა-პოემა „ასპინძისათვის“, მიძღვნილი ერეკლე მეორეს გამოჩენილ სარდალ დავით ორბელიანისადმი და სხვ.“

ანთოლოგიაში შოთა რუსთაველის მომდევნო ეპოქის მგოსნების ნაწარმოებებიდან მოთავსებულია თეიმურაზ პირველის, არჩილის, იოსებ ტფილელის და სხვ. საუკეთესო ლექსები, რომლებიც დღესაც იპყრობენ ყურადღებას თავიანთი პატრიოტული სულისკვეთებით.

დავით გურამიშვილის ლექსებიდან ანთოლოგიაში მოთავსებულია „სწავლა მოსწავლეთა“ და ნაწყვეტი პოემა „ქართლის კირი“. გურამიშვილი სამშობლოსათვის წამებული და ნამდვილი მებრძოლი პოეტია. იგი რუსეთში არსებულ ქართველ ჰუსართა პოლკის ერთერთი მონაწილე იყო და რუსეთ-პრუსიის შეიღწლიან ომში აქტიური მონაწილეობა მიიღო. ამ ისტორიული ომის შესახებ გურამიშვილი ამბობს: „ორმოც ჩვიდმეტ პრუსიის კოროლს შეურყივეთ ტახტის სვეტი“. შეიღწლიან ომში პრუსიელებს მართლაც შეერყათ ტახტის სვეტი. ისინი რუსებმა სასტიკად დაამარცხეს.

1770 წლის ასპინძის ომისადმი მიძღვნილი ბესიკის პოემა „ასპინძისათვის“, აგვიწერს ქართველი პატრიოტის დავით სარდლის გმირობასა და ვაჟაკობას დამპყრობელ ოსმალთა ლაშქართან ომში. დავით სარდალმა მუსრი გაავლო დამპყრობლებს და თავის ქვეყანას სახელი და დიდება მოუპოვა. ბესიკი მთელი პოეტური მგზნებარებით უმღერის სახელოვანი მამის ერეკლე მეფის სახელოვან შვილს ლევან ბატონიშვილს, რომელმაც თავისი თავდადებითა და მამაკობით მრავალჯერ გაანადგურა საქართველოს ასაოხრებლად შემოსეული მტრები.

მაშულისადმი უსაზღვრო სიყვარულის მგზნებარე ცეცხლით გვანათებს ალექსანდრე ჭავჭავაძის, გრიგოლ ორბელიანის, ნიკოლოზ ბარათაშვილის, ილია ჭავჭავაძის, აკაკი წერეთლის, რაფიელ ერისთავის, ვახტანგ ორბელიანის, ვაჟა-ფშაველას პოეტური მარგალიტები, რომლებიც საკმაო შერჩევით მოთავსებულია ანთოლოგიაში. მათი ლექსები დღესაც ხმლებივით ელვარებენ სამამულო ომის ფრონტებზე. ქართველი მებრძოლები აღტაცებით იმეორებენ თავიანთ სახელოვან სულის ინჟინერთა სიტყვებს. ბარათაშვილი თითქოს დღეს პირდაპირ მიმართავს ჩვენს მხედრებს:

საქართველოს დღეს გარდაუწყდება
თავისი ბედი და უბედობა!
დღეს ეჭირება მამულს მხნეობა!
დღეს მეცა თქვენში ვარ მეომარი,
ვითა თქვენგანი ერთი მხედარი:
დღეს გამოჩნდება ვინ არს ერთგული
ვის უფრო გვიყვარს, ძმანო, მამული!

სამამულო ომის თითოეული მებრძოლი გულლიათ განიმეორებს აკაკის
მჩქეფარე პატრიოტულ სიტყვებს:

ჩემი ძველების ანდერძა
ვერ გავტეხ დიაცურადა
ან მოვკლავ, ან შევაკვდები
ქვეყნის მტერს ვაჟეცურადა.

ვაჟა-ფშაველას პატრიოტულ ლექსებიდან ანთოლოგიაში მოთავსებულია
„ხმა სამარიდან“, „მხედართა ძველი სიმღერა“ და „ფშაველი ჯარისკაცის წე-
რილი“. ვაჟა-ფშაველას მთელი პოეზია ვაჟაკობის, გმირობისა და სამშობლო-
სათვის თავდადების ამაღლევბელი ჰიმნია. ვაჟა ნამდვილი ვაჟაკური სიყვა-
რულით შეტრფიალებდა თავის სამშობლოს და მისი ლექსების ყოველი სიტყვა
დღესაც მოწოდების ცეცხლით ღვივის.

სამშობლოს არვის წავართმევთ,
ჩვენც ნურვინ შეგვეცილება,
თორემ ისეთს დღეს დაგაყრით,
მკვდარსაც კი გაეცინება...
არ მივცემთ სხვასა სამშობლოს
ჩვენის ცოცხალი თავითა;
უკან ვერ დაგვახეივნებთ
მისთვის ნაძღვნივის შხამითა.

მსგავსად თავიანთი წინაპრებისა ჩვენი საბჭოთა პოეტები გულმზურვალედ
უმღერიათ სამშობლოს, ხალხთა მეგობრობას, გმირობას, ვაჟაკობას. ანთოლო-
გიაში მოთავსებულ ლექსებში გამოხატულია საბჭოთა ადამიანების მებრძოლუ-
რი სული, ასახულია სამამულო ომის ცალკეული ეპიზოდები. თითოეულ ლექსში
ხარბად ჩქეფს ის დიდი სიყვარული ბრძენი ბელადისადმი, მშობლიურ სტალი-
ნისადმი, რომლითაც ცხოვრობს და იბრძვის თითოეული საბჭოთა ადამიანი და
მსოფლიოს ყველა პატიოსანი მშრომელი. გ. ტაბიძის, ა. მაშაშვილის, ს. ჩიჭოვანის,
გ. ლეონიძის, ი. მოსაშვილის, ი. გრიშაშვილის, ი. აბაშიძის, გ. ქუჩიშვილის,
რ. გვეტაძის, კ. კალაძის, კ. ჭიჭინაძის, გ. აბაშიძის, დ. გაჩეჩილაძის
ლექსებში დახატულია სამამულო ომის საინტერესო სურათები, დაქერი-
ლია საბჭოთა ადამიანების გმირული სული, ასახულია სამშობლოსადმი თავდა-
დებულ ცალკეულ წითელარმიელთა და მეთაურთა გმირობისა და ვაჟაკობის
ეპიზოდები.

აი თითოეული მათგანი რა მკზნებარე სიყვარულით მიმართავს ჩვენს დიად
სამშობლოს და მის ღირსებისათვის მებრძოლებს.

მშობლიურ ჩემო მიწავ, შენს საყვარელ სახელს ვფიცავ,
რომ დავიცავ შენს უფლებას, შენს უფლებას სისხლით ვიცავ.

(გ. ტაბიძე)

ჩემო სამშობლოვ, შენ გიხაროდეს,
აზრთა გენიის რომ ხარ მშობელი,
ამიერიდან შენ გენიკება,
ხალხთა მადლობა დაუშრობელი. (ალ. მაშაშვილი)

ამოღებული ხმალივით მტკვარი
შენ დაძახილზე შორით კაშკაშებს
და მყინვარის მთა აბჯარში მდგარი,
შენთვის მუზარადს ადგამს ვაჟკაცებს. (გ. ლეონიძე)

არა, არ ელის მამულს ავდარი
რა რიგ დაგუბდეს ფაშიზმის შხამი.
სტალინ, შენ დგახარ, ჩვენი სარდალი,
რვალი და თვალი გადამწყვეტ ჟამის! (ს. ჩიქოვანი)

კალმის მაგიერ ხმალს ვტაცებ ხელსა...
პოეტებს აქაც გავეჯიბრები. (ი. გრიშაშვილი)

ვართ არა ერთი საფრთხის შეილები,
მტერზე პირისპირ ასჯერ მისული,
ჩვენ საქართველოს მოძახილები
ღიად სამშობლოს ვართ შეფიცული. (ი. აბაშიძე)

სამამულო ომის გმირებისადმი მიძღვნილ ლექსებიდან ანთოლოგიაში მოთავსებულია რაჟდენ გვეტაძის „ნოდარის მეორე წერილი“, ვ. ჟურულის „მაიორი ლებანიძე“ და სხვ. რაჟდენ გვეტაძის ლექსი არ არის მიმართვითი, რაც ეგრე ემარჯვება ჩვენს ზოგიერთ პოეტს, იგი რამდენიმე სტრიქონში საკმაო მხატვრული სიძლიერით ასახავს საზამულო ომში მებრძოლის ამხ. ნოდარის გმირულ თავგადასავალს.

თოვდა და ყაყაჩოებად
გარდიქენენ სისხლის წვეთები.
წავედით ქარში ძვლებამდე
ატანდა თოშის წვეტები.
ხან მე, ხან ექიმ ყიფიანს
ზურგზე გვეკიდა დაჭრილი.
ტყე-ტყე ვიდოდით მალულად,
როგორც ყაჩაღი გაჭრილი.

ანთოლოგიაში მდიდრულად არის წარმოდგენილი ჩვენი ხალხური პოეზიის მარგალიტებიც. წიგნი მოიცავს ქართველი პოეტური სამყაროს პატრიოტულ მხარეს, რაც ეგრე საინტერესო და საპიროა დღეს, გერმანიის პირსისხლიან ფაშიზმთან ბრძოლის ვითარებაში. ანთოლოგია ამხ. ლ. ასათიანს გულისხმიერად შეუდგენია. მასალები საინტერესოდაა შერჩეული. ამ წიგნის გამოცემით „ფედერაციამ“ კარგი საქმე გააკეთა. მას დიდის ინტერესით წაიკითხავენ როგორც ფრონტის, ისე ზურგის მებრძოლები.

კარგი იქნება გამოცემლობა აქედანვე შეუდგებოდეს ანთოლოგიის მეორე ნაწილის ქართული პატრიოტული პროზის კრებულის შედგენას.

„ლიტერატურისმცოდნეობის საუბრები“

პარტიამ და მთავრობამ კარგა ხანია კატეგორიულად დასვა ამოცანა უმაღლესი სასწავლებლების მუშაკთა წინაშე, რათა მისცენ მათ უმაღლესი სკოლების მოსწავლეებს მაღალი ღირებულების სასწავლო სახელმძღვანელოები. სწორედ ამ მხრივ არის საინტერესო სიმონ გაჩეილაძის ნაშრომი „ლიტერატურისმცოდნეობის საფუძვლები“, როგორც დანიშნულებასაც ავტორი ასე განგვიმარტავს: „ჩვენი მიზანი იყო მიგვეწოდებინა უმაღლესი სკოლის მოსწავლეთათვის, საშუალო სკოლის მოსწავლეთათვისა და ლიტერატურისმცოდნეობით დაინტერესებულ მკითხველთათვის ისეთი სასწავლო წიგნი, რომელიც მისცემდა მათ საჭირო ორიენტაციას. ლიტერატურისმცოდნეობის ძირითადი საკითხის გასათვალისწინებლად (გვ. III). ამრიგად, ავტორს, მიზნად დაუსახავს წარმოგვიდგინოს სისტემატური სახით ლიტერატურის მეცნიერების ძირითადი საკითხები და ამასთან ერთად მოგვეცეს მათი გადაჭრა-გაშუქება ქართული სკოლებისათვის შესაფერ მასალაზე.

რა თქმა უნდა, მიზანდასახულება ფრიად მნიშვნელოვანია. მართალია, ავტორი თავს იმართლებს იმ გარემოებით, „...რომ ლიტერატურისმცოდნეობის მთელი რიგი საკითხები ჯერ კიდევ არ არის შესწავლილი და საბოლოოდ დამუშავებული“ (იქვე), მაგრამ შრომის პრეტენზიები მაინც ძალზე დიდია.

ენახოთ, თუ რამდენად სძლევს და ამართლებს მათ ამხ. გაჩეილაძე.

გაჩეილაძე თავის შრომაში გვაძლევს — „პოეტიკის განვითარების მოკლე მიმოხილვას. არისტოტელეს შეხედულებათა ზერელე და გარკვეული შეცდომების შემცველი დალაგების შედეგ (აქ უნდა შევნიშნოთ: ამ თავს ეტყობა ლიტერატურული ენციკლოპედიის დიდი გავლენა. შეადარეთ Литературная Энциклопедия, გვ. 232), ავტორი გადადის რუსთაველის პოეტიკაზე და ძლევას მის მეტად ახილებულ ინტერპრეტაციას. გაჩეილაძე სწერს:

„...რუსთაველის მიერ პოეტურ აფორიზმების სახით გამოთქმული აზრები მხატვრული მეტყველების (შაირობის) შესახებ, იშვიათი სიზუსტით ემთხვევა ლიტერატურისმცოდნეობის საკითხების იმ მეცნიერულ განმარტებას, რომელიც არისტოტელემ მოგვცა და რომელიც ზუსტიად ჩამოყალიბდა რუსთაველის ეპოქიდან დაახლოებით შვიდი საუკუნის გასვლის შემდეგ“ (გვ. 8). ამგვარი აზრი, უწინარეს ყოვლისა, არასწორ მეთოდოლოგიურ წანამძღვარებს ემყარება.

ვერ შევედავებით „ლიტერატურისმცოდნეობის საფუძვლების“ ავტორს იმაში, რომ გენიოსი პოეტი ერკვეოდა ლიტერატურის სპეციფიკაში, იცოდა ის ძირითადი მარცვალი, რომელიც მხოლოდ ხელოვნებისათვის არის დამახასიათებელი, ე. ი. სახეთა კომპლექსით სინამდვილის ასახვა. მაგრამ ამ უდავო გარემოების გაჩეილაძისებური ახსნა მოკლებულია ყოველგვარ მეცნიერულ საფუძველს.

გაჩეილაძეს მოჰყავს ტაეპი: „ჩვენ მათიკა გვიამების, რაც ოდენ თქვან ნათელად“ და სწერს: „ნათელად“, ან ნათლად თქმა, თანამედროვე ენაზე ნიშნავს სახეებით თქმას. სახეებით აზროვნებას ტიპიურ მოვლენების მოცემას ტიპიურ გარემოში“ (გვ. 9). ნამდვილად კი ცნებაში „ნათლად თქმა“ როგორც აკად. მარმა დასაბუთა* იფულისხმება ნათლად, გარკვევით, მარტივად, გასაგებად თქმა და არა სახეებით აზროვნებას, როგორც ეს გაჩეილაძეს ჰგონია. არ არის აგრეთვე სწორად გაგებული გაჩეილაძის მიერ შინაარსი „ვეფხისტყაოსნის“ IV სტროფის უკანასკნელი ტაეპები: „თამარს ვაქებდეთ მეფესა, სისხლისა ცრემლ-დათხელი... მელნად ვინმარე გიშრის ტბა და კალმად მენა რხეული...“ აქ რუსთაველი გაჩეილაძის დასკვნის წინააღმდეგ, „შემოქმე-

* Н. Марр. Вступительные и заключительные строфы „Витязя в барсовой коже Шота и Рустава“, 1910 г.

დებითი პროცესის სიმწვავეს“ კი არ გვეთვალისწინებს, არამედ ეს არის პოეტური მეტაფორა, რომელშიაც იგულისხმება, ერთი მხრით, თამარის თვალეზი, და ლერწამივით მოქნილი ტანი; მეორეს მხრით, შოთას ტრფიალი თამარისადმი (ნ. მარი. იქვე). ანალოგიური და ყოველმხრივ შეუფერებელი დასკვნები აქვს გამოტანილი გაჩეჩილადეს რუსთაველის იმ სტრიქონებიდანაც, რომლებიც „ვეფხისტყაოსანში“ ასახული ამბავის ისტორიას გადმოგვცემენ (იხ. გვ. II).

მიუღებელია გაჩეჩილადის თვალსაზრისი მამუკა ბარათაშვილის „ჭაშნიკის“ შესახებაც. გაჩეჩილადე ყოველგვარი დაკვირვების გარეშე სწერს, თითქმის ბარათაშვილი „მეტისმეტად ზღუდავდეს პოეზიის თემატიკას“. სინამდვილეში კი ბარათაშვილი მოითხოვს პოეტისაგან არა მარტო სამოქმედო თემატიკას, არამედ იგი მას შემდეგ მიზანს უსახავს: „კაი სწავლის ამბები გალექსე, ან ომებსა და ფალანგების ამბავზედ თქვი, ამისათვის, რომ კაცს გააგულოვნებს, ომს მოაწოდებს და იარაღის ხმარებას ასწავლის და რჯულისა და მეფისა და ქვეყნის მტრებზე გამოსაყენებელია“ (გიორგი ლეონიძე, „ჭაშნიკი“ 1920 წ.).

როგორც ვხედავთ, პოეზიის მიზანი ბარათაშვილისათვის უაღრესად პრაქტიკულია და იმავე დროს აქტუალური — აღზარდოს სამშობლოსათვის მებრძოლი ადამიანი.

გაჩეჩილადე საკმაოდ შეზღუდულ ცოდნას ამჟღავნებს ზოგადფილოსოფიურ საკითხებშიც. მთელი მისი ერუდიკია ამ სფეროში მოკლე ფილოსოფიური ლექსიკონით ამოიწურება. სამწუხაროდ, ლექსიკონი გაჩეჩილადისათვის ლენინის „მესწავლის წყაროც არის. ესოდენ დიდი პრეტენზიის მქონე წიგნისათვის ლენინის ციტატების მოყვანა მოკლე ფილოსოფიურ ლექსიკონიდან, როცა ჩვენდა საბედნიეროდ „მატერიალიზმისა და ემპირიოკრიტიციზმის“ ქართული თარგმანი მოგვეპოება, სასულიად დაუშვებელია.

ავტორმა იცის, რომ ჩვენი ლიტერატურა, სოციალისტური ესთეტიკა მარქსისტულ-ლენინურ გნოსეოლოგიას ემყარება. სიმონ გაჩეჩილადე სავესებით სამართლიანად გვერდს არ უვლის ამ მნიშვნელოვან გარემოებას; ამ საკითხის გასარკვევად ის არაფერს არ ზოგავს თავისი ფილოსოფიური განათლებიდან: ლაპარაკობს ცნებაზეც, წარმოდგენაზეც, კატეგორიებზეც და თვით ბარათაშვილის კუჭზე, გულზე და სიმკვირცხლეზეც. მაგრამ მთავარ საკითხზე, გნოსეოლოგიური პროცესის დიალექტიკაზე, იგი არაფერს ამბობს.

გავარჩიოთ მოკლედ გაჩეჩილადის „განჰჯანი“.

33-ე გვერდზე გაჩეჩილადე „გოგმანობს“ ცნების რაობის გარკვევაზე. „ცნებებს, წარმოდგენებს, — სწერს იგი, — ჩვენ ვუწოდებთ საგნის ან მოვლენის გამოსახულებას ჩვენს გონებაში (მის ყველა ნიშნით)“. ერთი წინადადება და უკვე ორი შეცდომაა. ჯერ-ერთი, ცნებისა და წარმოდგენის გაიგივება ყოველად დაუშვებელია. ცნება და წარმოდგენა ადამიანის აზროვნების განსხვავებულ ფსიქიურ ფენომენებს წარმოადგენენ და შემეცნების თვალსაზრისითაც მათ სავსებით სხვადასხვა ღირებულება აქვთ. ამავე დროს ცნება არ გვეძლევა ჩვენ მისი ყველა ნიშნით, ცნება არაა უშუალოდ მოცემული გაცნობიერებული საგანი. ლენინი სწერს: „ცნება არ არის უშუალოდ მოცემული რამ, (თუმცა ცნება არის „მარტივი საგანი“, მაგრამ ეს სიმარტივე „სუფიერია“, სიმარტივე იდეის) — უშუალოა მხოლოდ შეგრძნება „წითლის“ („ეს წითელია“ და ა. შ.). ცნება არ არის გაცნობიერებული საგანი“, არამედ ცნება არის საგნის არსი, არის რაღაც „თავისთავად“ (ლენინი, ფილოსოფიური რეკუილბი, 1936 წ., გვ. 287).

ეს კიდევ არაფერია, გაჩეჩილადე ჰეგელის გადართილებასაც ცდილობს, თვისებისა და ქვეალტერის კატეგორიის საგნებით „ახალი“ ინტერპრეტაციის შემუშავებით, განიხილავს რა განსხვავებას „შემთხვევით და არსებით ნიშნებს შორის“, იგი სწერს: „ადამიანის არსებითი ნიშანია გული, თავი, კუჭი, სუნთქვა და სხვ. არსებითი და დამახასიათებელი ნიშნებია აგრეთვე ფეხი, ზეი, თმა, მხედველობა, მეტყველება და სხვა“ (გვ. 34).

საინტერესოა რას ფიქრობს გაჩეჩილადე? აქვთ თუ არა კუჭი, გული, თა-

ვი და სუნთქვა ნიანგს ან აქლემს? შეიძლება თუ არა ისინიც გაგაერთიანოდ აღადმიანთა კატეგორიაში? ცხადია, ავტორის სრულებით არ ესმის თვისებისა და თვისებრივობა. აღადმიანის თვისებრივობა, (რითაც, როგორც იტყოდა ჰეგელი—აღადმიანი არის აღადმიანი) შეადგენს ის, რომ აღადმიანი იარაღის მწარმოებელი ცნოველია.

ასევე არ ესმის გაჩეჩილადეს აბსტრაქტულ-კონკრეტული ცნების არსი. ცნების აბსტრაქტულობა ნიშნავს მის ზოგად ხასიათს, კონკრეტულობა კი ზოგადში კერძოს მონაწილეობას და, პირიქით. ვინც ლოგიკის ელემენტებს იცნობს, იმისათვის ნათელია, რომ არსებობს ცნება აბსტრაქტული და ცნება კონკრეტული. რაც შეეხება ბარათაშვილის ცნებას, იგი, წინააღმდეგ გაჩეჩილადის უცნაური „ფილოსოფოსობისა“, (იხ. გვ. 34), კონკრეტულია. მისი წარმოდგენა იმას კი არ ნიშნავს, რომ ჯერ წარმოგვიდგება „კუჭი, გული“ და ა. შ. და შემდეგ ბარათაშვილი თავისი კერძო თვისებებით, არამედ—ბარათაშვილი, ეს კერძო მოვლენაა და ამიტომ მისი წარმოდგენა არ არის ისეთი რთული და ფანტასტიკური პროცესი.

ახლა შევაჩეროთ ჩვენი ყურადღება ლიტერატურისმცოდნეობის ერთერთ ცენტრალურ საკითხზე—ლიტერატურის სპეციფიკის საკითხზე. ცხადია, რომ, თუ ზუსტად დადგენილი არ არის ლიტერატურის მეცნიერების სწავლის ობიექტის თავისებურებანი, ძალზე ძნელი იქნება კვლევა-ძიების წარმოება ამ დარგში. გაჩეჩილადეც, ამ საკითხს შედარებით ფართოდ იხილავს და უნდა აღვნიშნოთ, რომ ამ პრობლემის „თავისებურ“ გადაწყვეტას იძლევა. „ლიტერატურის სპეციფიკაში, —ეკითხულობთ შრომის მე-19-ე გვერდზე,—ჩვენ უპირობოდ ვგულისხმობთ მის შემდეგ თვისებებს: სახიერებას, ემოციურობას, ფანტაზიურობას და ტიპიურობას“. გავაჩიროთ ჩამოთვლილი თვისებები. რას გულისხმობს ავტორი „სახიერების“ ცნებაში? „...სახე, —სწერს იგი,—ეწოდება ყოველგვარ საგანს ან მოვლენას, რომელიც თვალსაჩინოდ და გრძნობის აღძვრის მიზნით არის გამოხატული“ (გვ. 109). „მთავარი განსხვავება ისტორიკოსისა და მწერლის მიერ აზრის გადმოცემის ხერხებს შორის სწორედ ისაა, რომ ისტორიკოსი აზრს გამოსთქვამს ჩვეულებრივი მსჯელობის ფორმით, მწერალი კი გამოხატავს, ე. ი. გადმოგვცემს ცოცხალი სახეების საშუალებით“ (გვ. 21). ეს განსაზღვრა ნაწილობრივადაც კი ვერ იძლევა ვერც სახის და ვერც ლიტერატურის სპეციფიკის არსის ასახვას: სახე რომ მართლაც მხოლოდ იმ თვისებებით ხასიათდებოდეს, რომლებზეც გაჩეჩილადე მიგვითითებს, —მაშინ მას იდეოლოგიის სხვა დარგებშიც ექნებოდა გარკვეული ადგილი დათმობილი. არც ემოციურობა აქვს განსაზღვრული სწორად ჩვენს ავტორს. მისი დასკვნაა: აზრის ისეთ საშუალებით გამოხატვას, რომელიც აღადმიანზე ემოციურ ზეგავლენას ახდენს, ხელოვნება ეწოდება“ (გვ. 28). „თუ ნაწარმოები არ არის მხატვრული, თუ ის არ აღძრავს ჩვენში მძლავრ ემოციას, მაშინ ასეთი ნაწარმოები არ ჩაითვლება ხელოვნების კმნილებად, ლიტერატურულ ნაწარმოებად, თუნდაც მასში გამოთქმული აზრი მართალი, სალი და უაღრესად მნიშვნელოვანი იყოს“ (გვ. 28-29). მაშასადამე, გაჩეჩილადე, თხზულების მხატვრულობის პირობად სთვლის ემოციურობას, ხოლო უკანასკნელის მიზეზად—ფორმას. პირველი დებულება, ცხადია, სწორია, მეორე კი არა თუ სწორი არ არის, არამედ ამ საკითხის აშკარა ფორმალისტურ ახსნასაც კი შეიცავს. მართა ფორმა, ისევე როგორც მართა შინაარსიც, ვერ იქნება მიზეზი გრძნობისა და „ღრმა შთაბეჭდილებისა“. „ვეფხისტყაოსანი“ ვერ მიაღწევდა მისთვის დამახასიათებელ ემოციონალურ ზეგავლენას, რომ მის ფორმაში მწერალს შესაფერი შინაარსი, ჰუმანიზმის მაღალი იდეები და ღრმა ფილოსოფიური აზრები არ ჩაექსოვა.

შეუძლებელია დავეთანხმოთ ფანტაზიის ავტორისებურ გაგებასაც. გაჩეჩილადის მტკიცებით, „...მწერალი ასახავს არა მართა სინამდვილის კონკრეტულ მოვლენას, არამედ ამდღარებს სურათს შეთხზულებით, (გამონაკლისით), ე. ი. საკუთარი ფანტაზიით“ (გვ. 25). „გამონაკლისის, ფანტაზიის გარეშე მწერალი ვერ შესძლებს სინამდვილის თვალსაჩინოდ გადმოცემას“... (გვ. 26). გამოდის, რომ ფანტაზია, მხოლოდ „შეთხზული, გამოგონილი“ ყოფილა. სინამდვილეში

კი, როგორც ცნობილია, იგი გვევლინება როგორც სინამდვილის ასახვის თავისებური საშუალება, ფორმა. ამასთანავე, როცა საუბარი გვაქვს ლიტერატურის ძირითად ნიშნებზე, უნდა გამოვძებნოთ ისეთი ნიშნები, რომელთა გამოკლებით მხატვრული ლიტერატურა ჰკარგავს თავის მხატვრულობას. ასეთად არ შეიძლება ჩაითვალოს ფანტაზია, ალბულის იმ სახით, როგორც ის წარმოადგენილი აქვს გაჩენილადეს. ასე რომ იყოს, მაშინ ბიოგრაფიული რომანები არ ჩაითვლება პოეტურ ნაწარმოებებად და გოეთეს „ჰოენზინ და ჰეშმარტება“ ან აკაკის „ჩემი თავადასავალი“ არ არიან მხატვრული ლიტერატურის ნიმუშები. საერთოდ გაჩენილადე თავის წიგნში ვერ ახერხებს ლიტერატურის სპეციფიკის ნაწილობრივ ჩვენებასაც კი. ასეთივე მარცხით მთავრდება სარეცენზიო წიგნში „ლატერატურის ფასეულობის“ ანალიზიც. მართალია, აქაც, დასმული საკითხის გარკვევის მიზნით, ავტორს სიტყვების საკმაოდ დიდი მარაგი დაუხარჯავს, მაგრამ მაინც ძნელია იმის გაგება, თუ რას ლაპარაკობს ამხ. გაჩენილადე.

63-ე გვერდზე სწერია: „ლიტერატურის სპეციფიკას წარმოადგენს, სხვათა შორის, ისეთი თვისება, რითაც მას შეუძლია ადამიანს სიამოვნება აგრძნობინოს. ჰეგელი ხელოვნების სამყაროდ „მშვენიერების ვრცელ სამეფოს“ თვლიდა. ზოგიერთებს ვიწროდ ესმით ხელოვნების ესთეტიკური ღირებულება. მათ ჰგონიათ, რომ ხელოვნებისა და ლიტერატურის ობიექტი მხოლოდ მშვენიერება უნდა იყოს, რომ ადამიანს მხოლოდ სიამოვნება აგრძნობინოს“. თუ ლიტერატურის სპეციფიკა სიამოვნების შეგრძნებაში მდგომარეობს, მაშინ რატომ ითვალისწინებს ავტორი იმ „ზოგიერთებს“, რომელნიც „ხელოვნების სამყაროდ“ მშვენიერების ვრცელ სამეფოს თვლიან“. თუ შესაძლოა ავტორს სურს ამ ჩვენებით ხაზი გაუსვას ლიტერატურის შემეცნებითი მნიშვნელობას? მაშინ რატომ ეკამათება იგი ჰეგელს, რომელიც გაჩენილადეზე საუკუნე ნახევრით ადრე ამტკიცებდა ხელოვნების შემეცნებითი მნიშვნელობას.

შემდეგ ავტორი ერთ განსაკუთრებით მიუტყვებელ „სიბრძნეს“ ამჟღავნებს. იგი სრულიად გულწრფელად ამტკიცებს, თითქმის ლიტერატურის ესთეტიკური ფასეულობის კრიტიკიუმს მხოლოდ შემეცნებითი ღირსება წარმოადგენდეს. მარქსისტული ესთეტიკის პრინციპებზე რომ მას გარკვეული წარმოდგენა ჰქონდეს, მაშინ იგი, ცხადია, ასეთ დებულებას ვერ წამოაყენებდა. მაშინ მის წიგნში ვერ შევხვდებოდით ასეთ დასკვნებსაც: „...ესთეტიკური მნიშვნელობა ისევე მცირდება, როგორც ამ ნაწარმოების შემეცნებითი მნიშვნელობა“ (გვ. 65) და სხვ.

რასაკვირველია, ასეთი მტკიცება ჰემარიტებისაგან ძალიან შორსაა. მაგრამ უფრო სავალალო და არასაპატიოა ის, რომ სტაბილური სახელმძღვანელოს ავტორობის პრეტენდენტი სტილის მექანიკურ-ფულგარულ გაგებას იზიარებს. სიმონ გაჩენილადის დასკვნით: „სტილი,—როგორც ალვინშეით აზრის მხატვრული გაფორმების თავისებური ხერხების სისტემა“ (გვ. 286). ამ არსებითად სტილზე არაფრისმთქმელ განსაზღვრასთან ერთად გაჩენილადე სტილის გენეზისს უკავშირებს ფრიდის ყალბ თეორიას „ეპოქის საერთო სტილზე“, რომელიც დიფერენცირდება კლასობრივ სტილებად. რატომ ივიწყებს ავტორი, რომ მოძღვრება „ეპოქის სტილზე“ თავისებური ლიტერატურისმკოდნეობითი ვარიაციაა ბოგდანოვის წონასწორობის თეორიისა... კლასების მშვიდობიანი არსებობა, რომლისაგანაც აღმოცენდება ყველა კლასისათვის საერთო ბრძოლა ბუნებასთან—ეს ძირითადი წონასწორობის ფილოსოფიაში გამოიხატა „ეპოქის სტილში“, როგორც ზეკლასიურში („Пролетарская литература“, 1931 № 4).

გაჩენილადე სწერს: „სტილს არ განსაზღვრავს მხოლოდ კლასობრივი მომენტი“... (გვ. 286). ჰეგელი: „ყოველი კლასი თუ საზოგადოება ჰქმნის თავის ეპოქისა და მიზნების შესაფერ სტილს“ (გვ. 289). ამ ფრაზაში ჩამარხული აზრი ფრიდის უფრო ნათლად აქვს მოცემული: „რადგან საზოგადოება თვითვე ისტორიულ მომენტში შესდგება რამოდენიმე კლასისაგან, გაბატონებული პოეტური სტილი, როგორც ესთეტიკური გამომხატველი ეპოქის ეკონომიური სტილისა, აუცილებლად განიცდის გარკვეულ ცვალებადობას, იმისაგან დამოკიდებულად, თუ რომელი საზოგადოებრივი ჯგუფის მწერალი იყენებს ამ გაბატონ-

ნებულ პოეტურ სტილს“ (ფრიჩე,—„ხელოვნების მცოდნეობის პრობლემები“, 1931 წ., გვ. 112).

ფრიჩეს, ისევე როგორც მის ადვოკატს, მეხსიერებიდან გაურბით ის ანბანური ჭეშმარიტება, რომ საზოგადოებაში გაბატონებული იდეები გაბატონებული კლასისაა. კაპიტალისტური საზოგადოების სტილი—კაპიტალისტთა კლასის სტილია და არავითარი მიმართებით არ ვრცელდება იგი სხვა კლასებზე. გრიგოლ ორბელიანი და ილია ჭავჭავაძე თითქმის ერთ ეპოქაში მოღვაწეობდნენ. მაგრამ „შვილთა“ ბელადის სტილი და „მამათა“ ლიდერის სტილი დიამეტრალურად საწინააღმდეგო მოვლენებს წარმოადგენენ.

ზედმიწვევით მკრთალად, მთელი რიგი ფაქტური და მსოფლმხედველობრივი შეცდომებით აქვს განხილული გაჩეჩილადეს, ლიტერატურისმცოდნეობის ისეთი არსებითი მომენტები, როგორიცაა მხატვრული ნაწარმოების, მხატვრული მეტყველების, ლექსის თეორიისა და ჟანრების საკითხები. საილუსტრაციოდ მიგუთითებთ ზოგიერთ მაგალითზე. წიგნის მეორე თავი—„ლიტერატურული ნაწარმოები“ არ შეიცავს ნაწარმოების არც ერთი შემადგენელი ნაწილის სწორ, გასაგებ და ამომწურავ ანალიზს. სამაგიეროდ მასში შეხედებით დასკვნას, რომლის მიხედვით, ილიას „კაცია ადამიანის“ თემა არის შემდეგი: „შეიძლება თუ არა ყოველ ადამიანს, ე. ი. ფიზიკურად კაცობას მსგავს ქმნილებას, კაცი, ე. ი. სრულქმნილი არსება ვუწოდოთ?“ „მოთხრობის მიზანდასახულობაა—მკითხველისადმი მოწოდება კაცური ცხოვრებისაჲ, საზოგადოებრივ სასარგებლო შრომისაჲ. ავტორის მიზანია—ახალი სრულქმნილი ადამიანის შექმნა“. (გვ. 74). ცხადია, ახლა მეხუთე გვგუფის მოწაფესაც კი ვერ დააკმაყოფილებს „კაცია ადამიანის“ ასეთი მეტად პრიმიტიული და ამკარად შემცდარი ანალიზი.

222 გვერდზე ვკითხულობთ: „...პროზაში რიტმი გვევლინება როგორც სიტყვით აზრის გამოხატვის თავისებური კონსტრუქციის შედეგი, მაშინ როდესაც. ლექსში რიტმი არის აგებულობის განმსაზღვრელი მოწინააღმდეგე და რიტმის ჩარჩოში არის მოქცეული აზრი და მისი გამოხატულება“. ეს დასკვნა პოეტური რიტმის ცნობილ ფორმალისტურ გაგებას წარმოადგენს. ამის საწინააღმდეგოდ უნდა ითქვას, რომ ლექსში რიტმს კი არ მიჰყავს აზრი, ან რიტმით კი არ ისაზღვრება ლექსის აგებულება, არამედ რიტმი თვით იბადება აზრისა და განცდის მოძრაობაში, როგორც შედეგი და ამავე დროს გამოხატვის სპეციფიკური ფორმა.

„მეტაფორა,—ვკითხულობთ 180 გვერდზე,—ისეთი სიტყვაა, რომლის საშუალებით ერთი საგნის თვისება მეორეზეა გადატანილი“. ამრიგად, მეტაფორა ერთი საგნის თვისების მეორე საგანზე გადატანას წარმოადგენს. ასეთივე „სიზუსტით“ ხასიათდება შემდეგი განსაზღვრაც: „მხატვრული გამოსახვის მიზნით ცნების მრავალი სიტყვით გამოთქმას პერიფრაზი ეწოდება“ (გვ. 202). მაწასადამე, გამოდის რომ ყოველგვარი მხატვრული მრავალსიტყვაობა პერიფრაზი ყოფილა. ასეთი განმარტებისათვის, ალბათ, საშუალო სკოლის მოწაფეც კი სუსტს მიიღებდა კარგი მასწავლებლისაგან.

ამგვარი ხასიათის მომენტებთან ერთად არ შეიძლება მკითხველმა არ შეინიშნოს გაჩეჩილადის წიგნის ერთი არსებითი ნაკლიც, სახელდობრ, ის გარემოება, რომ ეს წიგნი ერთი სტრიქონითაც კი არ ეხმარება საბჭოთა ხალხის დიდ სამამულო ომს, მიუხედავად იმისა, რომ იგი 1942 წელს გამოიცა და თვით გაჩეჩილადის განცხადებით, შრომის წერაც ამ წელს დამთავრებულია (იხ. გვ. III). სხვას რომ თავი დაუვანოთ, ფაშისტური „ლიტერატურული შეხედულებების“ ნამდვილი ბუნების მხილება მაინც უნდა მოეხდინა ჩვენს ავტორს. აღარაფერს ვიტყვით გაჩეჩილადის შრომაში განვითარებულ სხვა პარადოქსებზე და ხარვეზებზე. ვითარგლებით მხოლოდ ისეთ შეცდომათა გამოჩენებით, რომლებსაც შეუძლიათ არასასურველად იმოქმედონ იმ განწირულთა ორიენტაციაზე, რომლებმაც გაჩეჩილადის წიგნით უნდა შეისწავლონ ლიტერატურისმცოდნეობის საფუძვლები.

მაგრამ არ შეიძლება არ შევამჩიოთ მკითხველის ყურადღება სარეცენზიო წიგნის საერთო ნაკლოვანებებზეც. „საფუძვლების“ კითხვის მთელ გზაზე

არაერთხელ შეხვედებით მართლწერის კანონების ულმოებელ დარღვევებს (გვ. გვ. 5, 19, 38, 361) და სხვ. აგრეთვე შეიძლება მივუთითოთ მთელ რიგ თავებზე, რომლებშიც წინა თავის შინაარსია მოცემული. ავტორი არ იყო დაინტერესებული მიეცა მოსწავლეთათვის ლიტერატურისმცოდნეობის ცნებების ლა-კონური და გასაგები განმარტებები. წიგნს ახასიათებს მრავალსიტყვაობა, იგი გადატვირთულია ციტატებით და ხშირად ავტორი დასმული ამოცანის მაგიერ, ისტორიულ ლიტერატურულ ძიებებს ეძლევა (გვ. 350, 318) ან აკრიტიკებს „სახკინმრეწვის დაღმებს“ (გვ. 118, 119). წიგნს ეტყობა ტიმოფევის, პოს-პელოვის, აბრამოვიჩის და სხვა ავტორთა შრომების დიდი გავლენა. გაჩეჩილაძე ჩამოთვლილ მკვლევარებისადმი მეტად არაკრიტიკულ დამოკიდებულებას იჩენს.

დიდი ხარვეზია შრომისათვის ლიტერატურისმცოდნეობის ძირითადი დარგების არაამომწურავი წარმოდგენა. მაგალითად ლიტერატურისმცოდნეობის ისეთი უმნიშვნელოვანესი დარგი, როგორიცაა კრიტიკა სულ 12 სტრიქონით არის შემოსაზღვრული. აქაც ლაპარაკია მხოლოდ შემდეგზე: „კრიტიკა საერთოდ ნიშნავს მსჯელობას ამათუიმ მოვლენის შესახებ, ამ მოვლენის განხილვას და შემდეგ... შეფასებას“. (გვერდი 3) „ლიტერატურული კრიტიკა გულისხმობს ლიტერატურული ნაწარმოებების მოქმედი პირების ბუნების გამორკვევას, ნაწარმოების შინაარსის ანალიზს, ავტორის იდეოლოგიისა და მისი ქმნილების ესთეტიური ზეგავლენის გარკვევას და ყველა ამის შემდეგ დასკვნის გამოტანას მხატვრული ნაწარმოების შესახებ: მის მიღებას ან უარყოფას“ (იქვე).

ასეთი მსჯელობის ნაკლზე ლაპარაკი ზედმეტია; რას მისცემს იგი „უმალ-ლესი სკოლის მოსწავლეებს, საშუალო სკოლის მასწავლებლებსა და ლიტერატურისმცოდნეობით დაინტერესებულ მკითხველებს?“

დასასრულ ერთი შენიშვნა: კარგი იქნებოდა, წიგნის საერთო სტილის შესატყვისად, ავტორს იმ ადგილებში, სადაც ლექსთწყობის ნიმუშებად წვევლის ლექსები მოჰყავს, აღენიშნა რომ წვევლის ფსევდონიმის ქვეშ თვით „ლიტერატურისმცოდნეობის საფუძვლების“ დამწერი სიმონ გაჩეჩილაძე იმალება.

შეიძლება ექვი გამოვსთქვათ, იმის შესახებ, რომ ავტორის მიერ წინასიტყვაობაში ნახსენებ მეცნიერთ რაიმე ახლო მონაწილეობა მიეღო გაჩეჩილაძის ამ შრომის გადაჯვალეობაში. წინააღმდეგ შემთხვევაში ეს სახელმძღვანელოდ გამიზნული წიგნი ბევრად უფრო მოკლებული იქნებოდა იმ შეცდომებიდან, რომელთა მხოლოდ ნაწილს აქ ჩვენ შევხებით.

მაგრამ გაუგებარია, როგორ დარჩნენ შეუმჩნეველნი ეს შეცდომები წიგნის ორივე რედაქტორისათვის, რომლებსაც არამარტო გადაუკითხავთ გაჩეჩილაძის შრომა, არამედ ერთერთ მათგანს იმდენად დიდი როლი შეუსრულებია წიგნის „ლიტერატურულ გაფორმებასა და გამოცემასთან დაკავშირებით“, რომ ავტორის განსაკუთრებული მადლობაც კი დაიმსახურა.

დ. მამულაიშვილი

სარედაქციო კოლეგია: { ი. თავაძე
კ. ბარბიანი
ა. ძუთელია

რედაქციის მისამართი: ჟორესის ქ. № 5, ტელ. № 3-73-05.

ტირაჟი 10.200. უფ 13082. ანაწყ. ზომა 7×12=56 000.

სასტამბო ფორმ, რაოდ. 5,5.

საავტორო ფორმა 7,5.

სტ. შეკვ. № 1319.

გამომც. № 67.

ფან 2 836.

8 838

1942

Ж У Р Н А Л
„БОЛЬШЕВИКИ“
(на грузинском языке)
Орган ЦК КП (б) Грузии
№ 9-10 Сентябрь—Октябрь 1942 г.
